

CRONICA

SĂPTĂMÎNAL POLITIC-SOCIAL-CULTURAL • ANUL VI • Nr. 51 (306) • SÎMBĂTĂ 18 XII 1971 • 12 PAGINI 1 LEU

REVISTELE ȘI PUBLICUL

Referindu-se la sarcinile care revin publicisticii românești contemporane, secretarul general al partidului a sintetizat ideea în cadrul propunerilor sale de îmbunătățire a activității ideologice: „Se impune să crească rolul presei în propagarea largă a pozițiilor ideologice ale partidului nostru, a principiilor noastre etice de conviețuire socială, în combaterea fermă a influențelor ideologiei burgheze și a mentalităților retrograde de orice fel. Presa va trebui să cultive mai mult figura înaintată a muncitorului, a producătorului de bunuri materiale devotat trup și suflet cauzei socialismului, propășirii patriei. Se va asigura orientarea politică fermă, în special a publicațiilor cultural-artistice, în direcția promovării artei și literaturii socialiste militante și combaterii tendințelor de rupere a creației de realitățile noastre sociale, de publicul larg al oamenilor muncii. Prin forme și stiluri variate de expresie, arta trebuie să servească poporul, patria, societatea socialistă”.

Orientându-ne după aceste cuvinte și îndemnuri, înțelegem că trebuie pusă fără ocol: sînt oare revistele noastre de cultură un bun public, o punte nemijlocită între creație și cititorul edificat, un liant al ideilor, o arenă cu dispute de mare ținută, în centrul unei opinii publice deloc absente, o sursă de informație elevată și cu rezultate prompte?

Răspunsul trebuie dat cu aceeași franchețe.

Revistele pot fi deseori ispitite de aparenta altitudine a unei specializări excesive. Fiind nu o dată concepute numai ca un dialog dintre un inițiat și altul (și cât de elastică și de insuficientă este această noțiune de inițiat), publicistica riscă să rateze obținerea unei aderențe reale. E destul de păgubitor. Revistele au nevoie de public, de confruntare și, de ce să nu recunoaștem, de teritoriu afectiv în care să se desfășoare.

Prin ce se pot atrage cititorii?

Este o chestiune vitală. Pentru că e un fapt unanim recunoscut — cititorii trebuie atrași, orientați, convinși. Știința de a convinge — iată un atribut al adevăratelor reviste. Capacitatea de a transmite o gândire, de a fi purtătoarele de cuvînt ale ideologiei noastre — iată primordialele condiții ale unei adevărate existențe publicistice.

Desigur, gusturile cititorilor pot fi diverse, iar revistele trebuie să-și urmeze linia de profil pentru care au optat. În cadrul acestui profil, însă, cuvîntul scris trebuie să aibă acel caracter miraculos, captivant, de înaltă profesionalitate, prin care să pătrundă în conștiința publică. Diversitatea problemelor pe care trebuie să le cuprindem prin profesia noastră, implică obligații de înaltă răspundere pentru noi, slujitorii presei dintr-un stat al oamenilor muncii. Această diversitate are, în fond, o finalitate de nobilă esență: „Ziarele și revistele trebuie să deschidă larg paginile lor problemelor educației socialiste”, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în această ordine de idei.

De pe o platformă ideologică unică, revistele converg spre durabilitatea unei întregi culturi socialiste. Marelui public știe aceasta mai mult decît oricine, de aceea caută cu aviditate în publicistică spiritul epocii. Oamenii se caută pe ei înșiși, vor să pătrundă esența artei, literaturii, științei nu prin abstracțiuni, ci prin argumentația ireversibilă a valorilor evidente. Cititorii așteaptă coloanele revistelor ca pe un bun spiritual la care au tot dreptul. Fără didacticisme sterpe, fără tonalități de lecții plictisitoare, revistele pot și trebuie să-și obișnuiască publicul cu treptele înalte ale cunoașterii, cu voluptatea aprecierii faptului de cultură. De asemenea, acest public așteaptă din partea revistelor diagnostice și pronosticuri lipsite de ezitări și de emfază. Marelui public știe să discearnă o „glorie” artificială de o veritabilă prezență creatoare, să deosebească un interes de grup de o atitudine principală, să separe o reluare de o idee nouă, o banalitate de un sens major. Marelui public sesizează totul cu o precizie uimitoare și nu a dată își concentrează atenția asupra noțiunii de grup. Un grup de publiciști în jurul unei reviste este un lucru cu totul firesc, esențial chiar. Acestei noțiuni publicul cititor îi acordă o semnificație cu totul și cu totul deosebită. Deasupra invectivelor, a micilor interese, a falselor probleme, grupurile din jurul revistelor noastre de cultură și literatură nu trebuie să fie nimic altceva decît niște entități distincte și viguroase, cu contribuție deliberativă la edificarea culturii noastre socialiste. Existența unui grup nu înseamnă negarea altuia, valoarea unei reviste nu presupune obținerea unui monopol al valorii.

Revistele trebuie să tindă spre încrederea marelui public. O revistă lipsită de cititori poate fi, în cel mai bun caz, un excelent produs de laborator, o desăvîrșită șoaptă intimă la urechea confratelui. Altfel. Și ar fi păcat ca revistele să se oprească la acest stadiu. Avem în momentul de față reviste care sînt apreciate unanim, urmărite număr de număr; avem din nefericire și reviste palide, fără nervul publicistic care cucerește publicul.

În înțelesul lor superior, în justificarea deplină a sensului lor social și educativ, revistele noastre trebuie, după expresia tovarășului Nicolae Ceaușescu, să fie în întregime comuniste.

M. CĂMĂRUȚ:

„Peisaj”

MIHAI BENIUC

Străbunul

Străbunii? Din a umbrelor dăbravă
Se uită, tot se uită-ntrăbător:
Au voi sinteți, căutători de slavă
Și de victorii lesne vinători?

Străbunii! Văd cum dirji în șea de lemn
Încalceți, cu moartea-nscrisă-n ghioagă
Și către steag privind așteaptă semn,
Să plece-acolo unde-o să s-aleagă!

O, moartea care-o-nfrunzi pieptiș, să fie
Pe urma ta mai multă omenie,
Știind că-n veci de veci nu mai te-ntorci!

Pe cîmp, printre cadavre-s corbi și porci,
Iar hoji umbli lacomi după jaf —
Stă un străbun pe-al dășmanilor vraf.

Sînt alții

Imi spune Taina: „Nu sîntem la capăt!”
„Dar bine! zic, ce-o fi o fi, eu scapăt!”
„Vezi poate vei mai zice un cuvînt”,
Imi spune Taina și răspund: „Mai sînt!”

„Și vei mai fi” — șoptește blindă ea —
„Cum, ce și cînd, nu știe nimenea!”
Mă uit în jur, mă uit în jos și-n sus:
Un răsărit e-n orișice apus.

Căci unde poți să te retragi din lume,
Chiar dacă uiți de număr și de nume
Și te-au uitat în fine toți pe veci?

Treci, zi, și vino, zi, și iarăși treci!
De nu-s acela eu ce-o să te-aștepte,
Sînt alții care vin mereu pe trepte.

confesiuni

CĂMĂRUȚ

Caracteristică dominantă, un fel de complex de care nu se poate elibera: modestia, Modestia, MODESTIA.

— Mihai, țin să stăm de vorbă pentru o prezentare în revistă. Cred că meriți.

— Știi ceva, bădă? Lasă-mă pe mine, zău lasă-mă mai încolo, spre primăvară, sînt alții mai tineri care au nevoie... Mata ai scris așa frumos despre mine.

— Cînd?

— Ce, ai uitat, omule? Prin 34, 35, 36, la fiecare expoziție mi-ai dedicat cîte-o cronică de mai mare cinste. Nici nu meritam atîtea laude, zău nu meritam.

— Bine, dar au trecut de atunci aproape 40 de ani. Generațiile de după noi cum să te cunoască? Nu ești încă de urcat în pomul care urmează a fi scuturat, mai ai un cuvînt de spus în pictură. Un profil al omului Cămăruț ar fi bine venit.

— Să nu creadă careva că umblu după adjective, știi că-s foarte căutate, și să se uite urt la mine. Pe urmă eu trăiesc cam retras, am atelierul acasă și am porțița cam departe de casă, jos pe str. Hotin, și am o jăvră rea...

— Știu, doar am mai fost pe la tine, și porțița era tot acolo, peste drum de casa bunicii C.D. Stah, iar jăvră era mai tînără și deci mai abrasă.

— Înseamnă, bădă, că nu-i chip de scăpare, nu șuguiești.

De altfel, mata ești expeditiv, nu stai mult la răsucea drumului. Oare ce-o să iasă din treaba asta? Să nu supărăm pe careva!

În 22 sept. 1935 am publicat următoarele:

„Cămăruț e domnul acela în gris care merge totdeauna grav. Pe stradă îl vedeți rar și mereu preocupat. Nu privește nici într-o parte. Merge împasibil și egal, ca un englez. Pe cît însă e pictorul de sobru, pe atît de caldă și comunicativă e pasta sa. Culoarea lui Cămăruț rîde în ramă ca o fată gătită în haine de sărbătoare. Colegii care au fost în vara asta cu el în Durău, sub conducerea maestrului Tonitza, pun în seama umorului sec al lui Cămăruț următoarea întimplare: Gazda lui Mihai la Durău era o țărăncă foarte... econoamă. Cămăruț, de felul lui e timid ca o domnișoară și n-ar spune omului adevărul în față, să-l tai. Totuși, într-o zi își luă inima în dinți și o întrebă candid pe gazdă:

— Mătușă Catincă, dumneata îmi ungi untul pe pline dimineța?

— Păi cine altul, domnu' zugrav?

— Se vede că cineva mi-l ia, de nu-l mai găsesc pe pline...

AUREL LEON

(continuare în pag. 4-a)

„DECIT APLAUZE“ ...

Miluță Gheorghiu s-a retras în culisele opace ale eternității. Pentru prima dată, ieșirea lui din scenă n-a fost însoțită de urale. Ultima rampă a fost trecută, ultimul fard s-a șters inevitabil.

Miluță Gheorghiu a murit pur și simplu, pentru că oamenii obișnuiesc să moară și pentru că lui i-a plăcut enorm să fie om. S-a supus unei obligații biologice și a-ta tot, acceptându-și moartea mai ușor decît i-o acceptăm noi.

În fașul acesta sentimental, Miluță era demult un component al emblemei. Un răsfaț unanim îi întovărășea pașii, o intimitate nemăiîntîlnită se crease între el și ceilalți, acești ceilalți care îi căutau prezența cu aviditate și cu uimire. Miluță Gheorghiu era un om uimitor. Era în ființa lui o uzină de optimism și de încredere. Porneau din el niște unde miraculoase care treceau printre oameni și prin oameni și-i făceau mai buni și mai veseli. Se dăruia zilei cu o patimă de invidiat, împletindu-și existența plină de farmec și de legendă cu existența urbei lui bătrîne. Era o celebritate în înțelesul cel mai cuprinzător al cuvîntului, era o celebritate națională, un unicat românesc și cu toate acestea nimic mai abordabil decît el, nimic mai firesc decît felul în care știa să-și poarte gloria, restituindu-o celor care îl investiseră cu ea.

Scîndura scenei va aștepta, sint convins, apăsarea ritmată și grăbită a pașilor actorului. Pașii vor fi vățuiți de vreme, dar niciodată nu va dispărea amintirea ochilor, a acelor ochi enormi și neveridic de mobili, rotindu-se amețitor într-un preluu al replicii, într-un fel de avangardă a personalității actoricești care înainta spre rampă.

Cînd apărea Miluță, fofoliile fremătau, lojele se aplecau parcă spre reflectoare, stalurile se dinamizau incredibil, balcoanele se legănau în rumoare, galeria fierbea delirantă. Cînd apărea Miluță, sala cea mai apatică devenea vivace, regăsindu-și rațiunea și mitul.

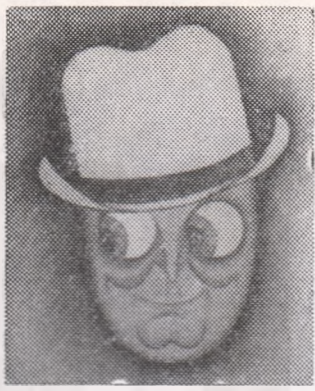
Tot ceea ce se înțelege prin actor popular a găsit în Miluță Gheorghiu materializarea cea mai deplină. În actorimea noastră el a fost un caz de o particularitate care coplescește. S-ar putea ca o dată cu el să fi dispărut un gen de interpretare, ar fi dureros, dar ar fi un preț în plus de a-i argumenta unicitatea.

Credea în aplauze, credea nemăsurat, le socotea justificarea existenței sale, le provoca jovial și le aduna cu brațele ca pe niște păsări albe. Pentru el aplauzele au constituit votul cel mai spontan și mai sincer, actul cel mai autorizat care îi confirma profesia și pasiunea. Venea spre public atras ca de un magnet. Zvîcnea, își alterna dinamismul cu grații inimitabile, ridiculiza, zvirlea ochelade, își oferea umărul rubicond din decolteul Chiriței spre deliciul nostru nemăsurat, actualiza, adăuga și improviză cu o nonșalanță dezarmantă. Miluță nu era decît Miluță, nimeni altul nu putea fi ca el.

Miluță Gheorghiu s-a retras. Numai moartea îi putea despărți de teatru și de public. Moartea nu poate fi decît tristă și totuși la moartea lui Miluță un zîmbet se ră-tăcește în lacrimă, o rămășiță din veselia cu care ne-au înobilat deceniile lui de teatru. Și dacă ascultăm bine, din tăcerea pioasă crește parcă glasul acut al interpretului: „N-avem dorință alta mai vie, decît aplauze să merităm...”

Și ochii, și brațele deschise culegînd aclamațiile, și din nou ochii, ochii enormi și de o neveridică mobilitate, cuprinzîndu-ne într-o rotire amețitoare...

ANDI ANDRIEȘ

Miluță — și atît, Nici o precizare nu mai este necesară pentru ca toți cei ce aud acest apelativ familiar, rămas încă din jocurile copilăriei din Târnăveni, să știe că e vorba de marele, de unicul și neîntrecutul interpret al Chiriței, de faimosul Farfuridi, cel care găsise cea mai elocventă mișcare spre a sugera impacientarea și... machiavelismul derizoriu al personajului, în scena cînd decide expediția telegramă: „Tră-da-re... de trei ori tră-da-re...” etc. Pumnul drept lovește, cu sonorități ritmice, punctînd textul misivei, în palma stîngă, parcă ar fi vrut să-i strivească deodată: pe prefect pe camilii lui și pe „bibliotecă” Catavencu.

Chirița și Farfuridi — distanța, să recunoaștem, e imensă și ca epocă și ca profesie, caracter, extracție socială, limbaj și totuși, Miluță împacă toate contrastele, umplea toate distanțele, știa să fie o perfectă odalisă moldavă, așa cum Ionel Teodorescu definea personajul creat de neuitatul nostru prieten. Dar în aceeași măsură era și concretizarea desăvîrșită a caragialianului Mitică, prototipul cafenelelor bucareștine, flecar și poltron, loevace dar laș, mitoman, însă în genere „băiat bun”. Interpretul avea o asemenea candoare în diversele ipostaze miticiste, avea o atît de sinceră explozie „nevricoasă”, o neîntîlnită comunicativitate, încît putea

MILUȚĂ

să-l înțelegi, să-l ierți și să-l acuzi, pe rînd, ca pe o bună cunoștință. Dar ce o putea face Miluță? Bona parte (în vreo trei piese de autori diferiți) devenea contemporanul nostru; Setilă din basm (în Harap-Alb” de G. Vasilescu), era un țărăn hitru care avea „șir în cuvîntare” înzestrat cu un mers și cu un tic al buzelor care te trimetea în legendă. Dar salonardul mareșal von Kalb din „Intrigă și iubire”, cu replici și mișcări caligrafice, în acord cu vestimentația și cu peruca pudrată? Dar cele două fețe ale lui Puntila? Dar Mitică Popescu al lui Camil Petrescu? Dar căpitanul Asan din piesa lui Sadoveanu „Zile vesele după război”?

Fiecare personaj ar merita o analiză, pentru că fiecare ne evocă o trăsătură a actorului. Dar au fost 400 asemenea de personaje! Ar trebui volume pentru a descrie multiplele fațete ale lui Miluță Gheorghiu, actorul care 56 de ani a mesterit aici, pe scena unde preluase rolurile lui Millo, reușind să-i concureze popularitatea.

De aceea, despărțirea fizică de versiunea contemporană a Chiriței lui Alecsandri, dureroasă ca o sfîșiere lăuntrică — sfîșierea unor fibre profunde și de demult sădite în noi — are totuși ceva neverosimil. Nu poate fi adevărată moartea celui care, pe scenă ca și în viață, a fost, decenii la rînd, exponent al vitalității, al optimismului, al dragostei de oameni. Nu poate deceda optimismul nu se îngroapă viața, vibrația românească a patriotului slatornic, al cărui ideal suprem era acela de a se dăruia spectatorilor, de a lua cu sine, într-o suflare și într-un gînd, ca un vrăjitor, ochii și inimile privitorilor, spre a-i bucura și a-i convinge. Toate acestea rămîn sădite în sufletele noastre.

Nu toți, e drept, și nu totdeauna l-au înțeles pe Miluță. S-a spus că nu parcurgea el distanța pînă la rol, la personajul interpretat, ci îl aducea pe acesta la sine. Perfect adevărat. Dar atunci cînd se naște un asemenea temperament apt să vibreze în consonanță cu atîtea și atîtea ipoteze tipologice, convingînd publicul — sintem în fața unui fenomen care trebuie apreciat ca atare. S-a spus, și nu e inexact, că era un actor de commedia dell'Arte, că improviză — și era în stare să improvizze pe datele și în spiritul textului, cu o surprinzătoare spontaneitate. Dar improvizăția sa era asimilată unei severe discipline artistice, pentru că partenerul, avizat se-nțelege, putea să-și aștepte liniștit replica de intrare, niciodată omisă, și avea ocazia să-și îmbogățească jocul „pe viu”. Pe de altă parte, în legătură cu improvizățiile lui Miluță Gheorghiu s-a și fabulat în chip exagerat. În afară de „Chirița în provincie” pentru care avea, a-dînc întipărite în memorie, diverse variante, folosite adesea după publicul din sală, nu cunosc alte piese unde, altfel decît forțat de împrejurări, spre a salva o defecțiune a cuiva, o întîrziere de replică, lipsa unui obiect etc. Miluță să improvizze fără rost. De altfel, actorul punea atîta suflet, atîta convingere în tot ce spunea și în tot ce făcea pe scenă, încît era imposibil să nu-l crezi. Marea lui forță de a impresiona își avea tocmai aici izvorul: în credința pe care el singur o manifesta față de acțiunea sa scenică.

Implicarea spectatorului despre care se vorbește atît de mult în ultima vreme, ca despre un deziderat de îndeplinit prin mijloace artificiale (alergat prin sală, conversații cu spectatorii etc. etc.) numai așa poate fi realizată în chipul cel mai autentic și mai eficace

— altfel trădează tocmai reversul capacității de a comunica cu publicul. Pe Miluță Gheorghiu, încă din fundul scenei, îl simțea alături de tine, — spectator de la galerie sau de la stal, parcă îți strîngea brațul și te bătea prietenește pe umăr! Sint convins că viitorul teatrului este tot al acestei comunicări reale cu publicul, prin afișarea convingerii actorului, a dăruirii temperamental apt să vibreze în consonanță cu atîtea și atîtea ipoteze tipologice, convingînd publicul — sintem în fața unui fenomen care trebuie apreciat ca atare. S-a spus, și nu e inexact, că era un actor de commedia dell'Arte, că improviză — și era în stare să improvizze pe datele și în spiritul textului, cu o surprinzătoare spontaneitate. Dar improvizăția sa era asimilată unei severe discipline artistice, pentru că partenerul, avizat se-nțelege, putea să-și aștepte liniștit replica de intrare, niciodată omisă, și avea ocazia să-și îmbogățească jocul „pe viu”. Pe de altă parte, în legătură cu improvizățiile lui Miluță Gheorghiu s-a și fabulat în chip exagerat. În afară de „Chirița în provincie” pentru care avea, a-dînc întipărite în memorie, diverse variante, folosite adesea după publicul din sală, nu cunosc alte piese unde, altfel decît forțat de împrejurări, spre a salva o defecțiune a cuiva, o întîrziere de replică, lipsa unui obiect etc. Miluță să improvizze fără rost. De altfel, actorul punea atîta suflet, atîta convingere în tot ce spunea și în tot ce făcea pe scenă, încît era imposibil să nu-l crezi. Marea lui forță de a impresiona își avea tocmai aici izvorul: în credința pe care el singur o manifesta față de acțiunea sa scenică.

Implicarea spectatorului despre care se vorbește atît de mult în ultima vreme, ca despre un deziderat de îndeplinit prin mijloace artificiale (alergat prin sală, conversații cu spectatorii etc. etc.) numai așa poate fi realizată în chipul cel mai autentic și mai eficace

— Să trăiești, nene Miluță!
— Bimba măi, — O mie de ani!

N. BARBU

jurnal

DE LA CUVINTE...

Cînd m-am trezit, pe la cinci, privind cu ochii încă tulburi de somn, am simțit că ceva nu era în regulă; venit din afară, acel ceva mi se insinuă ca un început de oboseală sau asemănător cu ea, dar mult mai neplăcută, pentru că starea aceea obișnuită, știind-o, o poți înfrînge într-un fel, pe cînd acum era altceva, mi-am dat seama din primele clipe, nu avea nimic comun cu sfîrșitul unei zile grele sau al unei nopți albe. M-am ridicat din pat, am aprins o țigară, și am început să citesc paginile înnegrite cu o seară înainte. Acolo, pe hirtie, nu erau decît niște banalități înșiruite într-o oarecare ordine și, pe cînd le mototealam furios, mi-am amintit, nu știu cum, de o noapte din copilărie: mă trezisem brusc, alergasem la fereastră, bănuind că un zgomot neobișnuit pentru liniștea miezului de noapte, din satul acela, m-a smuls din somn, și îl așteptam să se repete. Am stat acolo minute în șir, cuprins de frică, în așteptarea aceluia zgomot și, cînd s-a repetat, într-un trîziu, am devenit din nou stăpîn pe mine. Știam precis ce fusese, ce era, îl auzeam: clopotul care bătea rar, tremurător, ca plînsul bărbatului. Pentru satul unde mă aflam, la bunici, pentru toată țara, se sfîrșea un război și începea altul...

Mi-am amintit, acum îmi dădeam seama că imaginea aceluia nopți venise mereu, ori de cîte ori simțisem prin preajmă necunoscutul. Și, întrebîndu-mă furios pe neputința mea — ce este? — am început să fac ordine pe masa de lucru, în locul scrumierei de sticlă am așezat alta de metal, am scos de sub cristal niște fotografii și le-am strecurat într-un sertar, am început să mut, să înlocuiesc, au trecut astfel zeci de minute, cînd am băgat de seamă că golisem toată biblioteca și că abia mai aveam loc să mă mișc printre cărți, tablouri, statuete, dar mai ales că starea aceea dispăruse. Mi-am continuat munca, noua ordine, așa cum mi-o imaginaam, prîndea contur, descope-

ream destule inutilități de care trebuia să mă dispensez, am trezit toată casa, fiică-mea mi-a spus supărată, stergîndu-și ochii în pragul ușii, că nici nu „s-a făcut ziua afară”, dar eu nu l-am răspuns, am dus totul pînă la capăt. Recunosc, a ieșit ceva mai haotic decît înainte, dacă ai trage acum o carte s-ar prăbuși tot raftul, o hirtie smulsă de undeva ar umple încăperea de hîrtii, dar am fost și mai sînt încă mulțumit de noua mea ordine; în haosul aparent, știu exact unde se află cutare hirtie, cu ochii închiși pun mîna pe coturul cărții dorite.

La sfîrșit abia dacă îmi mai aminteam de începutul acelei de oboseală sau ceva asemănător cu oboseala. Ce-a fost? Nu, lucrurile de lângă mine nu m-au dominat niciodată; în afară de atunci, în copilărie, le prețuiesc și le disprețuiesc deopotrivă, singurului „vicu” referitor la ele este că uneori trăiesc o plăcere ciudată și inutilă de a le da mereu o altă ordine.

Cred că nimic n-a venit de la ele, cînd m-am trezit. Cauza se afla în altă parte, mă culcasem înfrînt de cuvinte, ele erau de vină, numai în fața lor mi se împlîmă astfel. Ordinea pe care o simt îmi scapă mereu și neputința generează spaimă. Rarele clipe de bucurie sînt plătite în nopți și zile de disperare, și acestea umbrite repede de îndoială. Le adun, îmi închipui că le-am prins mușchile lor de diamant, că mi-a ieșit o „ogîlindă” care să-mi arate cu adevărat rîsul sau lacrima, ca apoi să înțeleg că n-a fost decît închipuire, că „ogîlinda” nu era a mea sau nu realizasem decît o biată sticlă ordinară în care totul se vedea deformat; și împrăștiat totul ca să le adun din nou, cu disperarea crescută în mine.

O disperare pe care merită s-o trăiești, cu toate că știi că ești mai trecător decît cuvintele, că ele sînt eterne. Nebănuite în eternitatea lor.

CORNELIU ȘTEFANACHE

MOMENT

PLEDOARIE PENTRU NOUȚATE

...s-ar putea intitula, fără îndolală, curajosul și pertinentul articol de atitudine al lui Dumitru Micu privind concepțiile de național și universal, așa cum se prezintă ele în actualitate. („Contemporanul”, din 10 decembrie 1971). Criticul ne reaminteste cîteva idei cu privire la raportul dintre național și universal, dar mai ales face un serios tur de orizont în viața culturală contemporană străină care receptează, în fel și chip, valorile noastre artistice de azi. Dumitru Micu respinge, și pe bu-

nă dreptate, falsele „produse” care circulă în lume purtînd o marcă românească; combatte exotismul unor asemenea piese nereprezentative pentru noi. Sînt ironizate și fenomenele de mimare: în roman, în teatru, unde voga unui Robbe-Grillet, Joyce, Beckett face victime în rîndurile unor tineri scriitori care, în loc să se desopere ca autori profund naționali, se limitează să practice o proză inaccesibilă și fără nici un viitor. Dumitru Micu pledează pentru o literatură în care substanța și nouțata trebuie să domine. Răspîndirea în lume a unor asemenea opere

de valoare, cu adevărat reprezentative, poate duce la un succes de durată, căci „Sînt primite cu interes (de către cititorii cultivați) acele cărți care exprimă un suflet național specific, care dezvăluie eternul omeneș într-o expresie diferențiată, care, într-un cuvînt, îmbogățește conștiința de sine a umanității. Și care, implicit, introduc varietate în ansamblul reformei artistice, de modalități expresive”. Pledoaria lui Dumitru Micu pentru nouțate este o pledoarie pentru originalitate, pentru o literatură profund realistă.

SĂ ÎNȚELEM POEZIA

Trebuie apreciată propunerea lui Nichita Stănescu (România literară, nr. 50) de a se înființa un curs popular de educație poetică. „Desigur, poezia reprezintă și „comunica-

rea”; dar nu comunicarea cu orice preț și nici orice fel de comunicare. Desigur, poezia trebuie să educe; dar cu evidență această educație se poate exercita într-un mediu gata educat și deci apt de perfecționarea educației”. O critică ce discreditează poezia prin „nu înțeleg” este o critică ratată în principiu. Criticului îi se cer antene de percepție mai fine și, în același timp, capacitatea de a fi un factor de comuniune spirituală dintre publicul larg și literatură. Acum, cînd nevoia de comunicare cu poezia se resimte din partea cititorului comun care vrea să înțeleagă fenomenul literar contemporan, poezii — fapt salutar — vor să-i sprijine pe critici în misiunea lor de a educa și largi orizontul lectorilor la nivelul cel mai larg posibil.

N. IRIMESCU

SPORT

DURDUTMA TOPU!!

O scurtă discuție cu Nea Titi-Dinamită (zis și Tească).
— Ce mai faci, Nea Titi?
— Adică?
— Uite-așa: cu viața.
— Cu viața, bine. Cu fotbalul, prost.
— Viața dumitale nu e fotbalul?
— Cînd lucrez în fotbal, e. Cînd nu, nu. Begret, dar trebuie să-ți spun că încă n-am găsit un loc unde să pot spune „aici se poate lucra în fotbal”. Pentru mine, fotbalul înseamnă organizare, disciplină, muncă, pasiune, răspundere. Adevărata competiție trebuie să fie...

— Sînt, Nea Titi, astea mi le-ai spus și-n interviul pe care ți l-am luat în '65.
— Și ce-i rău în asta? În tot ceea ce fac — ori vreau să fac — pornesc de la cîteva principii ferme și unanim recunoscute. Le-am pomenit și-acum șase ani? Cu-atît mai bine: înseamnă că nu mi-am schimbat opiniile în funcție de cine știe ce conjunctură, dînd-o cotită la primul obstacol.
— Chiar n-ai găsit nicăieri un loc în care să poți lucra așa cum te îndeamnă inima?
— Cred că nu. Nu.
— Îl ai să notăm o ipoteză de lucru: poate nu lumea fotbalului e strîmbă și se cîvîne întoarsă după vederile lui Tească, ci...
— N-o fi ea chiar strîmbă, dar mai sînt și strîmbătăți. La urma urmei, altfel ne-am plîcîșii de moarte.
— Cum ți se pare nivelul actual al

fotbalului românesc?
— Noi am făcut pași foarte serioși înainte. Dar unii dintre adversarii noștri au făcut, în același rîstimp, pași înapoi. Amănuntul trebuie consemnat și avut în vedere.
— Nu ți-e dor de Iași?
— Întrebări de felul ăsta mi-au fost puse și la Cluj și la Pitești și la pom-pieri (fostul „Dinamo” Obor, n.n.). Nu pot răspunde direct: ar însemna să-i supăr pe ceilalți.
— Dacă am înțeles bine din zărele turcești, ai fost dat în judecată de Clubul „Fenerbahce”...
— Vezi că n-ai înțeles bine? eu i-am dat în judecată pe ei. M-am așteptat la mult mai mult din partea unui club cu pretențiile lui Fenerbahce, cu un public atît de statornic (circa 40.000 de meci). Am găsit însă condiții de lucru precare și conducători... hm... S-a produs, pînă la urmă, un „divorț forțat”. Articolul pe care, la plecare l-am scris în ziarul „Millyet” s-a intitulat: „Mai bine un an într-un cazan cu smoolă, decît o zi la Fenerbahce”.
— Și ce-a urmat?
— Cele obișnuite: mi-au imputat telefoanele cu Bucureștiul, m-au pus să plătesc nu știu ce impozit (de fapt, obligația contractuală a Clubului) și, culmea, au „uitat” să-mi achite salariul. În total ar fi vreo 30.000 de lire. Întrucît contractele au fost înregistrate la notariat, banii vor trebui să-mi restituie (și-ncă cu dobîndă). Deocamdată, boxăm de la distanță.

— Care este cea mai frumoasă amintire din Turcia?
— Meciul cu Galatasaray. Clubul Fenerbahce nu acceptă, în ruptul capului, să piardă acest meci. Nu-și face probleme dacă pierde campionatul, dar își ies din fire numai la gîndul că i-ar putea învinge Galatasaray. Cu doi jucători suspendați, plus doi accidentați și un al treilea devenit indisponibil în minutul 2, conduși 75 de minute cu 1-0, am învins cu 2-1 datorită golurilor înscrise de fundașii mei laterali. Vă închipuiți ce-a urmat: am fost purtat pe brațe cu atîta entuziasm, încît și acum mă dor coastele... Am multe de spus și scris despre experiența „Fenerbahce” și... mă tem că voi aduce cartea la „Junimea”.
— De ce nu? În altă ordine de idei: ai învățat limba turcă?
— Da, Chestiunile privind fotbalul, și cum se spune „colectiv-construc-tiv-ofensiv”?
— Uite că p-asta n-o știu.
— Dar „lasă balonul să curgă”?
— Simplu: durdutma topu.
— O ultimă întrebare: cei ai de gînd să faci la Galați?
— Să aduc echipa în divizia A. În maximum doi ani. Oricum, pe mine nu mă lasă nimeni mai mult de doi ani...

P. S.:

M. R. I.

Un singur cuvînt este capabil să definească evoluția lui Năstase: magnific!

INVESTIGAȚIE ȘI DECIZIE ÎN PROCESUL EDUCAȚIEI SOCIALISTE

participă: dr. MIHAI TODOSIA, conf. dr. IOAN GRIGORAȘ, TEODOR CĂLUȘER, președinte al Comitetului județean Iași pentru cultură și educație socialistă, IOAN ROMAN, cercetător la Institutul de științe pedagogice, lector dr. PETRU DIMITRESCU, lector GHEORGHE BOURCEANU

RED.: Tema pusă în discuție, în cadrul prezentei mese rotunde, vizează, în intenția redacției, locul pe care-l ocupă cercetarea sociologică în investigația amplului proces educativ desfășurat în țara noastră, precum și măsura în care, în cuprinsul acestui proces, avem de a face cu o științifică fundamentare a deciziilor luate la diverse nivele de activitate. Intrucât școala — principalul factor de cultură și civilizație — are o deosebită pondere în domeniul muncii de educație, am propune, ca punct de plecare, definirea raportului existent dintre învățământ și educație, în lumina obiectivelor stabilite de recenta plenară a C.C. al P.C.R.

T. Călușer: Documentele plenarei din 3—5 noiembrie a.c. a Comitetului Central al partidului au o importanță deosebită pentru fundamentarea științifică a deciziilor în organizarea procesului de educație socialistă. Analizând multilateral, sub toate aspectele, problemele ideologice, ale muncii politice și cultural-educative, ele pun accentul pe raportul firesc care trebuie să existe între dezvoltarea bazei economice a societății și organizarea relațiilor sociale, a relațiilor inter-umane în spiritul principiilor eticii și echității socialiste și comuniste. Se subliniază, pe bună dreptate, faptul că trebuie să acordăm atenție nu numai dezvoltării forțelor de producție, ci și schimbărilor din conștiința oamenilor, muncii de educație menite a-i determina să gândească în chip socialist. Or, în acest domeniu s-a lucrat, adeseori, empiric, fără o profundă cunoaștere a realităților, fără o suficient de clară perspectivă a finalității acțiunilor întreprinse. Exemplul cel mai la îndemână îl constituie organizarea conferințelor după cîteva șabloane tematice și fără nici o adecvare la problemele care frământau auditoriul respectiv.

Desigur, pentru a cunoaște problemele trebuie făcute sondaje. În această direcție, Consiliul culturii și educației socialiste a făcut primul pas, inițind un sondaj, efectuat și în județul Iași. Au fost chestionate 3.000 de persoane, iar chestionarele au fost centralizate în vederea analizării lor. Este de presupus că, în baza concluziilor obținute, se vor putea lua adecvate decizii, științific fundamentate, pentru îmbunătățirea muncii cultural-educative.

Red. Considerind deosebit de utilă și oportuna prospectarea realităților, ar fi de observat necesitatea imbinării acestei gândiri prospective cu una proiectivă, pentru ca elaborarea măsurilor să țină cont nu numai de datele prezentului, dar și de cele ale perspectivelor deschise de edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate.

Gh. Bourceanu: Tocmai de aceea cred că s-ar conveni ca, în abordarea temei propuse, să luăm în considerație două coordonate ale epocii noastre: una o constituie faptul că evoluția socială s-a accelerat foarte mult. Drept urmare, depășind o îngustă înțelegere a clasice teze privind rămânerea în urmă a conștiinței sociale față de dezvoltarea existenței sociale, trebuie să găsim căile pentru a organiza toate compartimentele societății în deplin acord cu mersul obiectiv al vieții sociale. A doua coordonată o constituie faptul că unul din fundamentele esențiale ale aspectului conștient al prefacerilor îl reprezintă saltul din domeniul necesității în cel al libertății și al construcției conștiente. Motiv pentru care, în munca de educație socialistă, accentul trebuie să cadă nu atât pe transmiterea unei sume de cunoștințe generale, cât pe formarea unui stil activ de viață, implicând în mod necesar participarea activă la viața cultural-educativă. Omul nu trebuie să fie numai obiect al muncii cultural educative, dar și participant la această muncă, să devină agentul care-și organizează cultura după necesitatea și interesele proprii.

M. Todosia: Nu știu cîte cercetări sociologice s-au făcut în domeniul învățământului, dar cert este că școlii îi revin mari obligații în multilateralul proces de educație socialistă. Atunci cînd discutăm această problemă trebuie să avem în vedere faptul că în procesul de conștientizare a maselor s-au realizat anume acumulări cantitative, în prezent fiind vorba de un imperios necesar salt calitativ. Ceea ce vreau să subliniez este legătura firească și continuitatea logică dintre munca desfășurată în ultimele decenii și obiectivele care ne stau azi în față. Atunci cînd analizăm problemele de educație trebuie să avem în vedere care a fost situația în trecut, care sînt rezultatele obținute pînă în prezent și care sînt problemele puse de revoluția tehnico-științifică în condițiile concret istorice specifice realităților noastre socialiste. Fapt este că fără formarea unui om de tip nou, fără educarea lui socialistă și fără formarea unui uriaș număr de specialiști nu se poate concepe înaintarea pe calea construcției socialiste. De rezultatele pe care le vom obține în acest domeniu depinde nu numai prezentul ci și viitorul țării. Fără îndoială că școala are menirea de a-l forma pe specialist. Dar tot ea trebuie să-l formeze pe om pentru muncă, să-i cultive o atitudine cetățenească, înalt responsabilă față de societate. Acestei finalități trebuie să-i servească eforturile conjugate ale educatorilor, începînd cu primele clase și terminînd cu învățământul superior și post-universitar. De menționat faptul că, din punct de vedere al numărului de studenți raportat la 10.000 de locuitori, ne aflăm în fruntea pluto-nului, printre țările cele mai avansate din lume. Eforturile foarte mari îndreptate în această direcție sînt științific justificate. După calculele unor specialiști — Hansen de pildă — între o sută de dolari investiți în învățămînt și o sută de dolari investiți în tehnică, efectul economic, în sensul creșterii productivității muncii sociale, este mult mai mare în primul caz. Iată de ce țările dezvoltate își extind investițiile în domeniul învățămîntului.

În felul acesta învățămîntul superior devine un învățămînt de masă, ceea ce ridică importante probleme. E vorba în primul rînd de o adaptare a învățămîntului superior la realitățile dinamice ale epocii noastre. A ține pasul cu dinamismul realităților contemporane, iată problema pe care o are de rezolvat astăzi universitatea. A nu imprima acest dinamism înseamnă a te menține pe poziții conservatoare, cu efecte negative, inclusiv în planul educației. Ceea ce se impune în atenția factorilor de decizie este în primul rînd, modernizarea sistemului de predare. Astăzi, cînd cunoștințele evoluează rapid, nu mai putem merge după sistemul „tip conferință” din secolul al XIX-lea. Formula este depășită: nu stimulează gîndirea studentului, transformîndu-l într-un robot care ia în mod mecanic notițe, nu aduce la cunoștință ultimele noutăți, ultimele cuceriri ale științei; în general, cadrul didactic nu contribuie la formarea personalității tînrului.

Gh. Bourceanu: Vă referiți, cred, la prelegerile proaste. Pentru că, de peste două mil de ani, de cînd există învățămînt, practica a confirmat că oamenii se formează prin

oameni, iar în acest sens prelegerea este forma de bază a învățămîntului.

M. Todosia: Nu neg necesitatea prelegerilor. Dar care este, practic, ținuta și eficiența lor? Și apoi epuizează ele contribuția cadrului didactic? Pentru că o prelegere să fie eficientă, se impune în mod necesar ca fiecare profesor să aibă cursul său, și nu scris de mină sau dactilografiat, ci tipărit sau, cel puțin, litografiat. Faptul ar face posibil ca, în afara prelegerii, de circa 40 de minute, profesorul să discute problema literaturii de specialitate, să arate ce a apărut nou de la data cînd și-a scris cursul, să precizeze punctele de vedere ce trebuie reținute, după care să realizeze un dialog efectiv cu studenții.

Aș aminti, legat de acest fapt, și o altă problemă, aceea a selecției și promovării cadrelor. Nu cumva, uneori am făcut o selecție inversă? Este pentru mine de neconceput ca un cadru didactic să iasă la pensie fără să lase în urmă nici un curs. Mai mult: să nu așteptăm vremea pensiei pentru a cere profesorilor cursuri. Să nu-l facem pe nimeni conferențiar pînă nu are un curs al lui, tipărit. Cursul să fie o condiție obligatorie în promovarea cadrelor. Anacronismul există, de asemenea, și în problema cercetării științifice, unde adesea operează doar judecăți cantitative: X are 20 de lucrări, Y doar 19... Dar ce cuprind acele lucrări? Nu contează. Iar o asemenea eroare se manifestă la nivel de facultăți și senat.

I. Roman: Aici este greșeala fundamentală: cursul n-a fost considerat cercetare științifică, iar cadrele didactice n-au scris cursuri... Or, după mine, principala finalizare a activității științifice a unui cadru didactic trebuie să o constituie cursul.

M. Todosia: Bineînțeles, nu cursuri de simplă compilație, ci care să încorporeze cu adevărat roade ale unei stăruitoare activități și cercetări științifice. Necesitatea comunicărilor științifice nu trebuie opusă în mod absurd necesității cursului. De altfel, orice curs trebuie să fie, într-o măsură sau alta, o contribuție științifică. Avem în acest sens edificatoare tradiții. Dionisie Pop Marțian — pentru a da doar un nume — cînd a candidat pentru ocuparea catedrei, s-a prezentat pe baza unui curs care a fost și rămîne o operă monumentală în gîndirea noastră economică.

I. Roman: Sau Titu Maiorescu. Inițial, cartea sa de logică a fost un curs. Gramatica lui Eliade Rădulescu a fost, inițial, un curs predat la Sf. Sava.

M. Todosia: În această privință trebuie să fim conștienți că studenții ne poartă respect dar ne și judecă: ce facem, ce și cit le dăm. Un fapt se impune cu necesitate: fiecare profesor să aibă cursul său și să fie creator al cursului. Astfel vom lega învățămîntul de cercetare, astfel va fi împlinită, apoi, în mod major, funcția de model a profesorului.

P. Dumitrescu: Legătura dintre învățămînt, cercetare și producție presupune în mod necesar democratizarea procesului de instrucție și educație. S-a întimplat însă, o bună bucată de timp, ca promovarea cadrelor în învățămîntul superior să fie un sistem închis. Dacă am fi avut un Einstein, acesta nu ar fi putut preda în învățămîntul superior numai pentru că nu se număra printre universitari. Or, porțile trebuie deschise tuturor celor valoroși. Ideea, care a început să se aplice în practică, a folosirii cadrelor asociate, este deosebit de utilă.

T. Călușer: S-a precizat aici rolul deosebit al școlii — mai ales al Universității — privind educația...

Red.: Este și firesc, dacă ne gîndim că în Universitate sînt pregătiți și educați viitorii educatori și animatori ai unor diverse zone, urbane sau rurale, ale activităților cultural-educative.

T. Călușer: Din această perspectivă, reiese clar că profesorul nu se poate limita doar la a transmite niște cunoștințe, care informează, el trebuie să fie și un factor formativ, de educație, de modelare a unor personalități în devenire, care trebuie pregătite din punct de vedere al integrării sociale. În această direcție mai avem încă serioase deficiențe. M-aș referi doar la problemele pe care le ridică repartizarea absolvenților în mediul rural. În discuțiile purtate cu directorii de cămine culturale se sublinia faptul că cel mai greu se încadrează în viața comunei cadrele tinere. Facultățile nu-i pregătesc, cit de cit, în direcția aceasta.

Gh. Bourceanu: Neajunsurile privesc motivația, conținutul acesteia. Omul trebuie să fie conștient că, oriunde ar munci, ceea ce face este ceva cu adevărat important și necesar. Cred că de vină nu sînt doar tinerii, ci sistemul de formare a acestora, care a funcționat de peste douăzeci de ani — formula cointeresării materiale. Aceasta a umbrit, pur și simplu, cointeresarea morală, politică, a diminuat valoarea acestora.

M. Todosia: Adevărul este că nu am știut să cultivăm, în această direcție, tradițiile înaintate. Au existat în istoria noastră, cum bine se știe, cazuri cînd absolvenții cei mai buni cereau să plece la sat, conștienți că aceasta implică greutăți, dar hotărîți să le învingă pentru a contribui la culturalizarea poporului. S-a întimplat însă, uneori, nu doar o rupere de tradiție, dar chiar o concepere eronată a muncii de educație, bazată pe un „materialism” de tip mercantilist.

I. Roman: Este, desigur, un neajuns și la nivel de decizie. Aș insista, de aceea, tocmai asupra problemei deciziilor în domeniul învățămîntului și al educației. Încă Spiru Haret spunea că învățămîntul nu înseamnă adaptare pasivă și nici rafinament, ci implică legarea nemijlocită de viață. Educația are deci un rol de forță propulsivă a vieții, fiind principii activ, dinamic, în formarea omului în raport cu cerințele vieții. Prin urmare, decizia în acest domeniu nu poate fi simplă dedusă din termenii filozofiei, politicii etc. La Colocviul național de pedagogie din 1970 s-a pus limpede problema studierii deciziilor în învățămînt. Un prim aspect este că decizia aparține forului politic. Mai este însă și al doilea aspect: această decizie

trebuie servită de datele tuturor științelor. Or, pînă nu de mult, în învățămînt decizia era fundamentală doar pedagogic, dar nu și sociologic, etic, medical etc. Am avut un ideal general de formare a omului, dar nu s-au avut în vedere realitățile economice, fondul psihic, etc.; conceptul de personalitate era neparticularizat, vag.

M. Todosia: Mai mult, nu avem un sistem național de orientare profesională.

I. Roman: Se lucrează acum la elaborarea unui model național al învățămîntului, care cuprinde și această problemă.

M. Todosia: Vorbim însă de ceea ce există faptic.

I. Roman: Așadar, la nivel central și județean decizia a fost fundamentată doar pedagogic, foarte general, dar nu și științific. În unitățile de învățămînt fundamentarea n-a fost nici măcar de ordin pedagogic, ci administrativ. Problema vizează și domeniul educației prin muncă, unde riscăm o confuzie regretabilă: una e educația prin muncă, în sens profesional, și alta e latura morală a educației prin muncă. Încît, neavînd o bază tehnică suficientă pentru desfășurarea practicii, această practică ajunge uneori să fie pierdere de vreme. Ceea ce duce la o nedorită degradare a conceptului de muncă.

I. Grigoraș: Cred că a discuta raportul dintre cercetare și decizie în problemele de învățămînt și educație, înseamnă a avea în vedere necesitatea îmbunătățirii calitative a acestui raport. Condiția fundamentală în acest sens este educația politică.

În general, procesul de învățămînt, educația și cultura trebuie să întrunească o dublă condiție: să-l formeze pe om în spiritul culturii, iar cultura să realizeze personalitatea omului în spiritul valorilor noi ale societății. Sub acest aspect, au existat lipsuri mari, care continuă să se manifeste și astăzi. Indicațiile date de partid în acest sens sînt foarte clare, dar deși s-a trecut la lucru, efectiv s-a realizat încă prea puțin. Se lucrează încă empiric și, mai mult, uneori se face o substituție de planuri: educatorii nu operează în intenția de a crea ceva pentru procesul de educație, ci doar pentru a se afirma pe ei înșiși. Constatarea este generală, această situație manifestîndu-se în învățămînt, în cercetarea științifică, în artă, în literatură, etc. Ceea ce primează este principiul: ce se spune despre opera mea, adică despre mine? Dar în acest caz, se uită un fapt fundamental: ce fac eu pentru oameni, pentru colectivitate? Avem de-a face cu o optică greșită, care nu mai corespunde realității noastre, și deci nu mai poate fi tolerată.

O altă problemă referitor la procesul de educație, de cercetare și fundamentare a deciziilor în acest domeniu, este aceea a necesității unei unități a valorilor. Nu avem încă, fundamentată la modul sistematic, o tabelă de valori morale, un cod al eticii noi, de educație multilaterală a omului. Literatura științifică de specialitate face prea puțin în această direcție. Mica bibliotecă etică, chemată să publice o asemenea literatură, nu răspunde eficient necesităților. Foarte puține lucrări științifice studiază procesul de realizare a valorilor, nivelele la care se constituie personalitatea. Iar asemenea lucrări sînt pentru factorii de decizie imperios necesare. Apoi, tematica lucrărilor publicate nu este încă unitară. După cum, la fel, nu întotdeauna cărțile probează competența. Sînt promovate în această colecție, desigur, și cărți valoroase, dar se consumă hîrtie și timp și cu oameni care sînt insuficient pregătiți pentru a ajunge să facă pregătirea altora. Mai mult, cînd se stabilește planul tematic al cărților respective, se cunoaște exact care este nevoia spirituală a omului de astăzi? Este adevărat că nici cercetarea sociologică, activitatea care este direct angajată în acest sens, nu contribuie într-o măsură suficientă. Această cercetare nu cunoaște cu precizie nevoile spirituale ale prezentului, nu posedă o definire a lor, nu oferă concluzii clare pentru educatori. Încît, fără o asemenea bază de cercetare sociologică, munca de educație riscă să fie formală, fără a urmări problemele de conținut.

P. Dumitrescu: Etapa de dezvoltare în care ne aflăm pune un accent deosebit pe formarea conștiinței socialiste, cere înlăturarea empirismului, a practicisimului îngust. Trebuie elaborat un set de metode și acțiuni adecvate, trebuie mai ales elaborată o bază teoretică temeinică.

T. Călușer: Este necesar, din această perspectivă, ca toate formele conștiinței sociale să se dezvolte corespunzător nivelului conștiinței politice. În societatea noastră, conștiința politică, forma superioară a conștiinței sociale, se află înaintea existenței sociale, căreia îi conferă sens.

I. Grigoraș: Socialismul a adus omului posibilitatea realizării unor drepturi, nu numai în ce privește poziția față de mijloacele de producție, față de muncă, ci și a dreptului la personalitate. Acest ultim aspect, însă, nu a fost înțeles întotdeauna într-o măsură suficientă. De aceea astăzi, mai mult ca oricînd, în activitatea noastră educativă, trebuie să operăm efectiv cu acest drept. Adică să concepem dreptul la personalitate ca fiind în mod organic legat de datorita de a-ți forma personalitatea. Multă vreme în activitatea noastră educativă, în mod nejustificat, s-au subliniat doar drepturile. S-a urmărit astfel să afirmăm socialismul comparîndu-l, în ce privește prezența și caracterul drepturilor, în raport cu capitalismul; dar este necesar să subliniem și faptul că socialismul este și o societate a unui înalt nivel de conștiință a omului, arătînd obligațiile lui față de colectivitate, față de patrie, față de interesele majore ale poporului în edificarea societății socialiste și comuniste.

Red.: Încheind aici prezenta discuție, care, după părerea noastră, a reușit să evidențieze cîteva aspecte esențiale ale temei abordate, redacția consideră că, avînd în vedere complexitatea acesteia, sînt posibile și alte intervenții, pe care le așteptăm cu interes, pentru a le face loc în paginile revistei.

AL. I. FRIDUȘ

FRUMOSUL ÎN TEHNICĂ

Nu ne desparte prea multă vreme de perioada când circula și era susținută afirmația potrivit căreia „secolul mașinilor izgonește frumosul”. Oamenii de artă din Franța, spre exemplu, negând prezența oricăror elemente de frumos în tehnică, chemau guvernul să distrugă imediat turnul Eiffel, care ar jigni gustul estetic al secolului. Chiar Maupassant, recunoscut pentru finețea și agerimea cu care simțea frumosul, a fugit de turnul Eiffel în provincie, unde, pe străzi pietruite sunau atât de drag pentru el sandalele de lemn, iar pe înalte garduri de cărămidă spinzura vița de vie.

Cîte cuvinte de jignire, cuvinte crude, au fost rostite despre uzine, căi ferate, mașini, care chipurile, ar fi răpit frumosul intrinsec naturii. Astăzi lucrurile s-au schimbat. Turnul Eiffel a devenit simbolul frumuseții orașului Paris, frumosul nu mai poate fi considerat ca ceva străin tehnicii, se manifestă tot mai mult schimbul de valori între artă și viață. Ideea „decadenței”, „mortii” artei este infirmată de realitate, de amploarea răspîndirii și înserării ei în existența cotidiană. Concomitent se observă că valorile vieții își fac loc, pe un front larg, în artă. Literatura, spre exemplu, evoluind pe linia realismului, a sincerității, s-a atașat de viață, s-a apropiat e-norm de aspectele cotidiene ale existenței umane, indemnînd spre autoflectare și implicit spre autodepășire.

În acest context al schimbului de valori între artă și viață, se înscrie și raportul dintre artă și producție, se înscrie problema ființării frumosului în tehnică. Colective largi de esteticieni, sociologi, ingineri, psihologi, arhi-

teci își concentrează astăzi atenția asupra aspectului estetic al mașinii, al locului de muncă, al produselor industriale obținute.

O mașină frumoasă, un instrument frumos, splendoarea rachetei gata de plecare, așezată pe rampa de lansare, frumusețea mediului de lucru, sînt considerații pe care le folosim, frecvent, înțelegînd prin fiecare din ele reflectarea a ceva perfect. Rar însă, ne gîndim ce definește această perfecțiune, care sînt fundamentele considerării ei ca atare. Cu un cuvînt ne întrebăm foarte rar ce înțelegem în tehnică prin frumos sau urît. Operînd cu aceste noțiuni încă de la primii pași ai dezvoltării tehnicii, estetice, paradoxal, n-ă reușit nici pînă astăzi să definească cu destulă claritate conținutul lor.

În definierea frumosului în tehnică trebuie să plecăm de la premisa că acesta nu poate fi exterior obiectelor, nu poate fi „aplicat” acestora, ci că el derivă din structura internă a obiectului, din conținutul și funcționalitatea sa. Fără îndoială, îndeplinirea condițiilor funcționalității și utilității constituie singura cale care duce la frumusețea mașinii, la frumusețea locului de muncă, etc. De multe ori însă formele utile nu sînt și estetice, adică capabile să facă obiectul, să presupunem, plăcut la vedere. Cum pot atunci formele utile și funcționale să contribuie la determinarea esteticii producției contemporane?

Cerințele față de mașină sînt emise de către inginer, economist, medic și în sfîrșit de către artist. Cu toții sînt îndreptățiți să emită pretenții deoarece toate au ca țel să facă munca mai

productivă, mai ușoară, mai plăcută. Pentru ca utilul să genereze în același timp frumosul e necesară o combinație rațională a acestor cerințe, ținîndu-se cont, după cum susținea esteticianul englez Herbert Read în studiul „Arta și industria”, de legile proprii producției. Nu se poate cere artistului să participe la proiectarea fuselajului avionului cu reacție, la elaborarea schemei unei mașini-unealtă, ce prelucurează metalul pe bază de ultrasunete. Participarea artistului devine însă obligatorie la amenajarea interioară a avionului, a atelierului, la definirea aspectului exterior a mașinii-unealtă. Așadar forma estetică a unui produs nu poate fi și nu va trebui concepută în conformitate cu criteriile ce și manifestă prezența în arta propriu-zisă ci, în conformitate cu cerințele producției, a funcționalității obiectului respectiv precum și a materialului din care se realizează. În acest context trebuie subliniat faptul că forma nu se limitează la aspectul exterior, la carcasa, garnituri și culoare. A înțelege prin crearea formei numai proiectarea carcasei mașinii-unealtă (cum înțeleg încă mulți ingineri și procedează unii esteticieni-constructori) înseamnă a reduce problema construcției artistice și proiectării formei la o simplă ornare. Filozofii definesc conținutul ca totalitatea elementelor ce formează obiectul sau fenomenul dat, iar forma ca structură, organizare a conținutului. Aceste definiții dau posibilitatea înțelegerii autentice a noțiunilor de formă și conținut (utilitate) ale mașinii.

Mașina nu se făurește fără indicarea precisă a scopului căruia fi este afectată, ea este predestinată îndeplinirii unor cerințe concrete ale societății. În această semnificație socială se reflectă utilitatea progresului tehnic. Gustul și reprezentările estetice ale oamenilor sînt produsul dezvoltării sociale, reflectînd epoca respectivă. Plecînd de aici, este normal ca și reprezentările despre frumusețea mașinii să depindă de nivelul istoric al dezvoltării societății. Mai mult chiar, Pierre Francastel consideră că viziunea estetică a producătorului de bunuri industriale nu se situează în afara coordonatelor stilistice ale fiecărei culturi naționale.

Frumosul în tehnică este așadar un complex fenomen social-economic, aflat la intersecția dintre forma artistică, funcționalitate, utilitate, justificare economică. Frumosul în tehnică, conceput independent de tehnologia producției, de materialul de construcție, de costul și caracterul mașinii nu poate exista. Fiecare mașină, fiecare loc de muncă, are o frumusețe caracteristică care devine maximă numai atunci cînd creatorii mașinii-inginerul, artistul caută frumosul pe drumul concordanței depline dintre elementele amintite mai sus.

Totalitatea cerințelor față de mașină investite în metal, lemn, mase plastice, sticlă, în aspectul exterior al mașinii, în schema cinematică, electrică, hidraulică, pot fi numite materializarea conținutului mașinii dat sub forma ei. Mașina devine pe deplin izvor al trăirilor estetice numai atunci cînd la ea lucrează omul societății libere, cînd tehnica slujește afirmării și întăririi relațiilor de producție socialiste.

Actorul Constantin Sava împlinește 50 de ani de activitate. Să ne gîndim cîte roluri poate crea un actor de 50 ori în 365 de zile și nopți și vom avea senzația unei imense energii cheluite sub identități de împrumut. E o trăire împlinită din sute de existențe de dramaturgi, dar trăite aveau de actor.

Constantin Sava, acest stejar de om, a crescut și s-a format sub taldurii casei patronată de bronzul lui Vasile Alecsandri; a crescut jucînd tot ce i s-a încredințat, conștient că se poate învăța cîte ceva din cel mai neînsemnat rol. Claviatura sa interpretativă se întinde de la canțonetele lui Alecsandri pînă la Othello, unele roluri rămînd pietre de hotar în evoluția sa.

Creștii ca cele din „Vlaicu-Vodă”, „Baba-Hîrca”, „Barbu-Lăutaru” nu pot fi uitate de spectatori și nici prea lesne depășite de urmași. Rolul însă în care Sava e cel mai „la el acasă”, întrucît actorul face o perfectă masă comună cu personajul, e Bîrzo, din Chirița. L-a jucat, nu de sute de ori, ci de peste o mie de ori, în fața celor mai variate săli. Cu toate acestea, de fiecare dată Bîrzo e proaspăt și autentic, servind ca o pedală gravă de bătoșenie mucalită, pe fundalul căreia Chirița își realizează dantelăria farmecelor ei. Discret și modest, Sava e cel care pune în valoare, prin contrast anume căutat, jocul Chiriței, așa cum de altfel, își servește leal partenerii în orice piesă.

Constantin Sava împlinește cinci decenii de muncă pe scîndurile miracolului de sub rivalte. Îi împlinește muncînd în continuare, la fel de tînăr și de generos ca acum 30-40-50 de ani. De-abia întors dintr-un turneu prin țară, a intrat în repetiție pentru o nouă piesă. Între timp, ajută aici o brigadă artistică, dincolo o serbare de cămin cultural sîtesc. Nu cunosc solicitare la care acest fecior de țaran de către valea Prutulului, să nu fi răspuns cu inimă largă. Consătenii lui l-au solicitat să le cînte „Barbu-Lăutaru”; Lipovățul vasluian l-a chemat să le vorbească despre St. Ciobotărașu; Pașcanii i-au cerut sprijinul pentru formația casei lor de cultură... Sava e prezent peste tot, neprecupețind oboseala și neîntrebînd cine anume îl va asculta. „Dacă mă cheamă înseamnă că au nevoie, obișnuiește dînsul să zică. Principalul în viață e să te simți util oamenilor, să fii dorit”.

Meritele lui actoricești au fost evidențiate într-un medalion pe care i l-a consacrat recent Radio București, așezîndu-l printre marii actori pe plan național. Sava a zîmbit jenat de atîta cinste și s-a mirat de ecoul născut de sărbătorirea sa. Teatrul ieșean îl cîntește de astă dată cu un spectacol festiv de duminică. Așa se și cuvine unui slujitor al Thaliei: să fie răsplătit tot sub ochiul rampei și sub respirația caldă a sălii.

Dincolo de calitățile sale de interpret și de adjectivele recoltate în cronicile teatrale, Constantin Sava poate fi dat ca exemplu de onestitate profesională și integrală dăruire. De o jumătate de veac activează pe scena aceluiași teatru, neademenindu-l nici un cîntec de sirenă; punctual și corect la datorie, așează cărămizii trainice la temelia naționalului ieșean. O face firesc, cu o modestie dezarmantă, leal în orice împrejurare, bun coleg și bun tovarăș în orice impas.

Constantin Sava e alături de integrat în peisajul artistic al Iașului și alături de activ, încît sărbătorirea acesteia e doar o simplă formalitate. După ce luminile se vor stinge și sala va aplauda, actorul va ieși din scenă faldnic și redevenind ca în feerie smul meilor, se va interesa la avizier cînd are repetiții.

Viața lui e aici, între cabină și scenă. Afară, dincolo de sala tronului lui Vlaicu sau de isprăvnicia lui Bîrzo, e ficțiune.

AL. ARBORE

M. CĂMĂRUȚ

„Înainte, de furtună”

ȘT. PAPAGHIUC

confesioni

CĂMĂRUȚ

(urmare din pag. 1)

Mătușa Catinca a înțeles, și de atunci Cămaruț găsea și un pe piine.

Pornind de la această notă uitată în ziarul „Opinia” de acum 36 de ani, îl întreb pe Cămaruț cel de azi:

— Ai studiat cu Gh. Popovici, Octav Băncilă și Șt. Dimitrescu, apoi ai lucrat alături de Tonitza. Fiecare dintre ei a avut un cuvînt bun despre pictura ta. Mi-amîntesc de o caracterizare făcută de Octav Băncilă, într-un articol despre foștii lui elevi: „Utilizînd bine culoarea, Cămaruț o așterne cu armonii vibrante și transparente ce farmecă privirea”. Cărui dintre cei patru îi datorezi cel mai mult?

— Cred că lui Șt. Dimitrescu. A fost un profesor excepțional, iar practica de țară la „Baia Mare condusă de

el valora mai mult decît anul de cursuri. Îmi amintesc de o după-amiază cînd lucram la peisaj alături de Cicurencu. Amîndoi ne cam poticnîsem la un moment dat din cauza predilecției pentru griuri. Deodată apare Șt. Dimitrescu în control. Se uită la lucrări și zimbește. Fără să intrebe, a înțeles. Ne-a spus doar: „nu vă pierdeți cu firea, ați lucrat bine, însă griul nevalorat de alte culori, e mort. Fă-l să vibreze, Ciucurencule, cu un orange acordat la gamă, țar tu Cămaruț vezi ce verde pui în dreapta și se repară tot”. Ne-am mirat simguri de ce-a ieșit. Ciucurencu mi-a spus: „Asta zic și eu să cunoști meserie! Noi n-avem așa ceva: la București”.

Apoi, la Dăruș, am învățat de la Tonitza să prind habna în culpare. Nici Gh. Popovici n-a fost un profesor slab. A luat ceva de la ma-

estrul său, Puvis de Chavannes, poate nu esențialul, dar a luat și a reușit să se exprime totuși pe el însuși.

— În rest, m-a învățat viața.

— Cum o preferi? lipsită de griji, sau aspră?

— Pentru un artist nu poate fi decît aspră. Pictura e a meserie foarte grea. Eu am fost orfan și am crescut greu la Liteni-Suceava, muncind la cîmp ca oricare țaran. Mama nu știa carte. Am învățat în lipsuri incredibile. Cu toate acestea, adevăratul greu a început o dată cu pictura.

— În ce crezi?

— În muncă. Alintarea copiilor de către părinți e o greșeală. Muncind tu însuși de tînăr, poți aprecia roadele muncii așa cum se cuvine. Chiar în artă problemele se ivesc numai muncind și te obligă să le rezolvi. Așa înveți meșteșugul. Găseșc foarte bună inițiativa de a lega elevii de ocupațiile practice. Nu că vor învăța o meserie, dar vor ști ce este munca sub toate aspectele ei, vor rivni să devină și ei un factor economic.

— Ca profesor și decan, cred că ai fost sever.

— Studentii de azi au o situație pe care noi nici nu înțelegem s-o înțelegem. Acum

înlesnire îi face pe unii să creadă că și arta se poate apropia la fel, adică așa cum se zice la țară „mură-n gură”. Am căutat să transmit elevilor mei ambiția de a-și rezolva singuri problemele de meșteșug, de a se exprima astfel încît, vorba lui Găuguin, să nu semene cu nimel și să rămînă fideli artei pe care o slujesc.

— Te consideri un depășit?

— Mai bine un depășit răminînd tu însuși, decît a te prefaca, adică a fi nesincer, un fel de bunică costumată, în „mini”. Firește că am încercat și eu destule experiențe, intrucît consider experiențele foarte necesare. Nu-mi displace arta modernă, bazată pe cele mai variate experimente. În perioada de experimentare e greu să deosebești talentul autentic de impostură, dar numai asemenea perioade pregătesc apariția unui mare talent.

— Ai vreun regret?

— Că nu am lucrat îndeajuns, decît nu m-am putut realiza cît, aș fi vrut și poate cît aș fi putut. Am pierdut ani prețioși cu sarcini administrative.

— Consideri Iașul un cadru stimulant?

— Un cadru propice pentru creație, mai mult pentru

decît Bucureștiul. Capitala poate lansa, dar nici Mihăilescu-Craiu, nici Agafiței, Hirtopanu, Boușcă sau Petrovici — ca să-i citez doar pe cei mai apropiați, — n-ar fi pictat mai bine dacă lucrău în București.

Cumose cîtiva colecționari îndrăgostiți de pictura lui Cămaruț. Posedă zeci de lucrări ale pictorului. Printre ei, dr. Radu Vatamanu.

Mihai Cămaruț are lucrări în toate muzeele din țară. A participat la zeci de expoziții internaționale. Totuși, adevărată bucurie i-o prilejuiesc acești colecționari modești, dar entuziaști care-i urmăresc activitatea de zi cu zi de pildă acest medic Vatamanu n-a obosit să adune Cămaruț.

Stăm de vorbă între lucrările colecționate de el. Mihai mi se destăinuie:

— Lucrarea de colo mi-e tare dragă.

— De ce-ai dat-o?

— A face cuiva plăcere, e să-mi mîngii cu privirea lucrul. Trăirea ta din o mare lucru. Trăirea ta din o mare lucru. Trăirea ta din o mare lucru. Trăirea ta din o mare lucru.

— Ai ținut vreodată evidență a lucrărilor realizate?

— De loc. Știu numai că trebuie să dăruiesc satului meu, Liteni, cîteva lucrări pentru un început de muzeu și să trimit Muzeului din Fălcieni măcar două-trei lucrări. Ar însemna omagiul feciorului de țaran pentru locurile natale. În rest, pregătesc o expoziție personală la Iași.

Poetul Virgil Teodorescu vorbea la televiziune despre apropiata stare generală de poezie, cînd toți vor face, în felul lor, poezie. Eu visez o stare generală de pictură, cînd toți își vor dori frumosul autentic în cămin și la locul de muncă. Iar eu să pictez și să pot dărui celor care-mi calcă pragul atelierului și privesc cu ochi de amanți florile sau peisajele mele. Atunci am impresia că împart fericire și pace, mai ales pace, eu, care am cunoscut grozăviile războiului.

Și cînd voi simți nevoia să-mi mîngii cu privirea lucrul, voi merge prin casa, așa cum ne aflăm acum la doctorul Vatamanu, știînd că merg la prietani și să mă simt asemenea unui bunic venit să-și vadă nepotul.

„ZORILE TEATRULUI ROMÂNESC“

A treia premieră a stagiunii botoșenene întrunește, într-un singur spectacol, două piese de la începuturile teatrului românesc: „O soare la mahala“ de Costache Caragiale și „Muza de la Burdujani“ de Costache Negruzzi. Simplu enunț al titlurilor aruncă dintr-o dată o lumină clară asupra preocupărilor repertoriale ale noii conduceri a teatrului, care urmărește o largă cuprindere a dramaturgiei naționale din toate perioadele.

Aceste piese vechi se joacă rar pe scenele noastre; nu știu dacă asta este bine sau rău, dar știu că, atunci când se joacă, nu se joacă atât pentru conținutul lor de idei — modest și uneori chiar naiv — cât pentru a arunca o privire, plină de curiozitate și respect asupra momentului de teatru românesc respectiv. De aceea socot că personajul principal al spectacolelor care se realizează azi cu asemenea piese nu sînt sau nu trebuie considerate a fi Măndica Scărlătescu sau Caliopei Busuioc, ci teatrul românesc însuși, ființa sa, aflată într-un moment de început al evoluției. Jucăm deci aceste piese nu atât pentru a satiriza azi niște biete persoane care s-au ridiculizat singure în veac, cât pentru a redescoperi parfumul, farmecul unei perioade de pionierat a teatrului. Este foarte ușor pen-

tru oamenii de teatru de azi să monteze un spectacol cu aceste piese doar pentru a biciui moravurile de atunci și, prin ele, pe cele de azi, în cazul unor corespondențe. Mai dificil este să surprinză acel suflu specific al teatrului românesc din epoca zorilor săi. Și noi asta am așteptat de la spectacolul semnat de Zoe Anghel-Stanca (Așa ceva se realizase splendid la Teatrul Național „Vasile Alecsandri“ prin acei memorabili „Zorile Teatrului Național“ din 1956; așa ceva s-a realizat, pe aceeași scenă, prin „Momente de teatru românesc“, spectacol existent în prezent pe afiș). Cum vom vedea însă îndată, Zoe Anghel-Stanca a rămas a oarecare distanță de un asemenea desiderat.

Așadar, foarte buna intenție a directorului Virgil Raițiu, actor format în spiritul școlii ieșene, rămîne numai în parte realizată. Spectacolul Teatrului „Eminescu“ pare făcut în mare grabă, considerat probabil ușor și tratat ca atare de regie, pregătit în prea puține repetiții. Nu-mi închipui că Zoe Anghel-Stanca, a cărei minuțioasă muncă de actorie o cunoșc foarte bine, a cărei inventivitate scenică, inteligență și gust artistic au explodat pur și simplu într-un spectacol minunat — „Harap Alb“, la Teatrul Ti-

neretului din Piatra Neamț, n-ar fi dat rezultate bune și aici (deși condițiile nu sînt aceleași), dacă spectacolul ar fi fost pregătit mai îndelung și mai minuțios. Peste aceasta unul din marile obstacole pe care regizoarea le-a avut în față a fost lipsa actorilor potriviți și pregătiți pentru un astfel de teatru. Fără experiența unor spectacole de acest gen, fără știința jocului imbinat cu cîntece și acompaniament de orchestră, se ajunge la situații neplăcute, ca cea în care s-a aflat la premieră Ildiko Iarcsek, interpretă lui Caliopei Busuioc din „Muza de la Burdujani“ — situație în care orchestra și actrița s-au căutat reciproc fără să reușească a se întîlni. Stîncăcii în acest gen au fost vizibile și la alți actori ceea ce a redus mult din cursivitatea și farmecul spectacolului care ar fi pretins — ca să-l poată cîștiga pe spectatorul de azi — o desfășurare briantă, în stare să treacă replica în planul al doilea, impunînd în primul plan atmosfera, tonalitatea, satira și, iarăși zic, personajul principal — teatrul românesc în epoca sa de pionierat. Din păcate însă, Zoe Anghel-Stanca ne-a propus un spectacol la replică, corect sub acest raport, dar lipsit de fior și de originalitate, de fantezie și de umor.

Cu mai multă inspirație au lucrat cei doi scenografi — Diana Ioan-Popov și Vladimir Popov, al căror decor unic, sugerînd o arenă de circ în panglici colorate, impune un punct de vedere personal asupra spectacolului, ca de altfel și foarte frumoasele costume, mai ales din „O soare la mahala“. Palid, timid, acompaniamentul muzical asigurat de o formație orchestrală, condusă de prof. I. Preliceanu.

Spuneam mai sus că Zoe Anghel-Stanca nu a avut la Botoșani condițiile de la Piatra-Neamț; mă refeream la actori. Sigur, trupa botoșeneană nu dispune deocamdată de valerile individuale și nici de omogenitatea ansamblului petrecut. Dar, că este capabilă să realizeze lucruri excelente atunci cînd e bine condusă, cînd individualitățile — acelea care există — sînt puse în valoare prin distribuiri adecvate (actorul pentru rol, rolul pentru actor) și cînd ansamblul e dirijat ferm într-o direcție precis stabilită și bine cunoscută de toată lumea. Regizorul Ion Olteanu, autorul spectacolului cu piesa lui Hasdeu a demonstrat că pe această scenă și cu acest colectiv se pot realiza reprezentații de reală valoare. Ne pare rău că demonstrația nu s-a repetat în cazul „Zorilor teatrului românesc“; Zoe Anghel-Stanca putea face o asemenea demonstrație, n-am înțeles de ce nu a făcut-o.

Din distribuțiile celor două piese, ne vine greu să remarcăm pe cineva pentru contribuții deosebite. Reținem totuși corectitudinea Doinei Alexe-Popescu (Măndica) și a lui Dan Bubulici (Zamfirache),

Schită de decor

ingenuitatea Dorinei Brădescu (Arghirița), umorul, pe alocuri exagerat al lui Doru Buzea (Eftimie) și Ion Apostoliu (Ștefan) — în „O soare la mahala“. În „Muza de la Burdujani“, Sică Stănescu a interpretat cu oarecare precizie tripla ipostază a actorului Teodorini, Ildiko Iarcsek a căutat fără succes un ton potrivit pentru Caliopei Busuioc.

O apariție, din păcate scurtă, dar sigură, colorind foarte plăcut câteva momente ale spectacolului — a fost Adina-Marilena Bobeș (Anica). Plasticitatea mișcării, mobilitatea figurii sînt avantajele naturale ale interpretei care o impun atenției îndată ce intră în scenă.

ȘTEFAN OPREA

Așa cum se arată în mesajul către cititorii români, un asemenea studiu poate suscita sporirea interesului pentru barocul din România, încă atât de puțin cercetat (mai ales dintr-o perspectivă europeană).

Gîndită pentru colecția de popularizare „Que sais-je“, lucrarea de față, tradusă de Alexandru Dușu, reprezintă o sinteză a unor cercetări aprofundate atât în ceea ce privește fenomenele istorico-sociale care au generat arta barocă, cât și asupra morfologiei specifice stilului. Contribuția fundamentală a prof. Tapié în domeniul studiilor consacrate barocului, rămîne ampla exegeză, Baroc și clasicism (Plo, 1957), destinată a risipi prejudecățile în legătură cu opoziția antinomică dintre baroc și clasicism (prejudecăți apărute tocmai din cauza înțelegerii schematice a perioadei secolelor XVII—XVIII, abordate cu predilecție în cărțile anterioare). Tratatul despre baroc din colecția „Que sais-je“ deși nu prezintă o armătură teoretică înnoită față de Baroc și clasicism (cum afirmă în postfața Alexandru Dușu), aduce câteva clarificări, o mai mare precizie a noțiunilor desemnînd concepte, precum și îmbogățirea configurației dinamice a stilului prin adăugarea unui capitol despre barocul spaniol (care anterior nu a intrat în vederile autorului dintr-un scrupul de probitate exemplară).

Metoda mereu reafirmată este cea a istoricului care „caută să descopere în viața unei

O VIZIUNE ISTORISTĂ ASUPRA BAROCULUI*

societăți cauzele succesului unui stil“, în consecință „barocul nu poate fi abordat în afara epocii și a lumii, ci o operă barocă poate fi înțeleasă numai în strînsa ei conexiune cu împrejurările istorice, ea fiind una din reflectările acestora“. Concepția sa istorică, așa cum se manifestă în raport cu barocul, poate fi rezumată (conform concluziilor care încheie lucrarea Baroc și clasicism) în următoarele aserțiuni esențiale: barocul nu este o decadență a Renașterii ci o derivație a ei; arta barocă pune astfel lecțiile formale ale Renașterii în serviciul interpretării mesajului bisericii (Burckhardt a fost printre primii care a observat acest lucru în opera sa Der Cicerone, 1869). Din punctul de vedere al susținerii economic-sociale, barocul s-a întins în țările unde societatea devenea ierarhică, bazată pe munca pămîntului, de la care se cerea ca să fie docilă și resemnată. Deși s-a atașat față de instituții sociale perisabile, a știut să capteze formele spirituale și sentimentale care depășesc contingentele istorice. Pornind de la aceste premise, bineînțeles extrem de nuanțate corespunzător ordinii social-politice și religioase din țările analizate, Tapié intervine cu noi precizări și completări față de cele afirmate în lucrările precedente, ținînd seama tot timpul

de faptul existenței în secolele XVII—XVIII a unei civilizații europene imposibil de conștrîns în limitele unei categorisiri rigide, exclusive sub semnul barocului. „Înțelepciunea și grija de a asigura o cunoaștere adevărată a lucrurilor recomandă discernerea atentă a ceea ce merita să intre în această categorie de ceea ce se sustrage acestei înglobări“.

Unitatea spirituală a epocii „baroce“ cu originea la sfîrșitul secolului XVI este una din cele mai spinoase. După Arnold Hauser, în lumea omogenă și unitară în care s-a transformat realitatea creștină dualistă, locul viziunii antropocentrice despre lume este luat de o conștiință cosmică sau mai precis omul cit și cauza existenței sale sînt integrate în șirul unor interrelaționări nesfîrșite. Acest punct atrage după sine o cosmicitate a operei de artă, o anumită simbolică a universului. Dar putem oare considera, se întreabă Hauser, tensiunea spre infinit determinantă pentru baroc ca un semn al unității mult căutate? Bineînțeles că nu. Numai prin reluarea istoriei fiecărei țări în parte, așa cum procedează Tapié se va vedea în ce fel au fost interpretate și transpuse în practică principiile și idealurile Renașterii italiene trecute prin filiera unei originalități ireductibile. Complexitatea conexiunilor și influențelor este din capul locului în așa fel fixată, încît se exclud de la sine posibilitatea existenței barocului universal. Din moment ce barocul văd că un curent cu certă semnificație istorică abia poate fi cuprins într-o analiză completă, utilizînd metode dintre cele mai diverse, construirea metaforicii barocului comportă cele mai mari riscuri. Cunoșcutele teze ale lui Eugenio d'Ors, formulînd lupte între cei doi eoni (barocul și raționalismul) concretizată morfologic prin vocația și canonizarea mișcării proprii barocului, pe de o parte, calmul și reversibilitatea proprii raționalismului, pe de altă parte, sînt infirmate în numele imposibilității extinderii unei categorii aduse la viață de ansamblul circumstanțelor dintr-o epocă cu o amprentă bine definită. O asemenea amprentă este dată de „formele gîndirii și ale sensibilității religioase, prin condițiile economice și ale schimbului, prin structurile sociale“.

În cadrul relației Renaștere-baroc, detasată ca una din punctele nodale ale concepției lui Tapié, se cere delimitată ponderea manierismului în acest secol al XVI-lea denumită de autor „de tranziție și de gestație“. Manierismul este după Tapié o alunecare spre eclecticism, o căutare a grației, a eleganței afectate. I se refuză manierismului caracterul de stil, evidențiat în schimb în cazul Renașterii și barocului, datorită respingerii particularului. Asemenea afirmații nu se leagă destul de strîns de altele în care se spune că „tot ceea ce s-a desfășurat în răsăritul următor Renașterii nu a existat decît în urma acesteia și nu s-a hrănit decît prin măreția ei. Manierismul, barocul și clasicismul au izvorit dintr-însa. Se crează o situație foarte interesantă: pe de o parte, contradicția wölfliană între Renaștere și baroc

este înlăturată, manierismul, fază întîrziată a Renașterii constituind trecerea spre baroc, (așa cum reiese din formulările lui Tapié), care este un alt stil; pe de altă parte Croce desemnase epoca barocă ca o fază de trecere între Renaștere și reformă.

Iată cum mutațiile petrecute în evoluția unor concepte, deși schematizate la nivel speculativ, reflectă transformările survenite la nivelul filozofiei culturii. Critica internă a barocului (întreprinsă de Croce pentru a demonstra regresul adus de baroc între cele două valori pozitive, Renașterea și reforma) devine la Tapié o critică externă din perspectivă istorică, barocul traducînd perfect spiritul unei epoci. De aceea analiza sociologică a barocului este una din meritele de bază ale cărții (capitolul Societățile din Europa modernă și barocul). Titlul acestui capitol repetă titlul conferinței profesorului Tapié ținută la Congresul consacrat barocului, de la Veneția.

Imagismul exacerbat al barocului este explicat prin structura mentală a membrilor societăților rurale precum și orientarea spre rațional și abstract a societăților burghize în formare. În funcție de aceste dichotomii sînt integrate experiențele baroce ale fiecărei țări în parte în barocul european. Fără a considera Europa secolelor XVI—XVII ca dominată exclusiv de civilizația barocă, (ceea ce ar însemna după cum arată și Pierre Francastel, unitatea morală și intelectuală a epocii), o serie de factori economici, politici, religioși și sociali au pregătit, de la țară la țară, accepția mai deschisă sau dimpotrivă o mai mare rezervă față de baroc. Dintre experiențele baroce, în afară de Italia, Franța și Spania, un interes particular prezintă (mai ales prin optica studiilor asupra barocului de pe teritoriul țării noastre) capitolul rezervat barocului din țările dunărene. Preocuparea constantă a lui V. L. Tapié, mai ales pentru Boemia (despre barocul căreia a elaborat pătrunzătoare studii), ca și pentru Ungaria și Austria, permite sesizarea unor elemente care pun într-o lumină nouă barocul din aceste țări. Ar fi suficient să amintim reformele lui Iosif al II-lea începînd din 1780, care distrug suportul receptivității la cultura barocă.

În ceea ce privește barocul slav, dincolo de contribuția slavilor la civilizația barocă (Boemia, Polonia) autorul presupune și în Rusia numeroase elemente din arhitectura și decorația barocă care au prins teren în arta religioasă din Rusia, avînd un sol fertil într-o societate domeniială, astfel dezvoltîndu-se un baroc original. Totuși argumentele nu sînt destul de convingătoare, înseși exemplele aduse dovedind mai mult influențe străine.

Am căutat să semnalăm doar unele din aspectele cărții lui Tapié pasibile de a trezi discuții fecunde. Postfața lui Alexandru Dușu contribuie la punctarea elementelor, capabile tocmai să determine o cercetare asupra barocului de pe teritoriul țării noastre. Traducerea unei asemenea cărți demonstrează o dată în plus, necesitatea existenței în limba română a unor tratate despre domeniile cheie ale istoriei de artă, eseurile neputînd ține locul acestora.

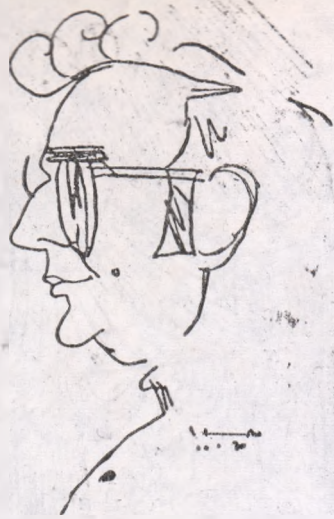
GHEORGHE VIDA

* Victor L. Tapié: BAROCUL

„Iarnă“

M. CĂMARUȚ

Aici

Aici vor fi culori, Aici văpaia va minti un crin, Aici va da semnale repezi, prin frunzișuri ploaia, când gura ta în somn va zice: da.

Iar dincoace, străini încă de coarna sărutului, amară-dulce, doi adolescenți se vor lupta cu iarna timizi, stingaci, cum am făcut și noi...

Interdicție

Să nu te-appropii de adinc. În arbori e-un zor și-o zarvă care te desfidă, și-un mecanism de orologiu care măsoară-ntrizierea ta. Mai bine așteaptă-n loc deschis; e mai ușoară povara vieții. Granițe de beznă respiră cast pe lucruri bătute. Distanța pune muzici între tine și ceea ce te necgă; pentru-o clipă pari ultima ființă-nconjurată numai de sunetul fără vibrații al zării: fără idoli, fără vetre, ești ca o insulă a cărei umbră ia locul lumii...

Nu, să nu te-appropii de arătări. O aprigă maree de stele clatină talazuri negre. Ca o corabie sticlește luna luată-n stăpînire de șopirle...

Risipitorii

Cum pierdem prin noapte sub tinere ploi sămînța de fapte, azurul din noi!... Nici risipitorul, rotatul copac nu-și zvîrle-așa sporul de ghindă, prin veac. Nici prunii în floare n-aruncă - prisos - atîta ninsoare din creanga lor, jos. Iar ei ch! în crînguri și zumzet rodesc... Dar noi sintem singuri sub focul ceresc: ploaia de zile grăbite, fertile...

Strofe

Fintinile și ochii tăi. Nimic nu face-n slavă cerul vast mai mic: abia e loc, în rariștea-i albastră, pentru furtuna din ființa noastră. Fintinile și ochii tăi. Mereu

un intuneric n-a fost mai flămînd: abia am răsărit și, brusc, ne scapă amiaza din privirea ei mioapă.

Fintinile și ochii tăi. Mereu aceeași muscă-n ochii unui zeu: abia clipește, stelele îngheață, și chipul ni se scurge de pe față.

Copil în fața mării

Toți încercau, albastrul rămînea intact, elastic încastat între nisip și zare, zădărnice de-un ulei divin păreau puternicele gesturi, marea ca o mîngie scăpa pulsînd nemișcătoare...

Un copil - răgace roză clatinîndu-se în fața dantelelor reiterate - o cuprinse cu brațele și, ridicînd-o, cu surîsul acoperit de risul ei albastru, se întoarse spre noi, rîcînd și arătîndu-ne uimit - ca un tipar extras din alveole de mărgean - obrazul celălalt, ascuns, al mării (marea avea, la antipozii, exact aceleași valuri, plus un copil care-o ținea în brațe).

Apoi ne-ntorse spatetele și, aplecat ca s-o așeze-ncet la locul ei, ne arătă într-o vilcea amenințată de bujori muștiucul stins al unei trimbițe...

A kilometri de oraș. Am parcurs distanța în viteză cu ambulanța spitalului. Șoseaua era bună, de loc aglomerată pentru orele acelei dimineți, așa încît am ajuns foarte repede. Cineva din cabină a venit și ne-a deschis ușa mașinii. Am coborît încet, cu grijă, descoperind că mă simt destul de bine. Nu mă încerca nici un fel de durere și pentru înția oară după atîtea zile m-am bucurat. Dacă n-aș ști cît de relative sint toate aș putea zice că eram fericit. Am făcut cițiva pași și am inspirat adînc. Aerul rece m-a înviorat. Imi era bine. Nu știu dacă ceilalți au înțeles. Dar asta n-avea nici o importanță. Am zis: „E prea devreme. Am venit prea devreme”. Nici unul nu mi-a răspuns.

Undeva în față se zăreau crestele șterse ale munților. În lumina filtrată păreau albastre, învăluite într-o ceață nefirească. Am privit într-acolo un timp. Aș fi vrut să întreb ce munți sint, dar am renunțat. „Aștia sint munții cutare” mi s-ar fi spus și eu cum mi-aș putea aminti că într-o dimineată am privit munții cutare. Mi-aș putea spune: „Munții aceia erau frumoși”. Dar cite poate să însemne asta pentru mine? În fond există ceva care să reprezinte într-adevăr foarte mult pentru mine din tot ceea ce a fost? Ar trebui să știu asta. Ar trebui să mă gândesc.

Aerul se mai încălzise și era plăcut. Aveam în față cîmpul gazonat al aeroportului, neted, acaparînd privirea. Am exclamat ca un copil: „Iată întinderea asta verde lucind în soare! Această veritabilă platformă de lansare”. Totul era să înțeleg spre unde să fi știut înspre ce. Eram în așteptarea avionului. Urma să plec spre casă. Spre casa mea. Departe, spre sud, se vedeau turmele întunecate de oi păscînd. „Nu sint ale noastre” a spus cineva privindu-mă. „Bărbatul acesta nu e de-al nostru” am gîndit. „N-a venit cu noi. Pe acesta cu siguranță l-am găsit aici. O fi din personalul aeroportului”. I-am șoptit: „Mă rog, dar nu asta vreau să știu. Nu asta mă interesează. Chiar nu mă interesează asta de loc. E stupid la ce imi fuge gîndul. E stupid că sint nevoit să ascult acum aceste cuvinte”. Bătrînul m-a întrerupt: „Noi închiriem cîmpul cooperativeelor din împrejurimi și cite-odată iarna și ciobanilor coboriți de la Sibiu. Aștia plătesc bine deși il folosesc prea puțin, mai mult ca loc de unde să pornească mai departe, ca un fel de bază... Eu nu-mi pot da seama ce vă interesează. Vă spun așa ca să schimbăm citeva vorbe. Sint destul de singur”. Am întrebant: „Și avionul?”

Aș fi vrut să plec imediat. Să uit. Plecarea bruscă mi se părea singura șansă de a uita, de a mă desprinde definitiv, chiar și în memorie, de acele locuri. Simțeam că iubesc enorm aparatul acela minuscul, aproape șubred, care va veni, vopsit într-un galben infect și purtînd pe aripi însemnele roșii ale salvării. „Insemnele morții. Nu de puține ori ale morții” gîndeam. Mi s-a spus: „Trebuie să sosească. Numai că nu se aude. Aici nu sintem totuși la gară. Și nu văd de ce atîta grabă”. Nu. N-a vorbit cel de dinainte. A vorbit bărbatul care m-a înșoțit de la spital.

Am repetat: „Totuși am venit prea devreme”. Și nu aveam de ce să zic asta. Prea devreme pentru ce? Nu avea rost să grăbesc timpul. Nu știam ce mă poate aștepta undeva în viitor. Dimpotrivă. Adică dimpotrivă aveam toate premisele să mă opun exact mers al lucrurilor. Să mă opun așa în general. Ar fi fost o datorie față de mine însumi. Mă simt destul de bine. Aș îndrăzni să spun chiar excelent. Și apoi e vremea asta frumoasă!

„Nu se poate” mi-a răspuns bărbatul. „N-o să vă incomodăm”. „Atunci rămîneți. E plăcut aici” am zis.

„Intr-adevăr” a încuviințat bărbatul. Șoferul s-a retras în spacitatea ambulanței și a rămas acolo cam un minut.

se cade” i-a strigat neutru bărbatul îmbrăcat în alb. „Puteai foarte simplu să întreb pe cineva unde este toaleta. Puteai foarte bine să dovedești că ești bărbat și nu căruțaș”.

„Lăsați” zise împăciuitorul aeroportului. „Nu vreți să intrați? Pot să vă ofer niște scaune” a mai spus acesta.

„Nu” am zis eu. „Prefer să rămîn în picioare. Prefer să privesc întinderea asta verde, să respir aerul dimineții și să mă bucur de soare”.

„Este întrutotul explicabil. Iată o dorință absolut firească” a rostit sec omul îmbrăcat în alb. I-am zis: „De ce te amesteci? N-ai dreptul”. S-a scuzat: „E o greșeală. Cuvintele mi-au venit așa pe nepregătite”.

„Ești destul de fals în ceea ce spui. Dar, mă rog, te privește”. Căutam cu privirea departe spre sud. „Vreau să te întreb totuși: Chiar crezi că nu mai am nici o scăpare? Că zilele imi sint numărate?” Cîmpul era verde și zarea nedefinită. Roua tremura în iarbă. Am inspirat prelung. M-a întrebant la rîndul său: „Dumneata nu crezi? Dumneata încă nu-ți-ai format această convingere?”

Am tăcut. Puteam să nu-i răspund. Am zis: „Voi, doctorii, puteți și greși. Ești convins de asta și nu trebuie să-ți-o repeti. În acest caz e mai bine să sperăm. Să sperăm că în ceea ce ne privește ați greșit. Ai putea să mă întrebîți dacă eu mai sper. Sau ai putea să rîzi de frămîntările mele, pe care, în fond, nu le am. Prefer să nu mă gîndesc, deocamdată, la nimic. Cerul acestei dimineți, soarele și verdele calm al aeroportului mă încintă și mă mulțumește în același timp. Pentru moment mi-e de ajuns și sint fericit. Poți înțelegi?” Am vorbit repede. M-am aplecat și-am mîncînat iarbă cu degetele. Mi-am dus palma la frunte. Era rece. Bărbatul vorbi: „Încerc. De altfel nu mă interesează. Destinul dumitale imi rămîne străin. Am văzut și am cunoscut prea mulți oameni care mor, care au murit...”

Am spus cu convingere: „Nici dumneata nu esti scutit”.

„E cu totul altceva. Dar deja vorbim ca niște copii. E un mod de a gîndi destul de superficial”.

„Nu mi se pare. Pentru că vreau să înțeleg că nici eu n-am realizat sentimentul... pierderii, nu realizez presimțirea sfîrșitului. În acest caz ne asemănăm foarte mult”. L-am întrerupt: „Cu deosebirea că...”

„Se aude” strigă bătrînul din usa hangarului. „Se aude avionul. Ascultați, ascuțiți-vă auzul. Vine!”

„Nu sint decît un simplu om” zise bărbatul. „Dumneavoastră sinteți mai în vîrstă și cunoașteți mai multe. N-am vrut să vă jignesc. Trebuie să privim lucrurile în față, rece, cu luciditate. E ceea ce, de fapt, faceți dumneavoastră. Dați-mi voie să vă string mîna”. Imi era lene să-l ascult și să vorbesc. I-am spus: „Te încurci în cuvinte. Te simt. Ești destul de fals. Nu trăiești ceea ce spui. Intotdeauna am fugit de oameni ca dumneata. Nu cunosc nimic. Nu sint lucid de loc. Mai mult, mi-e frică, îngrozitor de frică. Toată viața mi-a fost teamă că am să mor pe neașteptate. Din cauza asta am încercat să realizez, să înfăptuiesc cît mai multe, neștiind că de fapt întreg avîntul meu, neliniștea și zbatearea mea erau o formă...”

Era agitat. Surprins. A spus: „Imi place totuși că sinteți în stare să faceți literatură. Aveți o fire de poet. De artist. Căci ceea ce-mi spuneți și înțeleg că gîndiți ține neîndoiește de literatură. Profesorul care v-a examinat este foarte sigur de capacitatea lui. Nu concepe că ar fi posibil să și greșeas-

ca. Auzi, auzi, noi doi ne și întîlnim. Și eu sint un biet om, un simplu felcer. Nu-mi rămîne decît să execut și să cred ce zice profesorul, dar în același timp să mă și în-doiesc de ceea ce sustine el. Eu cunosc diagnosticul stabilit de el și sint dator să vă tratez în funcție de acesta”. Încă o dată aș fi vrut să nu pot răspunde. Să n-am nimic de spus. Am rostit: „Care va să zică să mă tratezi ca pe un om sfîrșit, mort”. S-a eschivat: „Nu e necesar să fiți ironic. Sint convins că încă n-ați realizat sentimentul

oricînd să înțeleg ce înseamnă de fapt totul, să-mi fie dat să descopăr ce înseamnă eu însumi, eram nevoit să ascult o groază de cuvinte fără rost. În momentul cel mai esențial pentru viața mea, în puținele ore care-mi mai rămăseseră, aveam parte de compania unui om mediocre. Nu aveam putere să mă revolt. Nici să plîng. Au urmat citeva clipe penibile. „Nu-mi face o impresie prea bună aeroportul acesta” ar fi trebuit să spun. „Nu se vede nici un avion. Cred că nici în hangar nu există vreunul.

LA URCARIA

destrămării. Ați și recunoscut asta. Și cită vreme nu sinteți pe deplin conștient că veți muri, dacă această certitudine nu vă obsedează, înseamnă că încă nimic nu e pierdut. Sinteți un bărbat absolut normal”. La ce bun toate? Știam: nu voi afla nimic nou. Deocamdată. L-am privit în ochi: „Mă cunoști prea puțin” am zis. „Și am impresia că știi prea puține lucruri despre oameni. E întrutotul explicabil. Nu putem pretinde unor medici să fie perfecți. Majoritatea lor sint niște diletanți. Crede-mă, așa fi în stare să mă măsor chiar și cu profesorul. E un tip amabil, ușor de descoperit. Totuși firea ascunsă a unui om cine-o poate dibui? De aceea imi permit să-ți spun că știi destul de puțin din ceea ce ar trebui să știi ca să fii un medic bun. Dar mă încumet să-ți spun prea multe și deși le spun bine nu te vei alege cu nimic”. Intervenția prea lungă m-a oboșit. Nu mai eram în stare să ascult. Bărbatul spunea: „E o copilărie ce spuneți, domnule inginer. Și nu mai are rost să continuăm, într-adevăr. Dar nu din cauza mea. Ci a dumneavoastră. Mie nu-mi slujesc la nimic bun niște vorbe spuse înaintea unui zbor, poate a ultimului zbor, vorbe care au pretenția că ascund gînduri mari, esențiale. Atunci să admitem ca sint important pentru dumneavoastră, că vă mai pot salva. Dar însuși cel ce le rostește nu mai crede în ele. Cred că mai important este...”

„Taci, te rog” am exclamat. „Ești destul de fals. Sintem doi oameni străini, nu avem absolut nimic de împărțit. Ar trebui chiar să te urasc. Pentru că dumitale nu ți s-a oferit încă decît o singură șansă. Trăiești. Dincolo de asta nu poți pătrunde. Pe cînd eu trebuie să aleg. Trebuie să decid, să mă hotărasc”. Am făcut cițiva pași. M-am oprit. Vorbele lui țipate, hîrțite mă ajungeau din urmă: „Dar, pentru Dumnezeu, dom’le inginer! Nu v-a cerut nimeni niciodată părerea, nu vi s-a cerut să hotărîți. Totul se petrece în afara dumneavoastră. Nu depinde de dumneavoastră absolut nimic. Totul a fost hotărît demult, cu mult înainte ca dumneavoastră să simțiți că vă doare ceva, să vi se spună că sinteți într-adevăr bolnav! E o deosebire fundamentală. Iată de ce mi-am permis să vă spun că vorbeie pe care le rostii sint pură literatură aptă de a impresiona doar niște cititori naivi. Și noi n-avem dreptul. N-avem dreptul nici măcar...”

„N-ai dreptate” am zberat. „Ai o minte de papagal. Fă bine și taci. Ești doctor, ce dracu, nu inchizitor. Ești om și nu popă. Ceea ce sfôrîi tu e religie. Astăzi nu mai sint religii”.

Tăcînd mi-am dat seama că mi-am pierdut calmul. M-am infierbîntat degeaba. Ar fi putut să-mi răspundă că o nouă religie e munca, sau eu însumi. Bărbatul tăcea. L-am privit. Cum de putea să nu înțeleagă! Cum de nu-și dădea seama că nu aveam nevoie de frazele lui neghioabe? Aș fi putut să-i spun încă o dată să tacă. Mi-era milă de el. Un biet om, un om căruia îi place foarte mult să trîncănească, asta e. Mi-era milă de mine. Acum cînd ar fi trebuit mai mult ca

Precis e un aeroport părăsit. Un biet aeroport ieșit din uz, îmbătrînit și trist”. Am tăcut. Simțeam sîngele bătînd regulat sub tîmplă. În spate poarta hangarului se izbi ușor. „Să intrăm totuși. Vă pot oferi cite o cafea. Sau țuică. E singura soluție. N-are rost să așteptăm aici în picioare. Vă poate veni rău” zise bătrînul apropiindu-se dinspre hangar.

„Te ostenești degeaba” i-am strigat. „Asta nu-i aeroport. E un simplu cîmp, o biată pășune pentru oile cooperativeelor din împrejurimi”.

Am fost lăsat în pace. I-am privit cum se îndepărtează. Șoferul avea mîinile în buzunare. Era grăsuț și scund. Pantaloni nu reușeau să-i acopere gleznele păroase. Nu avea ciorapi. Iși vîrșe labele picioarelor direct în niște sandale din curele. Cîndva purtasem și eu ceva asemănător. Ușa rămăses deschisă în urma lor. M-am întors cu spatetele. Am întors așa spatetele clădirii învechite, orașului, și am privit cît mai departe. Apoi am făcut și cițiva pași. Mi-am zis: „N-avea nici un rost să vorbesc, să zber. Am venit prea devreme. Puteam să-i cer profesorului măcar o explicație. Puteam să-l oblig la o mărturisire. Acum, iată-mă singur”.

Am înaintat destul de mult. Nu mi-am dat seama cum am ajuns așa departe. Mă aflam undeva în inima cîmpului. În jurul meu numai întinderea aceea verde: depărtarea. Aveam impresia că sint mic. Foarte mic. Un simplu punct. Încercam să mă identific. Am reușit și m-am bucurat. Mal țîrziu s-au apropiat de mine doi ciobani. S-au oprit la o distanță oarecare și mă priveau. Aveam mîinile în buzunarele pantalonilor. Ei se sprijineau în bite. Nu aveam cîini. I-am privit și eu. Precis știau că aeroportul era folosit numai de avioanele sanitare. Ii voiam de partea mea. Le-am făcut un semn discret cu mîna. Nu mi-au răspuns. Continuau să mă privească. Atunci mi-am mai fluturat o dată brațul și am zîmbit. Era ca un salut. Sau ca un gest de despărțire. S-au întors și-au plecat. I-am privit o vreme. Turmele lor pășteau răsfirate spre sud. Am rămas nemișcat. Iarba era destul de înaltă. Era mult calm în jur. Și era soarele. Și m-am bucurat. Și chiar mi-am zis: „Bucură-te”. Nu mă puteam gîndi la nimic. „Bucură-te că ești singur”. Respiram. Acum știu: eram fericit. Aș fi vrut ca avionul să nu mai vină niciodată. Și nimic să nu se schimbe. Totul să rămînă așa cum era. Am înțeles imediat că e imposibil și m-am reintors.

Poate a fost un moment de slăbiciune, de uitare. Aș fi dorit să fug, să zburd în voie. Cînd am făcut primul pas mai brusc am simțit că nu se poate. Eram slab. Eram ca niciodată. Și avionul va sosi negreșit. Trebuia să mă retrag. Mă întreb de ce nu mă puteam gîndi la prietenii mei? La oamenii pe care cu citva timp în urmă i-am părăsit forțat și pe care nu știu dacă am să-i mai regăsesc? Dacă voi fi în stare să mă întorc în mijlocul lor? Și asta desigur, nu din vina mea. Nu eu am hotărît să mă îmbolnăvesc. Nu eu hotărîm. Eram trist. Sau poate era altceva. Nu-mi dădeam precis

FABRICA DE RULMENȚI

Birlad

De vorbă cu ing. MIRCEA SIMOVICI,
directorul Fabricii de rulmenți Birlad

În marele hol al pavilionului administrativ admirăm pe indelele o adevărată piramidă aztecă edificată din rulmenți cu dimensiuni descrescente, toți purtând marca F.R.B. Solul e format din bile de oțel pe care lumina joacă, transformându-le în boabe de rouă. Sub săgețile dimineții, oțelul are reflexe albastrii. Fiecare rulment pare o bijuterie, iar colivia de sticlă ce închide piramida seamănă cu o vitrină de ceasornicar.

★

Ca și cum ne-ar fi ghicit gândurile, ing. Mircea Simovici, directorul Fabricii de rulmenți — Birlad, ține să sublinieze:

— La prima impresie un rulment pare ceva extrem de simplu, dar în fapt el este o realizare foarte minuțioasă, la care se admit doar toleranțe de ordinul micronilor. Se cere deci precizie, calcule complicate privind durabilitatea la sarcina proiectată. Această durabilitate depinde de duritatea metalelor utilizate, de precizia prelucrării, de puritatea oțelului, dar mai ales de construcția rulmenților — adică stabilirea sarcinilor pe suprafețele de frecare în raport de tipul respectiv. În privința aceasta, fiecare constructor își are formula proprie, el știind precis de ce face așa și nu altfel. Pentru a avea și noi formele noastre și pentru a ne îmbunătăți mereu această strictă specializare care e construcția interioară a rulmentului,

facem cercetări de laborator și mai ales colaborăm intens cu Institutul politehnic din Iași, mai ales catedra profesorului Popinceanu, unde găsim un sprijin foarte autorizat.

— Și care ar fi tipurile ce constituie specialitatea F.R.B.-ului?

— În general fabricile de rulmenți, vorbind pe plan mondial, preferă să producă tipuri de largă utilizare, adică solicitați intens și deci realizați în serie industrială și, în general, au neglijat tipurile speciale cerute mai puțin și care impun o realizare mai dificilă. Or, Birladul s-a specializat tocmai în asemenea categorii: rulmenți de vagoane, rulmenți oscilanți cu role butoi pentru utilajele mari etc. Deci fabricăm rulmenți de serie mică și foarte pretențioși. Progresul tehnic impunând tot mai mult utilajele mari e firesc să fim solicitați intens atât pe piața internă, cât și la export. Adevărul e că rulmenții noștri sint foarte căutați pe toate piețele, că n-am avut nici o neplăcere de recepție și, mai ales, că nu putem produce atât cât ni se cere.

— În cazul acesta ar fi gratuit să vă întreb cum stați cu cifrele de plan?

— Excelent pe toată linia, fără nici un fel de rezerve.

— De altfel, F.R.B.-ul e o fabrică cu vechime, la 1 mai 1973 va împlini două decenii de activitate.

— Da, a fost încheiată prima etapă de decolorare a fabricii vechi, iar în anii următori, ea fi încheiată a doua și ultima ei etapă.

— În acest caz F.R.B.-ul își va pune și mai pregnant amprenta pe viața socială a Birladului.

— E și firesc să fie așa. Concentrarea a-titor forțe influențează, trebuie să influențeze, viața orașului renăscut. F.R.B.-ul e, în adevăr, fermentul Birladului modern. Fabrica patronază Liceul nr. 3. Casa Pionierilor, strandul, echipa de rugbi și așa mai departe. La rândul lor salariații noștri sint angajați în tot felul de munci obștești; în vechiul local al poștei renovat ne instalăm clubul; participăm la activitatea teatrului. a casei de cultură — într-un cuvânt vrem să fim mereu în fruntea vieții sociale a orașului nostru. Spun „al nostru“ pentru că m-am născut la Puești și mi-am început studiile la Birlad. Chiar în această întreprindere lucrez din 1958, astfel că mă pot considera identificat cu toate problemele locale.

— Putem afirma azi că F.R.B.-ul e o uzină matură?

— Putem considera că această uzină a crescut frumos. Are azi și pensionari, dar media de vîrstă a oamenilor a rămas cam la 30 de ani datorită infuzării de tinerețe. Școala noastră profesională numără 800 de elevi, începînd din acest an avem la Birlad și liceul industrial, așa că... O dovadă a maturizării o constituie diminuarea fluctuației de cadre, precum și calitățile de familie bine încheiate pe care începe s-o

aiibă această masă de 4.000 de oameni. Apropo de familie, voi cita un singur caz: cinci frați Berlea au început ca muncitori la F.R.B. Azi ei — cei crescuți în fabrică se găsesc pe trepte diferite, doi ingineri, un economist șef de serviciu și doi maiștri.

— Cum s-a realizat această comuniune spirituală?

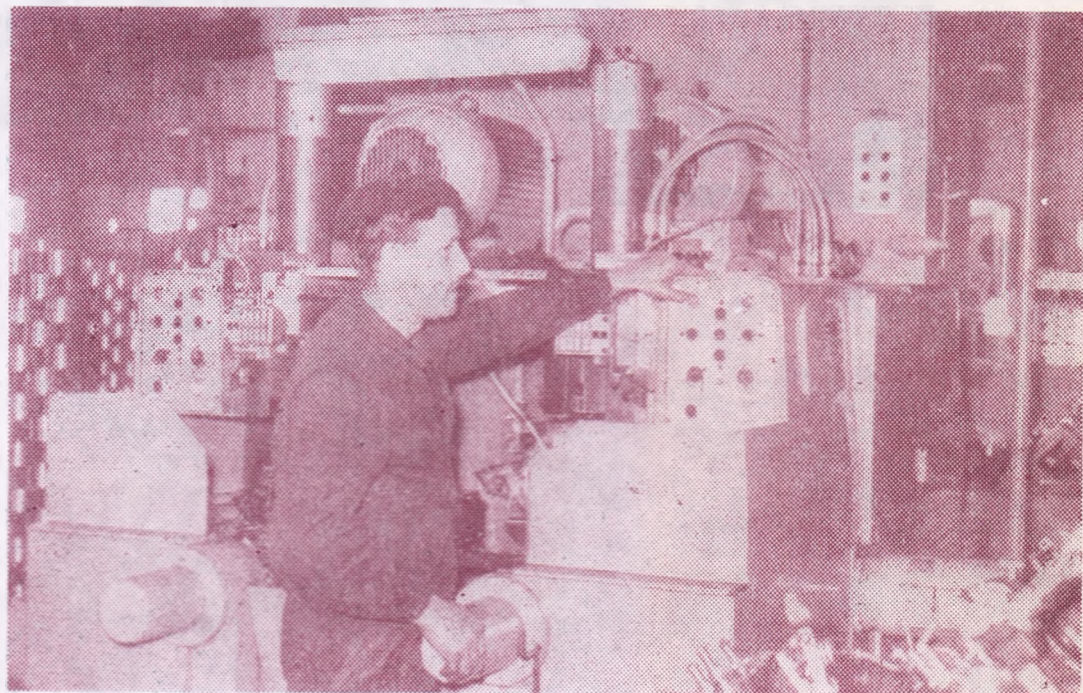
— Prin unitatea de acțiune a colectivului de conducere, începînd cu cei doi ingineri șefi: Gh. Constantin pentru producție și Diomid Năstase pentru concepții; prin comunicare rapidă între oamenii din secții spre a avea unitate de vedere și de aspirație; prin efortul colectiv de a ține pasul cu progresul tehnic și prin lupta împotriva inerției, ceea ce aduce un ritm comun de muncă și, mai ales, îl întrefine printr-o combustione spirituală mereu refăcută.

Oamenii noștri fabrică rulmenți de înaltă precizie, sint deci înainte de toate specialiști, dar ei și pictează (Laurențiu Gheorghiu și V. Medeleanu au primit diverse medalii ca amatori), discută în cercul literar, joacă în echipe artistice, fac sport și prin toate însușirile lor puse în valoare rezolvă dileme și depășesc praguri dificile ivite inerent în producție.

★

Oamenii de la F.R.B. în frunte cu inginerul Mircea Simovici, poartă halate în nuanța oțelului de cea mai bună calitate, un albastru foarte apropiat de culoarea cerului înalt.

REP.

PROGRESUL

INTREPRINDERE ECONOMICA A INDUSTRIEI LOCALE IASI

De vorbă cu tov. ing. LUCIAN TOTOESCU, director al întreprinderii „PROGRESUL”

O întreprindere din cadrul industriei locale Iași, adică de nivel județean, care era parcă prin Păcurari, parcă prin Bucium. Confectiona obiecte de lăcătușerie (broaște, scoabe, balamale) feronerie într-o gamă limitată binecunoscute.

Dar astă vară l-am întâlnit pe tov. ing. Lucian Totoescu proaspăt întors de la Utrecht (Olanda) grăbit să onoreze cu contract de 150.000 scaune metalice pentru camping și necăjit că a trebuit să refuze o comandă de alte 200.000. Și iată că, poposind acum la Bucium, sub dealurile cu vîșă de vie intrată în somnolență hibernală, descoperim o adevărată uzină și mai descoperim condiții negândite de dezvoltare pentru această întreprindere, care abia acum își onorează titulatura: „Progresul”.

— Tovarășe ing. Totoescu, sînteți de 5 ani director la Progresul. Cum ne explicați această schimbare la față?

— Nu e nici un miracol, e doar evoluția normală a unei întreprinderi pornită de la mic. Totul a plecat de la organizarea metodică a producției, adică pe secții independente cu răspunderea respectivă. La ora actuală avem o secție de concepție, condusă de maestrul N. Diaconu și C. Apreotesei — ambii tineri și îndrăzneți, o secție de presaj pentru producția obișnuită și o secție de export — adică mezinul pe care îl ajutăm să crească. Secția de presaj ar fi baza de plecare, ea livrind feronerie pe toată gama. Și ea trimite produse peste hotare, dar pentru lotarea șantierei noastre din Cehoslovacia sau R. F. a Germaniei (roabe, paturi, etc.), Secția de export s-a născut dintr-o judecată simplă. Eu am fost lector la Institutul Politehnic din Iași, catedra de tehnologie a metalelor, unde de altfel îmi pregătesc și teza de doctorat („Turnarea pieselor de fontă cu pereți subțiri”) și unde sint conducător de proiect diplomă pentru o grupă de studenți. Urmărind presa străină de specialitate, am observat că în țările apusene oamenii cheltuiesc circa 7—8 la sută din veniturile lor pe articole

de camping, iar în Statele Unite și Canada procentul urcă la 12 la sută. Atunci am pus problema în colectivul nostru: de ce n-am încerca fabricarea unor asemenea articole destinate exportului? Am avut șansa unui colectiv unit și cu vederi largi și astfel am început-o timid. La tirgul de la Utrecht am trimis ca încercare câteva scaune, spre a pipăi terenul. Cînd am descins apoi acolo, am și contractat o comandă de 150.000 de scaune, refuzînd alte 200.000. Totul plătit în deizve liber convertibile.

— Cunoșcînd că potențialul „Progresului” era atunci de 5000 scaune anual, cum ați avut un asemenea curaj?

— În meseria noastră dacă nu ai curaj te plafonezi și ești pierdut. Am simțit atunci aerul marilor înălțimi, Colectivul m-a înțeles și ne-am pus pe o muncă uriașă. La ora actuală avem gata livrate 90.000 și vrem să ne respectăm termenele de predare.

— Cum ați reușit, toluși?

— Am reușit fără a afecta activitatea celorlalte secții. Adică fabricăm în continuare grefere autocrate, mașini pentru industria alimentară (tescoviță, bentonizarea vinului), recipienți și rezervoare pentru industria chimică etc., dar marea atenție e pe articole de camping, intrucît în 1972 vom exporta de cinci ori mai mult (400.000 scaune în Canada, Olanda, R. F. a Germaniei, Orientul apropiat). De notat că în 1972 vom depăși de 3,5 ori mai mult cifra de export pe întregul cîștinai. Desigur am cunoscut și greutăți, eșecuri, dar treci peste orice cînd și-ai cîștigat colectivul și organele tutelare, respectiv Consiliul popular municipal.

— Dacă ar fi să vorbim de o distribuție a meritelor, cu cine ați începe?

— Firește cu cei care gîndesc producția, ca de pildă ing. Const. Zota, care conduce baza de prototipuri, ing. Mircea Bogdan, Aurel Dulgheru, lăcătuș de înaltă calificare, Petru Mihălceanu și urcînd pînă la cei doi ingineri

șefi: Marinel Schwartzberg pentru producție și Titus Chiriac pentru concepție. Avem prototipuri omologate, mai ales cînd e vorba de producția redusă ca întindere și avem o întreprindere care se poate replia lesne. Aceasta datorită întregului colectiv de 1200 de oameni din ce în ce mai legați de unitate.

— Ce vă propuneți pentru viitor?

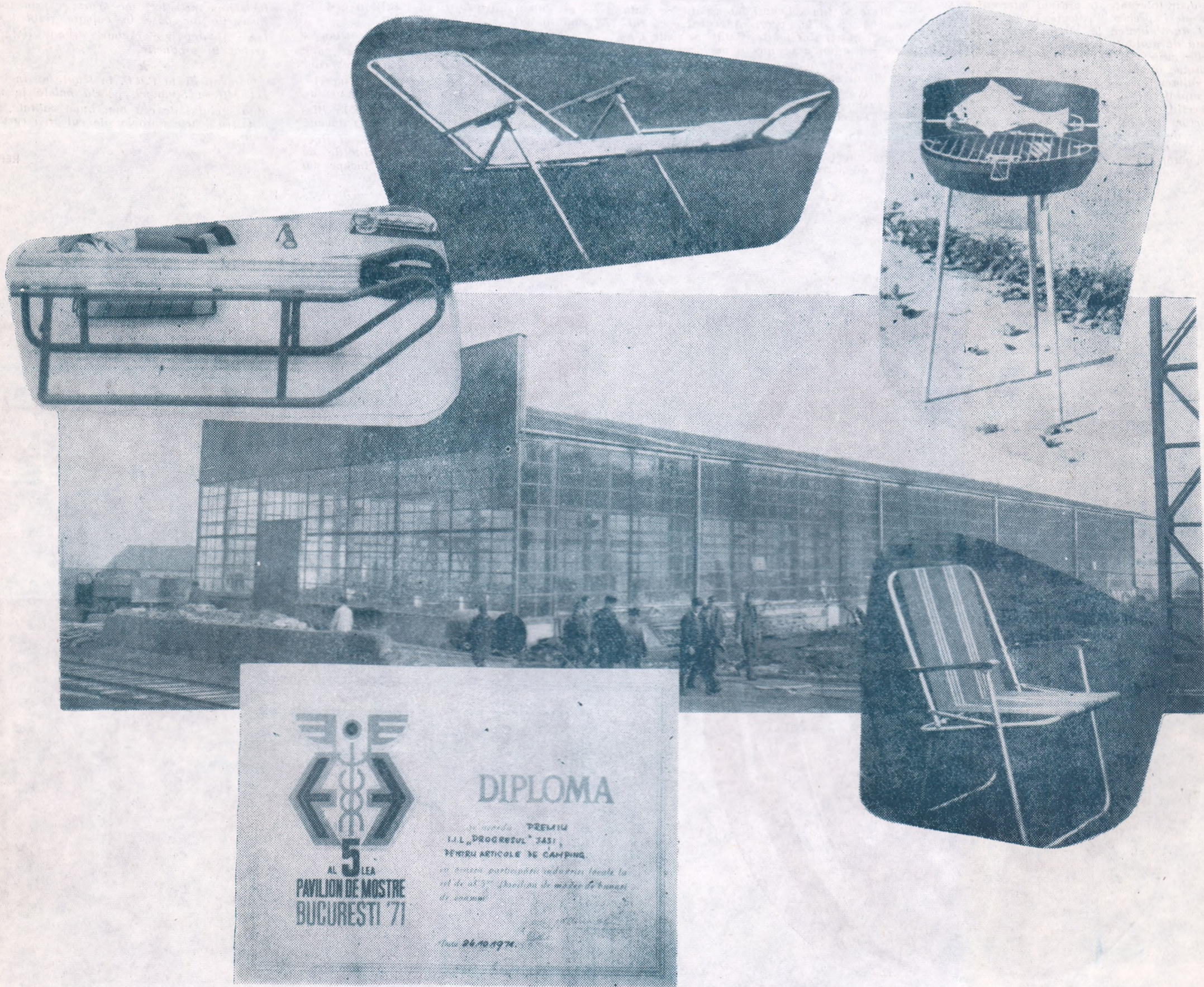
— Terminarea modernului sediu de la Bucium, unde avem toate condițiile de dezvoltare. O hală e aprcrape terminată. Vor mai fi încă două hale. Intenționez ca și căile de acces să fie acoperite. Apoi dezvoltarea secției constructive de mașini, diversificarea secției de export (în prezent exportăm în Jugoslavia, Franța, Belgia, Elveția, Anglia etc.), specializarea cadrelor prin școlarizare internă și profilarea lor pe specialități.

Iar mai înainte de toate, să fim sprijiniți de către organelle tutelare atît în diversificarea producției, cît și în a ține pasul cu cerințele pieții externe, mai bine zis cu moda. Adică să mergem prin rotație la tirgurile internaționale. Toți cei care gîndesc producția, să observăm și să vedem peste 3—4—5 ani. În materie de concurență orice amănunt contează. Acum sîntem stăpîni pe situație, dar peste 3 ani? Un amănunt: reprezentantul firmei Liberty din Montreal (Canada) cu care avem un mare contract, ne-a atras atenția că o firmă franceză vrea să introducă la mobilierul camping culoarea galbenă-auriu, în loc de nichel. Imediat am pus în alertă nucleul nostru de creație și în 1972 vom putea oferi și noi scaune și paturi pliante în auriu. Asemenea încercări de a sparge obișnuitul se pot ivi mereu și trebuie să le preîntîmpinăm.

— Aveți dreptate, cu atît mai mult cu cît acest „auriu” ne aduce aur, adică deizve.

— Și mai ales ne ajută să luptăm împotriva inerției și să ne acomodăm legii bine cunoscute a dezvoltării industriale: cînd un produs ajunge la punctul de vîrf, trebuie să pleci cu altul care să preia ștafeta succesului de la cel epuizat. Altfel ești depășit. Iar noi de la „Progresul” nu vom fi în nici un caz.

Rep.

Combinatul de EXPLOATAREA și INDUSTRIALIZAREA LEMNULUI

Iași

De vorbă cu tov. ing. PETRU NECULA, directorul general al Combinatului de exploatarea și industrializarea lemnului

— Anul 1971 pe care ne pregătim să-l încheiem a fost cel mai fructuos pentru cele 4 fabrici din Combinatul nostru (trei la Iași și una la Vaslui) întrucât avem cele mai bune realizări cantitative și calitative, începe tov. ing. Petru Necula. De pildă, față de 1970 producția marfă va marca o depășire de circa 7 la sută, iar exportul o majorare de circa 5 la sută. După opinia mea, înregistrăm un urcuș semnificativ mai ales în piețele țării apusene și în America. De pildă, un debușeu important a devenit pentru noi Olanda, unde vindem mobilă în stil rustic și mobilă de artă. Cu acest prilej, valorificăm cu succes cheresteaua de stejar care în proporție de 80 la sută merge acum la export, prelucrată.

— Cum ați reușit această afirmare pe piețele din Olanda, Suedia, Anglia și Statele-Unite?

— În primul rând prin organizarea unui nucleu de proiectare și creație care, ținând pasul cu cerințele pieții mondiale, a reușit, începând oarecum timid prin a executa modele de largă circulație, să creeze și să impună modelele noastre, ținând seama în primul rând de funcția estetică pe care trebuie să o aibă mobilierul. Deși în țările vestice accentul cade pe util, frumosul nu e neglijat, astfel că mobila noastră și-a cucerit un loc de frunte.

— Militați pentru a asigura mobilei o valoare estetică?

— O consider chiar un permanent factor de formare a gustului pentru frumos și o dovadă de civilizație, indiferent dacă se află în cămin sau în instituția publică. Ne-am convins că nimic nu e prea scump atunci când e frumos. De pildă, la ultimul Pavilion de Mostre de la București am prezentat un hol cam scump, după părerea noastră, dar a avut succes și a fost solicitat peste așteptări.

— V-a oferit vreo satisfacție acest pavilion?

— Garnitura de sufragerie „Elegant”, creație a Fabricii de mobilă din Vaslui a luat premiul I. Ne-am impus în general prin mobilă de hol, mai ales cel în stil rococo și prin garnituri pentru camere de copii. Desigur că avem modele atrăgătoare și pentru dormitoare, sufragerii, birouri etc.

Interesant e că garniturile mai pretențioase, confecționate pentru export, cum ar fi mobila de stil, încep să fie solicitate intens și pe piața internă. Gustul publicului consumator marchează un urcuș foarte îmbucurător.

— Aveți ocazia să-i luați pulsul?

— Da, mai ales că am înființat un pavilion de prezentare chiar la Combinat. Oamenii vin, aleg și comandă. Își spun deschis părerile, preferințele și ne sînt de folos pentru producția viitoare. În general, contactul cu publicul e binefăcător și pentru lucrătorii noștri, la care se creează o stare de afectivitate și totodată de responsabilitate față de lucrul livrat. Citeșc în ochii lor mîndria artistului care își vede solicitată opera. Chiar dacă am încerca să-i obligăm să lase exigența mai la urmă, nu ar face-o. Cînd au alături nerăbdarea clientului de a primi garnitura și cînd urmăresc dragostea cu care acest om o așteaptă, lucrătorii nu cunosc nepăsarea și n-ar livra pentru nimic în lume o garnitură neverificată amănunțit sau nelustruită bine. Azi contează la ei mai mult mulțumirea clientului decît ciștigul propriu. S-a stabilit o paternitate față de operă și respect față de cumpărător — legături ce duc spre calitate.

— Și cine sînt acești oameni îndrăgostiți de meseria lor vecină cu arta?

— Sînt vreo 5.000, recrutați majoritatea din mediul rural, unii școlarizați la alte fabrici, ca de pildă, cei de la mobilă curbată au făcut specializarea la Pincota — Arad, sculptorii în lemn (avem tineri talentați ca Rada Vasile sau Cănanău Petre, care pot concura sculptorii profesioniști) la Arad, Tîrgu-Mureș, Satu-Mare, iar restul s-au format la locul de muncă. De notat că în specialitatea noastră, date fiind condițiile moderne de lucru (hale încălzite, curate) lucrează și multe femei.

Începînd de la conducere, adică ing. Tit Suhan, directorul Fabricii din Vaslui (format la Iași), director tehnic Valeriu Răileanu, director comercial Grigore Oghină, director al exploatarei forestiere, N. Iancov, director economic Vasile Iordache, ing. șef Constantin Ghiban și pînă la ultima muncitoare ambițioasă să scoată din furnir lucruri de bijuterie, toți luptăm pentru a oferi o mobilă la nivelul exigențelor mereu sporite ale publicului nostru în primul rînd și apoi a satisface piața externă.

— Ce-i leagă pe oameni de specialitatea respectivă?

— Condițiile de muncă și tratamentul absolut civilizat, cointeresarea materială și mai ales, conștiința că participă la o operă de artă — adică satisfacția frumosului finit.

— Și ce ambiții nutrește acest mic colectiv de 5.000 de oameni?

— Cele firești, față de dezvoltarea vertiginosă pe care o cunosc aceste fabrici, adică să reușim a impune Iașul printre centrele cu tradiție și profil bine configurat în cercul național. Sîntem în anumite privințe frunțași prin bogăția de sortimente (mobilă corp, curbată, stil, românească etc.), avem creații valoroase ca aceea mobilă rococo sau mobila rustică (Lauland) pentru care avem un contract important cu Olanda, dar ambiționăm mai mult. De altfel, chiar în 1972 vom extinde mobila rococo la întreaga gamă (sufragerii, dormitoare), vom moderniza fabricile din Iași, sporindu-le capacitatea cu 20—30 la sută, vom construi o fabrică pentru mobilă cu includerea maselor plastice. Chiar mobila stil o vom realiza din elemente plastice. De asemenea, avem proiectată o fabrică de pal (panouri) pentru a nu mai fi tributari fabricilor respective din Reghin, Brăila sau Sighet.

— Care ar fi, după dv., caracteristicile acestei evoluții atît de promițătoare?

— Interesant e faptul că prin raționalizare și industrializare excesivă realizăm un paradox: cu cît scade suprafața de exploatare forestieră, crește valoarea producției marfă. Și aceasta datorită utilizării judicioase, adică prin valorificarea oricărui deșeu. Nici o lăpăță de rumeguș nu va mai pleca din fabricile noastre, iar stejarul, acest stejar pînă acum desconsiderat ca materie primă la mobilă, ne ajută să obținem un spor la intrarea de valută de peste 50 la sută față de plan. În plus, am diminuat enorm importul pentru sectorul respectiv.

— E, în adevăr, o creștere viguroasă (asemănătoare stejarului) și nu ne rămîne decît să vă urăm în continuare un succes și mai consistent.

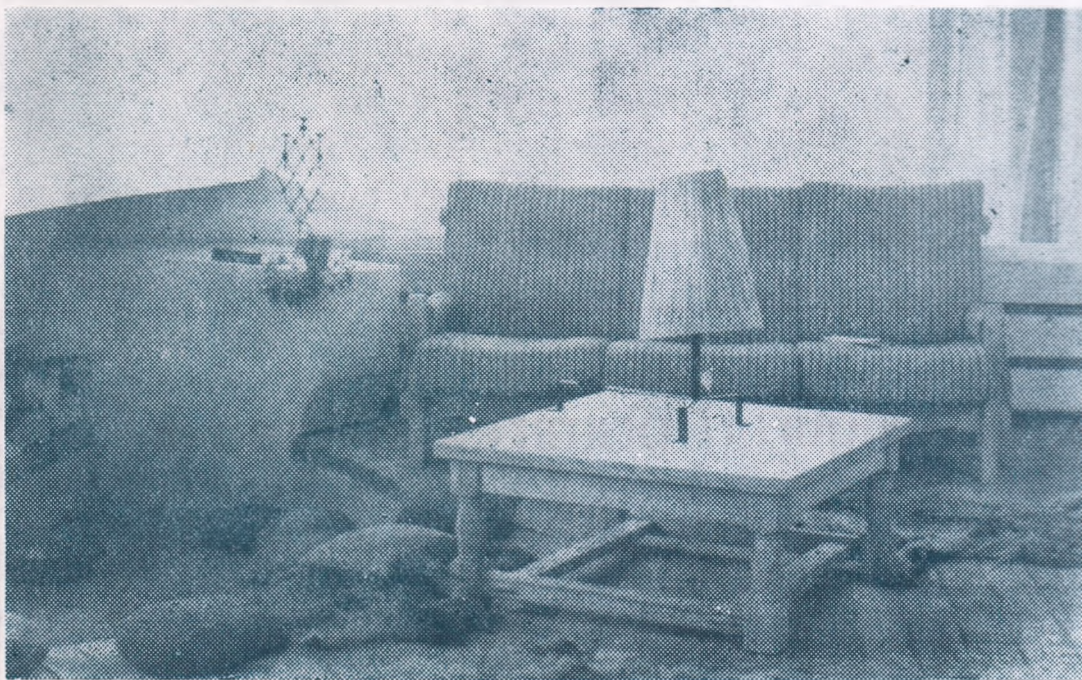

Mobilier hol „Rococo” și miniset „Chipendale”.

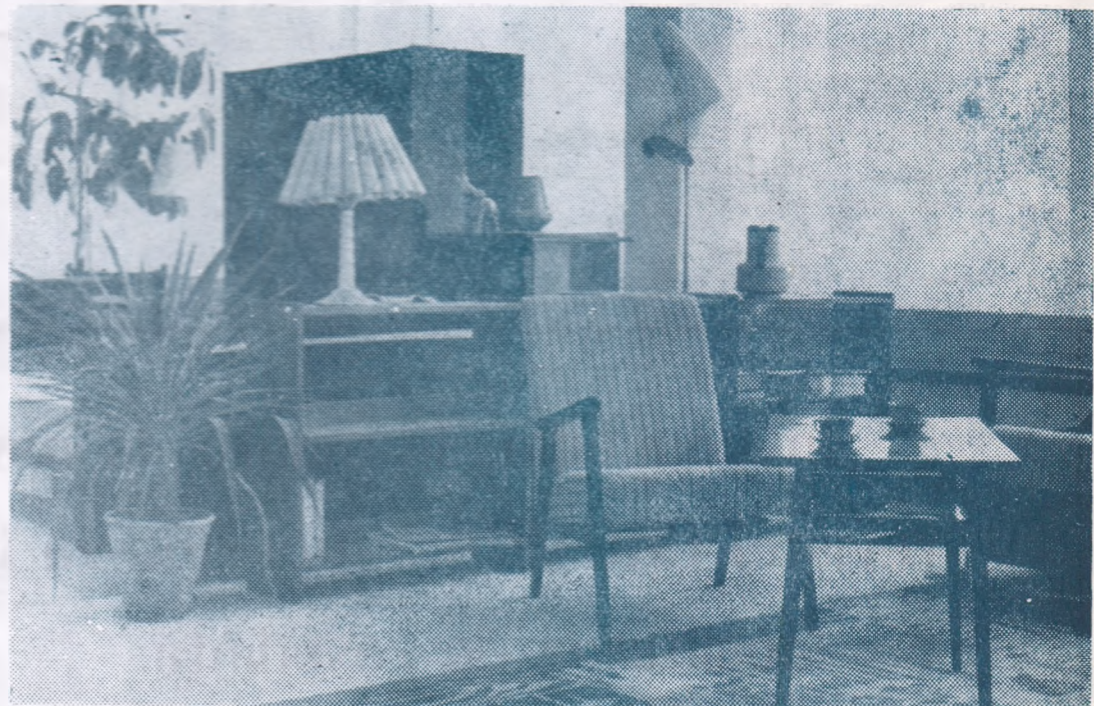

Construcția nouă unde se află expoziția permanentă de mobilă.

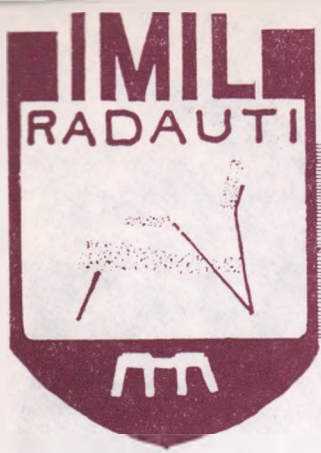
REP.

Mobilă hol „Norma”.

Mobilier hol „Lowland”

INTREPRINDEREA METALURGICA A INDUSTRIEI LOCALE

RADAUTI

Cu ing. DUMITRU PARFENE directorul I.M.I.L. Rădăuți,
despre profilul și perspectivele de viitor ale
industrii locale rădăuțene

REP.: Tovarășe director, cu ani în urmă
intreprinderea dv. era, de fapt, un mic
atelier de turnătorie, la care lucrau doar
câțiva zeci de muncitori.

P. D.: Într-adevăr, pe locul unde se
află acum amplasate cele mai importante
spații de producție, aparținând întreprin-
derii noastre, 20—30 de muncitori turnau
altădată sub cerul liber, câteva piese din
fontă...

A urmat, după cum știți și dv., o peri-
oadă de timp, și mai ales perioada cinci-
nalului trecut, când unitatea noastră s-a
înscris pe traiectoria unei depline afirmări.
O singură cifră edificatoare: volumul pro-
ducției noastre pe un an de zile depă-
șește 100.000.000 lei.

REP.: Produsele realizate de cei peste
2.500 de muncitori, ciți lucrează acum în
intreprinderea dv., sînt însoțite de o re-
cunoscută carte de vizită.

P. D.: Desigur, noi am căutat necon-

tenit să imprimăm colectivului nostru de
muncitori, tehnicieni și ingineri deprinde-
rea de a munci bine și de a realiza pro-
duse de o mai bună calitate. Acoperirea
acestei afirmații o găsiți în marele număr
de comenzi care ne sînt adresate din a-
propoaze toate județele țării și de peste ho-
tare.

De o deosebită apreciere se bucură mo-
bila noastră, garnituri de mică și mare
serie, piesele separate etc., pe care le re-
alizăm în cadrul secției mobilă.

REP.: După cit știu, tot aici se reali-
zează o mare parte din mobilierul comer-
cial.

P. D.: În vederea introducerii pe scară
largă a formelor moderne de vânzare, a
utilizării intensive a spațiilor comerciale,
precum și pentru asigurarea unității de
ansamblu în magazinele generale și cele
universale, am realizat noi tipuri de mo-
bilier. Mobilierul care corespunde cel mai

bine acestor cerințe este cel interșanjabil,
care prezintă o seamă de avantaje econo-
mice privind producția, transportul, mon-
tajul, precum și posibilitățile adaptării lui
la diferite tipuri de unități.

El se compune din următoarele grupe
principale:

- rafturi;
- sandole;
- tonete;
- diverse piese de completare.

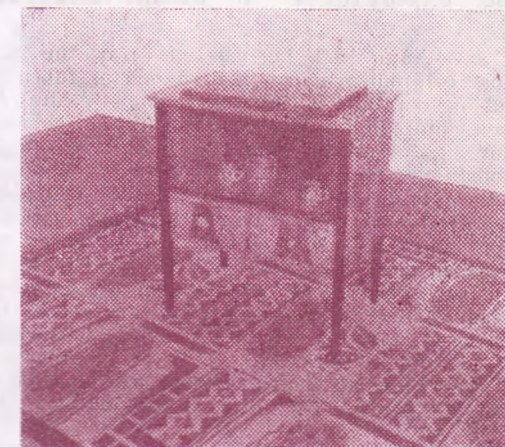
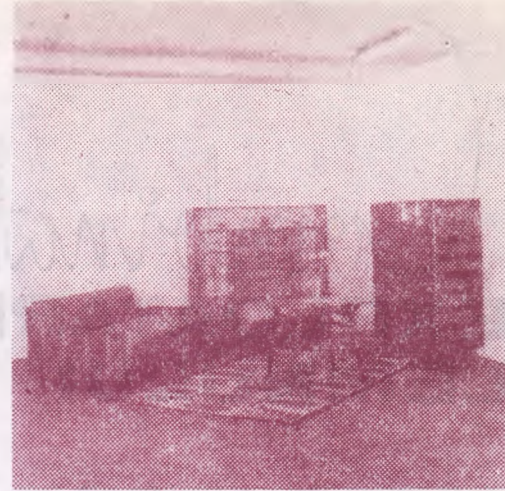
Ele au la bază elemente care se produc
în serie, ca: montanți, polițe, console, du-
lăpioare, panouri etc., care pot fi combi-
nate între ele, obținînd o gamă largă de
rafturi și gondole.

Aș vrea să vă spun că noi am realizat
și montat astfel de mobilier pentru nu-
meroase magazine și supermagazine din
țară, numărul comenzilor fiind în conti-
nuă creștere.

REP.: Nu de mult, la Putna, renumita
așezare turistică, a intrat în probe o pri-
mă secție din cadrul unui complex pe
care îl construiți acolo.

P. D.: Da. Complexul cuprinde 3 secții:
turnătorie-fontă, prelucrări mecanice și
forjă. Am început probele tehnologice la
turnătorie. Capacitatea anuală a noii u-
nități este de 1.200 tone fontă.

Doresc să menționați, de asemenea, că
noi producem la comandă mobilier pen-

tru hoteluri, pentru moteluri, pentru școli
și cantine, pentru uz casnic, bunuri de
larg consum metalice, diverse utilaje la
comandă, piese de schimb auto, dulapuri
metalice, cărucioare pentru copii.

Convorbire realizată de
GEORGE DRAGOȘ

Oficiul pentru construcția de locuințe proprietate personală Iași

Condițiile create oamenilor mun-
cii din țara noastră pentru satis-
facerea progresivă a cerințelor lor
materiale și culturale își găsesc
expresia și în acțiunea construirii
de locuințe proprietate personală,
cu sprijinul statului în credite și
materiale.

O contribuție însemnată în rea-
lizarea de locuințe proprietate
personală în decursul anilor a a-
dus-o și o aduce Oficiul pentru con-
strucția de locuințe proprietate
personală din Iași, prin informarea
competentă a solicitanților asupra
tipurilor de locuințe ce se execută,
costurile și materialele de construc-
ție întrebuințate, informații ce sînt
completate și prin expoziția perma-
nentă de la sediul oficiului, dotată
cu schițe, machete, unele materi-
ale de finisaj întrebuințate curent
în construcția de locuințe. De ase-
menea, contribuția unității noastre

constă și în realizarea de locuințe
cu un grad de confort care să co-
respundă exigențelor solicitanților
și să asigure maximum de confort,
la nivelul civilizației moderne.

De la începutul acestei acțiuni,
în municipiul Iași s-a realizat un
număr important de locuințe pro-
prietate personală de diferite tipuri
și în toate cartierele, înfrumusețînd
arhitectura Iașului și totodată sa-
tisfăcînd un număr mare de cereri
ale oamenilor muncii.

Pentru anul 1971 numărul de
apartamente contractat cu cetățeni
s-a dublat față de anul 1970, asigu-
rîndu-se totodată satisfacerea tutu-
ror categoriilor de solicitanți, prin
executarea de apartamente de toate
gradele de confort și în toate zone-
le municipiului Iași.

În anul 1972 se vor realiza în
județul Iași un număr de 1750 a-

partamente proprietate personală
din fondurile populației cu spriji-
nul statului în credite și execuție.
Aceste apartamente sînt amplasate
în următoarele zone:

- zona B, Bahlui (cartier Ale-
xandru cel Bun).
- Zona Podul Roșu
- Zona Tătărași.

Referitor la gradul de confort al
acestor apartamente, se menționea-
ză că ponderea o constituie catego-
ria I-a și a II-a, cu finisaje cores-
punzătoare cererii solicitanților și cu
toate dotările necesare realizării u-
nui confort modern.

Prin grija Oficiului pentru con-
strucția de locuințe proprietate
personală, apartamentele ce se vor
realiza în anul 1972 vor satisface,
calitativ, gusturile beneficiarilor.

C. M.

**Construiți-vă
apartamente
prin O.C.L.P.P.**

În concediu, la munte, la mare, vă asigurați primirea la timp a
revistei CRONICA, abonîndu-vă prin serviciile de difuzare a presei
din localitatea de reședință.

eamă. Am mai privit o dată în jur. Numai întindere verde. După o vreme m-am apropiat de clădirea aeroportului. La câteva sute de metri. M-am întors cu spatele. Încercam să prind zumbetii avionului care se apropia. Văzduhul încremenise în tăcere. Și atunci am auzit pași undeva în spatele meu. Într-o clipă și hangar se afla un om. Avea mâinile în buzunare. Înainta plictisit. Un timp s-a oprit și a privit undeva nelămurit. Apoi s-a deschiat la pantaloni și în vremea asta privea în jos. S-a urnit

„Sincer, nu știu. Citeodată am impresia că sînt, sînt...” „Lasă” i-am zis. „Poți pleca. Mă simt mai bine singur.” „Domnule inginer, eu am venit să...” „Lasă” am repetat. „Nu-i nevoie. Uită-te la mine să vezi omul pentru care ai venit și pleacă.” A izbucnit: „Oh, că nu-i totuna. Așa puteam să vă privesc la plecare. Dar eu vreau să vă prind gândurile, cam ce puteți gândi. Dacă vi s-ar cere să motivați pentru ce nu ați merita să muriți, ce-ați

nu beau în cinstea cuiva. Că nu-și urează nimic. Ar fi fost stupid să bea în sănătatea mea. „Voi ați zburat vreodată?” întrebă cu același glas bătrînul. „Primul zbor e principalul. Dacă l-ai făcut și-a mers bine, nu mai ai probleme. Avioanele astea mici te fac să crezi că tu zbori și nu că ele te duc. E așa ca și cum ai da din aripi, din aripile tale.” „Las’ că știu noi cum e. Îți vine să-ți verși mațele. Cel mai bine e să călătorești cu mașina. Ești pe pămînt, cu roțile pe pămînt și drumurile-s bune...”

Sînt sigur că o vreme am adormit. Poate un singur minut. Era de ajuns. Auzeam o singură voce. Șoferul zicea: „Omul vostru precis doarme. Pot să vorbesc. E un bărbat de treabă. Puțin fricos. Îl înțeleg. În situația lui întotdeauna trebuie să te temi. Chiar și altcîndva...”

„Se vorbește că ar fi un inginer a ntiia. Au scris și în ziar. Am citit. Cică fiind bolnav odată și ducindu-l cu avionul a rugat pilotul să devieze și să-l treacă pe deasupra cîmpurilor unde era el șef. Și pilotul l-a ascultat, a făcut așa un ocol mai mare, a clătînat avionul pe o parte și pe alta așa ca pentru salut și s-au cărăbănit. Cei de jos au rămas cu gura căscată. Știu că-i inginerul lor și i-au făcut cu miinile. Cam asta e tot...”

Am deschis ochii. Șoferul nu se afla în încăperea. Nu se afla nimeni. Eram singur. Atunci mi-am dat seama că de fapt era vorba de cu totul altceva. Am ieșit. Aerul se încălzise și frigera. Iarba de căldură se decolorase puțin. Nu vedeam pe nimeni împrejur. Nu m-am întregat unde pot fi. Ambulanța staționa la locul ei. Am citit cu atenție liturele scrise cu roșu pe portieră. Ochii îmi plezneau de usturime. Mă simțeam din ce în ce mai prost. Aș fi vrut să plec imediat. Să plec undeva, să mă pierd. „Ai vrea să fii la fermă, între oamenii tăi” mi-am zis. „Ai vrea ca totul să fie ca mai înainte. Să fii puternic. Să fi visat totul.” În ușa hangarului apăru bătrînul. Îmi strigă slab: „Venii! Nu întirziați, domnule inginer. Merită”. M-am dus. Avea într-o ladă doi căței. Plezneau de grași ce erau. Pe o pătură întinsă direct pe ciment stătea lungit șoferul. Se descălțase. „De ce nu te speli mai des” l-am întregat. A răspuns repede, fără să fie surprins: „Mă tot spăl, da’ transpir ca un bou. Așa sînt” M-am întregat: „În fond

am transpirat un bou?”. I-am zis bătrînului: „Frumoși căței. Să vă trăiască”. A murmurat mai mult pentru sine: „De la ciobani, douăzeci și cinci de lei unul, în total...” N-am înțeles de ce se referea și la bani. Îi puteam aminti că și laptele costă. Am renunțat. Aici era răcoare

„De ce tăceți acum?” rise șoferul. „Să vă spun eu una. Una specială, pentru domnul inginer. Înainte n-a vrut să mă asculte. Acum e nevoit. Aici e mai răcoare și nu va face prostia să iasă afară. Din moment în moment îi poate fi tot mai rău. E drept?” Rise în continuare: „Ce-ar fi să vorbim de femei? Cînd simți că te duci, că ești așa la capătul puterilor te repezi în femei. Crezi că femeile sînt salvarea sau că te pot ajuta să nu te pierzi sau dracu mai știe ce. Nu mă credeți? Uitați-vă la militari, la cei care se duc să fie închiși, la marinari și gîndiți-vă chiar la voi: cînd simțiți că pămîntul vă fuge de sub picioare căutați să vă supuneți femeia, într-adevăr să o posedăți și la fel cînd sinteți în pragul unui drum mai lung, înaintea unei despărțiri mai îndelungate; sinteți atunci în stare să vă sfîșiați nevasta, să-i luați totul, s-o terminați. Deci, așa, pentru domnul inginer, aceste frumoase cuvinte despre cealaltă jumătate a noastră! Ei, care-ncepe? Oricum tot nu avem altceva mai bun de făcut.”

„Mi-e scîrbă” îl întreguse bătrînul. „Ți-am dat să bei și-acum faci pe boul. Nu-ți mai pasă de nimic, nu mai ai nimic sfînt”. Tînarul interveni brutal: „Știu eu ce am sfînt și ce n-am. Mă știu mai bine decît îți dai dumneata cu părerea. Și dacă-ți spun, tremuri sau poate plîngi: Mi-e teamă! Asta e! La volan pot plezni oricînd. Pot fi strivit ca un vierme. Din cauza unor iresponsabili care gonesc pe șosele ca nebunii. Sau se poate defecta mașina. Sînt destul de fragil. Asta e. Mi-e groază! Și atunci trebuie să mă apăr. Trebuie să fac ceva. Trebuie să povestesc”.

Știam. Îl înțelegem. Avea dreptate. Am spus totuși: „Sinteți cu toții niște imbecili. Cu toții. Niște uieri proaste”.

„Eu nu” zise șoferul cu convingere. „Eu nu și iată de ce. Trebuie să mă ascuți N-am mai spus-o nimănui, dar dumitale țî-o spun. Ești cel mai în măsură să ascuți și-ți va fi de cel mai mare folos. Iată: Lucram înainte pe o furgoneta. Era o rablă rugînită, dar nu asta are importanță. Mă întregam într-o după-masă dintr-o comună mai îndepărtată de oraș. Veneam încet. Deodată de pe margine îmi face semn o fetișcană. Am luat-o. N-aveam nici un gînd. Precizez: nici un gînd rău. Fața stătea alături de mine, în față. I-am privit genunchii. Am învăluit-o cu privirea. Nu era ademenitoare. Era femeie. Și dintr-o dată am dorit-o. Și tot atunci am descoperit c-am dorit-o de la bun început și și de mai departe. Dintotdeauna. Că era ea sau alta. Descoperirea asta m-a intristat. „Lasă, mi-am zis, ești bărbat, ești în putere, e scuzabil”. Pe drum a fost a mea. Se plîngea că e fată mare. Încerca să mă convingă s-o las în pace. Că e fată mare, acențuează. Nu era. Am înjurat-o. Și nu m-am simțit vinovat; nu mă simt nici acum. A încercat să trișeze. Jocul ei era necinstit. Avea la bază o minciună...”

Am șoptit lipsit de putere: „Ești monstruos. Ai copii? Ai nevastă? Ai măcar o singură fetiță pe care s-o crești pentru a ajunge aici?” Zimbea: „Nu aici am vrut eu să ajung. Dumneata trebuie să înțelegi altfel. Te-am întregat acolo în cîmp dacă te poți apăra, dacă ai motive să te împotrivesți. Să fii convins măcar dumneata că e nedrept. De unde știu eu că nu e drept să fie așa cum e? Că nu e vorba de nici o eroare? Dumneata te-ai gîndit?”

Bărbatul a îndrăznit foarte mult. Știam. Și știam cu putere că nu are dreptate. Nu era totuna. I-am spus: „Nu e rău din partea dumitale că poți spune asemenea lucruri.

DAN MUTAȘCU

5 melodii de toamnă

I
Pescarii dorm cu tălpile spre fluvii și visează fete cu solzi catifelaiți, fete cu părul de mătăsea-broaștei și de aur, fete ademenindu-i cu năvodul de licurici al sărutului, deși nici unul dintre ei n-a citit Lorelei...

II
Prin obosita iarbă de octombrie, care parcă se pregătește să iasă la pensie, să trecem ca prin văzduh, o, ce strigăt de aramă și cinabru și parcă iarba se bojește și e toctă numai nori și berze.

III
Plouă cu atomi parfumați, cu întâmplări citite la Mica Publicitate și fumul din vagon nu se decide să spună de ce evită firele de telegraf și orizontul.

IV
La fereastra unui iezar jupinița numită Nasta își piaptănă singurătatea, iar la Izvorul Alb se aude sfîrșit de zimbrii păroși pentru că trece Ionuț Jder cu o lacrimă la oblicn.

V
Uneori te poți sprijini de ploaie... Mai ales dacă lași poarta deschisă între tine și amintiri, mai ales dacă simți sub degetele tale mugurii umezi și calzi ai nopții...

Zamolxe îmbătrînit

Am îmbătrînit ca o dizertație despre trandafiri...

Iamblichos nu va ști miine nimic despre mine, nici c-am innoptat cîndva în Atlantida, nici că marea mă găzduia la prețuri fixe, pe tirime.

Am îmbătrînit ca o boare de toată lumea respirată!

Clement Alexandrinul mă vă cuta la Crotona zadarnic, netemerea de moarte: un osuar de abanos pe care crește zmeura va cobori prin istorie noaptea.

Am îmbătrînit ca firea în rînilor unui stejar...

Frunzele suferiseră odată violul fulgerului, spusele mele, ploile mele de sfaturi, la fel, evii se dezmeticesc în oglinzi, noi rămînem sub streșina Faptei...

Am îmbătrînit ca o faptă mergînd în urma mea pe cîmpul visului...

Zamolxe în faptul seriei...

Pentru temerea de culoare și pentru viețuirea ei sfîntă, valurile - nurorile mării profesec, poartă titluri de meduze.

Pentru bucuria de culoare și pentru rostirea ei sfîntă seara vorbește cu trufie despre argila cu ochi ca de om.

Pentru nevoia de culoare și semnul ei proaspăt pe podul palmei sărutul - singurata fugă coboară legi în scoarța de mesteacăn.

Ceea ce rătăcesc, ceea ce chem, ca o cenușă tremurătoare în faptul seriei, ca teama de legenda ce mă va urma, nepieritoare, stranie și de cristal eroare,

mă lecuiesc de iarbă, sunt o formă înviind, sunt propriul meu părinte, sunt ruga pentru ploaie, culoarea mă ascunde și mă trădează cast, sub vînt.

E chiar foarte bine. Dar asta nu înseamnă totul. Nu înseamnă de fapt nimic”. Vedeam că nu înțeleg. Bătrînul a intrat în acel moment. A rămas nemișcat în fața ușii. Ne privea. Eram sigur că auzise de afară totul. Felcerul ațipise. Puțin după aceea m-am ridicat. Aerul devenise înăbușitor și înăuntru. Bătrînul continua să tacă. Am ieșit. Am priceput brusc de ce intrase bătrînul în hangar. Micul avion al aviașanului se afla deja deasupra aeroportului. Cobora încet ca un bondar, abia zumbet. Au venit și ceilalți. Îi aveam în spate. „Într-o jumătate de oră ajungeți” mi s-a adresat bărbatul îmbrăcat în alb. I-am răspuns: „Greșești. Dacă nu se întimplă nimic neprevăzut exact în patruzeci și două de minute. M-am interesat. E cu totul altceva”.

„Va fi în orice caz un zbor plăcut. Veți putea admira de la înălțime o bună parte din țara asta” a mai spus. L-am oprit: „N-ai înțeles nimic. Dumneata te vei întoarce liniștit acasă, vei admira probabil din goana mașinii femei frumoase. La noapte vei dormi fără vise. Pentru mine însă e cu totul altceva”.

N-am terminat ce aveam de spus. Nu mai avea nici

un rost. Pentru ei totul se terminase. Chiar și pentru mine. Prima secundă din drumul meu se consumase. Am numit-o „la urcare în avion”. Elementele ei esențiale au fost enumerate mai înainte. Au mai fost dunga cețoasă a zării, încă o dată gazonul superb al aeroportului, hangarul înnegrit de ploii, cei doi căței și ciobanii privindu-mă fără teamă, comportarea rătăcioasă a șoferului, soarele arzător, zbaterea motorului, bucuria mea de la început și apoi oboseala, toate celelalte pe lângă care am trecut și nu le-am observat... Aveam mîna pe bara de sprijin. Am urcat. Simțeam cum trupul avionului se lasă sub greutatea mea. Am privit spre pilot. Puțin mai tîrziu îl voi ruga. Voi încerca să-l conving. Îmi stă în putere.

Elicea. Carlinga. Aripile fragile. Totul.

Cei de jos îmi fac semne cu brațele. Am mai privit o dată cîmpul acela verde. „Întinderea asta” spun. Îmi simt respirația. Închid ochii și rostesc: „Toate astea la urcarea în avion. Acum sîntem undeva deasupra, deasupra unui cîmp plan”. Mi-e frică să privesc în jos și pentru asta închid ochii din nou.

VASILE SALAJAN

ÎN AVION

din nou și pășind crăcănăt de încheia la pantaloni. Gesturile lui erau foarte demne. Era șoferul. Se apropia de mine. L-am privit. Avea fața unsuroasă și ochii mici și fără nici o culoare: „Ma' e” a rostit. „Au vorbit cu aia prin radio. Bună țuică are bătrînul. Se pricepe”.

„Mie-mi plac inginerii. Îmi plac așa ca oamenii” a continuat. Mă privea cu luare aminte. L-am întregat scurt: „De ce-ai venit”. Nu așteptam un răspuns. Nu era dator să-mi răspundă. Avea tot dreptul să se plimbe, așa că am privit departe spre sud. A rostit calm, privindu-mă în ochi: „Să văd un om cum moare. Un om care miine va muri”.

„Nu crezi că-ți permiți prea mult” ar fi trebuit să exclam. Mi-a zis: „Nu mai ai nici o putere. Acum eu sînt mai tare”.

Nu înțelegeam absolut nimic. Nu era nimic de înțeles. Nu așteptam să fiu menajat și nici compătimit, nici încurajat și nici să mi se ascundă adevărul. Am descoperit că nimic nu mă mai poate atinge și interesa. Eram imun. Omul acesta avea nevoie de mine pentru el. Sfidîndu-mă pe mine, acest om sfida moartea, își sfida propriul sfîrșit. Era o concluzie. „Domnule inginer, nu vă cunosc, nu mă cunoașteți. N-am nici un temei de ură și n-ar trebui să vă chinui cu aceste vorbe, poate nesăbuite” a spus. „Dar am ascultat ce ați vorbit cu felcerul. Asta, vă asigur, e un prost. Face pe deșteptul”. L-am întregat: „Tu nu?”

zice? Cum v-ați apăra? Asta mă interesează!”.

„Nu e nimic de apărat, am zis. Ceea ce-am făcut e bine făcut. Ceea ce rămîne nefăcut de mine va fi făcut de altcineva care-mi va lua locul”. Am mai zis: „Faci și tu pe deșteptu, ca ăla. Nu e nimic de apărat. Așa e dat să fie”.

„Și nici măcar ideea de om?”

„Poate” am zis. „Fără îndoială că la asta ar trebui să ne gîndim. La degradarea ei”.

A exclamat: „Aha, te-am prins. Aici am vrut să ajung. Ești ca toți ceilalți. Te compătimesc. Ha, ha, ha! Auzi: Sînt om și... Ha, ha, ha!”

I-am întregat spatele și m-am apropiat de clădire. Bătrînul mă aștepta în ușa: „Intră” a zis acesta. Am intrat. M-am așezat pe un scaun. Am zis: „E prea de tot. Sînt niște iresponsabili. Ne țîn aici degeaba”.

„Au fost alte cazuri mai urgente. În cazul dumitale nu e nici o grabă. De altfel nu mai avem mult de așteptat. Nu trebuie să vă pierdeți cu firea. E foarte important să nu vă enervați”. L-am întregat: „Sînt foarte calm” am zis. „Și în fond asta mă privește”.

Eram obosit. Am închis ochii. Aș fi vrut să mă întind, să dorm, dar în încăperea nu era nici un pat. Am rămas cu ochii închiși.

„Timpul va trece astfel mai repede” am gîndit.

„Care mai bei o țuică” întregă bătrînul. Se auzi un clinchet ușor de pahare atîna. Felcerul plescăi ars de tîria băuturii. M-am mirat că

Izvod

La sfîrșit de zi se curmă
Turma orelor albastre,
Vino, dintre alte aște
Tu care erai iubită!

Starea noastră infinită
Se răsfrînge ca un munte
Așezat între izvoare -
Tu nu curgi fără iubire.

Trecerea e-o sfîntă taină
Într-o haină-adevărată
Și ești singura aflată
Și ești singura plecată.

Stea

Doi cite doi
Se vor naște
Gemenii noștri,
N-au cum veni
Altfel;
Le vom iubi
Plînsul și ochiul,
Steaua lor pură
Căldura vremii -
Înghețul.

Marie răstăful
Din toate aceste impare,
Lucide prezumții
S-o șterge odată,
Dar cuta aceea
Va trece în timp
Semnul, dilema,
Înscrise pe fruntea
Bătrînă.

Va fi o țărîină
Ce nu va desparte
Doi cite doi
Gemenii noștri
Născuți într-o seară.
Tu ești ca o stea
Jumătate spre moarte
Cealaltă lucindă
Depart, departe.

ION HURJUI

Constelații

Miine se vor plînge
De-atîta sublim
Oasele sub care
Azi trăim cu știre.

Tu în constelații
Timpul de iubire
Îl vei duce încă
Celor ce murim.

Cite lamentații,
Cite stele mici
Au trecut pe cerul
Care-a fost aici!

Ceas de datini

Nu te duce,
Văzduhul te caută;
Ești umbra care se clatină
Ești ceasul de datină
Răsărit acum.

Eu străbun voievod
Născut pe aceste meleaguri
Vin în șiraguri
De coame de murg
Așezate pe mal de ape.

Eu mă adaug zilelor
Celor din soare rupte
Fără petale,
Ce curg.

În vale se aud cosașii,
Adevărații tăietori ai izbinzii
Din iarbă,
Iată! Incepe să fiarbă cîmpul;
Tu cu roua pe buze.

(versuri din Volumul „Omicul trecerii”, în curs de apariție la editura „Junimea”)

CAMIL PETRESCU ȘI CALOFILIA

Dacă literatura română a avut un adversar convins al șabloanelor stilistice, un adevărat campion al bătăliei împotriva inerțiilor așa-zisei limbi literare, el nu este altul decât Camil Petrescu. E. Lovinescu cu care Camil Petrescu are comune multe opinii privind literatura, în speță proza sau romanul, a oscilat lăsându-se condus de sensibilitate și de prejudecăți. Camil Petrescu este de la început un partizan fără rezerve al libertăților stilistice guvernate de necesități de conținut. Ideea unei limbi literare cu vocabular selectat, i se pare un fenomen de interdicție artistică.

„Mai întâi ce este „limba literară”, ce vor să înțeleagă prin asta protagoniștii curentului, se întreabă Camil Petrescu? Ar fi un fel de noblețe de ordin artistic acordată unui anumit vocabular. Sint cuvinte literare și cuvinte neliterare. Cuvinte „poetice” și cuvinte „prozaice”. Locuțiunile a căror singură simplă enunțare înseamnă artă și altele care „jignesc” pur și simplu.

Privilegiul acesta e acordat în deosebte cuvintelor așa zise neaoș românești și el e suficient să consacre un scriitor. De aici și goana atîtoră dintre poeți și prozatori după asemenea cuvinte. Arhaismul colorat provincialismul surprinzător înfloresc în scrisul lor ca niște floricele în caligrafia unor copiiști.”

Observațiile sînt ale prozatorului pe care sonoritatea cuvintelor, eufonia, lor, îl lasă indiferent. Ca și E. Lovinescu prozatorul — se oprește asupra pericolului pe care-l reprezintă limitările de vocabular, învestirea unor cuvinte cu calitatea artei și eliminarea altora ca indezirabile. Zice și Lovinescu: „Jumătate de veac de ideologie reacționară a înfipt adînc în conștiința scriitorilor prejudecata unei limbi formate nu după necesitățile noționale și estetice ale momentului, ci după nevoile morale și materiale ale strămoșilor noștri. Întrebându-și cuvinte ungurești ca *mintuire, tîgăduire, biruință, fîgăduire, neam, tîmăduire, îngăduire, etc.* în locul românilor: *salvare, negație, victorie, promisiuni, popor, vindicare, permisiune* etc., sunt scriitorii ce-și închipuie că scriu o limbă mai autentic românească; folosindu-se de turcisme ca scatalogice ca *boeluc, bocciu* etc., alții își închipuie a-i da o savoare originală”. Deși ceea ce urmărește cu deosebire Lovinescu este a demonstra că aceste cuvinte nu pot înlătura neologismul și că de neologism atrîm în mare măsură capacitatea de expresie viitoare

a limbii române, idei pe care Camil Petrescu nu le susține, Lovinescu oferă explicația insatisfacției prozatorului față de prejudecata fixismului limbii literare. Prozatorul duce lucrurile mai departe: „O limbă incapabilă de nuanțe este limba unui popor cu simțirea nediferențiată. „Dificultatea începe pentru scriitor în „lumea fluidă, instabilă, insesizabilă a gândurilor superioare, a simțirilor complexe, a tonalităților sufletești infinite nuanțate. Sarcina poezilor și a marilor gânditori este uriașă”. Aici opiniile scriitorului se suprapun întocmai pe cele ale criticului. Amîndoi doresc o specie nouă, superioară, cuprinzătoare, romanul o rășeneș, capabil să însumeze sondeaje pe care superficialul, uzatul și artificialul, de acum vocabular, nu-l mai putea susține. „Calitățile care i se pot pretinde, notează Camil Petrescu, sînt cele adecvate scopului: corectitudine gramaticală, flexibilitate didactică sintactică și precizie (în sensul de proprietate). Orice altă prețuire a cuvintelor, oricît de agreabilă ar fi ele, e o adevărată perversiune”. Calitatea literaturii, învina ei artistică nu atrîm, după Camil Petrescu, de stil și nici chiar de talent. Anticalofilia lui este masivă și decisă. Cu cît un text este mai puțin redactat și contrafăcut cu atît șansa lui de a fi substanțial este mai mare. Autenticitatea lui este sporită de autenticitatea limbajului. O idee mai veche a romanului tradițional era aceea a limbajului caracteristic fiecărui personaj. Scriitorul duce și mai departe acest partizanat al autenticității. El cere textului să se muleze pe starea sufletească a personajului, să se subordoneze unei cerințe superioare de unitate. Semnificativ este că entuziasmul lui nu este stîrnit de o carte de ficțiune și de memoriile unui ofiter superior mărginit și agramat care și-a scris memoriile fără gîndul publicării lor. În lipsa de intenție artistică, în absența cochetăriei cu literatura Camil Petrescu descoperă extraordinara calitate a *Amintirilor colonelului Locusteanu*. Scriitorul detestă specia jurnalului care poate deveni lesne o searbădă compoziție școlărească. „Jurnalele celebre pe drept cuvînt sînt cele care creează personajul, care dau expresie unui conținut substanțial... E desigur jurnalul lui Amiel, e deasemenea și jurnalul Mariei Bashkirtseff. Niciuna dintre opiniile acestei copile nu poate fi luată în serios, dar ce bogăție de celule organice, ce dinamism cald, vital e întregul însuși...” Sensibil la document și la autenticitatea lui, la tot ce nu este trucat și

reprezintă în același timp sustanța Camil Petrescu găsea în paginile colonelului Locusteanu un document extraordinar nu numai al unei epoci, ci al unei desfășurări sufletești care nu încerca să cîștige cu nimic sufragiile publicului pentru că nu-l interesau. Din același partizanat pentru literatura cît mai puțin făcută cît mai autentică pleacă și șarjele lui la adresa literaturii de război falsificată de exagerări în ordinul cruzimii și măcelului și al gesturilor frumoașe eroice. Totul îi pare aici scriitorului o enormă mistificație și idealul său din acest punct de vedere nu poate fi decît cel stendhalian. Războiul ca experiență unică nu poate fi cunoscut din înscenările celor ce croiesc după propriul lor cap scene de luptă cu hecatombe de morți și răniți. O replică concretă va da prozatorul în romanul său de război *Ultima noapte de dragoste prima noapte de război*, jurnal interior al unui combatant îndrăgostit. Mai expresiv chiar decît acesta este romanul *Patul lui Procust* compoziție extrem de interesantă pentru concepția scriitorului despre roman. Scrierea se compune din jurnale, scrisori manuscrise întime, anexe documentare care sînt poezii, articole din presă, parantezele autorului etc., menite să sugereze complexitatea unor destine fără a le viola sau explica misterul. Ţelul scriitorului era de a realiza o identitate ritmică între viață și scriere. Obsesia scriitorului rămîne autenticitatea. Viața e un flux, astfel trebuie să fie și romanul care cată s-o încorporeze. Subsolvurile romanului cuprind suficiente declarații de credință pentru a ni-l așeza pe Camil Petrescu în postura unui dur adversar al contrafacerii literare și mai ales ceea ce ne interesează aici al stilului ca balast al prozei: „Arta n-are de-a face cu ortografia... Scrierul corect e piinea profesorilor de limba română. Nu e obligatoriu decît pentru cei ce nu sînt scriitori. Marii creatori sînt mai abundenți în greșeli de gramatică și ortografie decît bancherii. Eminescu a scris mai puțin ortografic decît oricare dintre poezii care l-au urmat și l-au imitat...” În susținerea tezei lui eroul romanului ajunge la enormități plauzibile cum este următoarea: „Nici unul din marii scriitori n-a avut talent”, ori la afirmații categorice și semnificative: „Doamnă, trebuie să scrie numai acei care au ceva de spus”.

În polemica dintre adepții stilului și nestiliști, una din polemicele cruciale ale literaturii române moderne, Camil Petrescu înscrie paginile cele mai fanatice.

MIHAI UNGHEANU

POȘTA LITERARĂ

Valentina Curcubeu — Impresionantă și derutantă umilința cu care întimpinăți critica: „Dacă voi primi bicuiri, desigur acestea mă vor căli”. Metoda este strict sciavagistă, noi sîntem de mult adepții adagiului „femeia nici cu o floare...”. Chiar și atunci cînd scrie versuri ca acestea: „Din buciun sun cu bucurie, / apare-ndată un dulău. / Cu-n pas ca un bărbat în drumeție / se plimbă printre oi ca un flăcău”. Deocamdată, deci, cel mai frumos rămîne numele...

Cicero Crinulescu — „Versurile vor fi greu de descriptat mai ales că vreau să imbin scrisul (mă refer la formele literare) cu aura ideii, cu notele ideii sau cu muzica poeziei”. Maniera este subtilă, chiar foarte subtilă... V-am citit versurile din toate unghiurile posibile precum și din câteva unghiuri imposibile, dar dincolo de floricele, zuluși și panglicuțe grafice, n-am descoperit nimic: adică vreo idee poetică.

Magdalena B. — Frumoașe motto-uri, dovedind lectură și bun gust. Dezamăgirea vine după aceea.

M. D. — Nu era nevoie să revii, m-am convins din prima clipă că scrii corect, literal, cred însă că drumul spre adevărata literatură nu trece pe la poarta dumitale. Și nu-i nimeni vinovat.

Titu Roznovăț — Sînt semne că, asimilînd lecturi consistente din clasici, vei putea să survolezi hotarele imaginare ale poeziei.

Dumitru Valenciu — Un fior fragil de melos popular traversează versurile dumitale, inconstențe încă. E necesară o reîntoarcere serioasă și perseverență spre clasici.

I.A.I.D., E. Mihnea și alții — Mulțumiri pentru felicitări. Evident că dv. care ați fost atît de atenți cu mine, aveți un loc special, inconfundabil în mapa de corespondență și în inima mea. Ceilalți, care nu s-au orientat la timp, vor trebui să-și poarte singuri steaua și să suporte trimiterile spre clasici sau spre sfîntul coș...

N. T.

M. CĂMĂRUȚ:

„Valea Siretului”

CONFLUENȚE TRADIȚIONALISTE

Poate că nici o filiație literară nu este respinsă cu mai multă enervare ca cea semănătoristă chiar de către scriitorii care au profitat, direct sau indirect, de această mișcare literară și de efectele ei tirizii, apărute la mult timp după stingerea curentului. Semănătorismul are astăzi un sens peiorativ, unanim acceptat, și termenul nu o dată este înlocuit cu cuvinte care măturăse mai deschis încă disprețul față de tot ceea ce ar putea să trădeze o astfel de sursă. Curioase apar mai ales protestele unor scriitori ne-semănătorști, care se declară străini de astfel de izvoare, preferînd o ascendență tradiționalistă mai largă, cum ar fi moștenirea „Gîndirii”, sau invocîndu-l ca predecesor pe modernul Blaga. Semănătorismul nu mai supraviețuiește ca program literar de multă vreme, deși de întreaga evoluție istorică a societății românești, nu numai de cea literară, și de aceea poate că este preferabil să vorbim numai de „tradiționalism”. O anumită preferință tematică ca și unele confluente în limbajul poetic își au, cu toate acestea, izvoarele cele mai îndepărtate în semănătorism. Această influență, susținută puternic de tendințe tradiționaliste învecinate, deși posterioare, încearcă să-și ignoreze izvorul vechi, primar. Trei volume de versuri apărute recent ne spun, în chipuri foarte diferite, cîte ceva despre destinul semănătorismului, revărsat pe albia tradiționalismului dintre cele două războaie în poezia actuală.

Vlaicu Bârna măturăse, în volumul Corabia de fum, un anume tradiționalism, insuficient desmîntit de elementele noi, străine acestei tendințe, care ne face să ne gîndim și la semănătorism. Poetul, după cum deslușim în crezul artistic din Tăcut urmîndu-ți urma, este un creator de frumos din „lamura” graiului popular, într-o poezie descriptivă și sentimentală: „Te-ai osîndit acestei amare-dulci poezii / De-a frîmintă cuvîntul ca lamura din grîne; / Adîncului din holdă un strop de-azur îi ceri / Și-o brumă de răcoare din noaptea ce rămîne”. Acest poet „truditor”, „jefuitor de stele”, înalță sub „cortul nopții al inimii fanar” în speranța că va putea reține timpul. Gîndul ultim, și în special aici îl regăsim deplin pe Vlaicu Bârna, aparține străbunilor: „Uitați peren în piatra columnei glorioase / Mai porți, tot viu, eresul străbunilor în gînd; / Cum brazil și gorunii, soldat pe culmi cețoase, / Cîmpii ești piaptîn cu degete de vînt”. Acestei imagini despre poet îi corespund deplin versurile care trimt direct la moștenirea tradiționalistă dinainte de război: „Ingerii ușori cu aripi de viori / Pe vreme senină pogoară din nori, / Ținînd în palme auritul potir / Rînilor obrîntite să le ungă cu mir. // Nu-i văzu decît cînul de iconari, / De la umbra unui șir de stejari; / Dar poporul rămase necredincios / Și le mînji icioanele cu chinoros”. Ghimpele polemice din Pontificală, căreia îi putem stabili și un înțeles laic, îi vizează pe toți cei ce „trisează cu adevărul cuvintelor”. În versurile lui Vlaicu Bârna, mai ales în cele satirice, se amestecă și puțină culoare argheziană (vezi și Domnișoarele). De altfel tendința de autohtonizare a expresiei poetice va găsi întotdeauna argumente în Testamentul lui Tudor Arghezi.

Cel mai mult îl apropie pe Vlaicu Bârna de tradiționalismul neosemănătorist, nemaifînd vorba de surse învecinate sau chiar de evoluții paralele, acest sat pitoresc „Cîntecele au coborît de la munte / Cu turmele și turma-

rii, / Cu ploile și solomonarii, / Rupte din crengile brazilor, / Din stejari și din fagi, / Purtaie pe tarniți în desagi, / Date de-a dura peste plaiuri / Ca niște pietre, / Scînteind cu focurile din vetre, / Indulcînd cu mîed de iarbă amară, / Sulișind cu tunetul în vară, / Colîndînd în căruța sfîntului / Și a necuratului, / Prin împărăția fără hotar / A satului” (De la munte). Horizontul satului nu atinge, deși se încearcă aceasta, hotarele miracolului ca la Blaga și poezia se pierde în hățișul cuvintelor. Plăcerea pentru o anumită zonă a vocabularului este evidentă și în Iconogramă: „Umblă peste lume în carul de foc / Sfîntul tehu, întors din legendă, / Ilie Prooroc; / Pe sub roțile ferecate în raful / Norii desfășoară imaculate cearecașuri”. Din pămîntul biciuit de ploaie se înalță un fel de cîntec zoomorfizat al fertilității și al sevelor răscolite: „Ilie Proorocul, de sus, tot bate și suduie, / Tinichele cerului pînă departe duide / Și ovăz din străștele cailor cade stropi / Peste miriștea tăvălîită sub snopi, / Peste turmele de oi bulucite ca norii, / Peste fițele caprelor mutate-n podgorii, / Unduind ca fuioarele / Peste toate ogoarele, / Iar țarina-i soarbe sămînța de zor / Ca oala nouă scoasă din captor”. Unor astfel de poezii nu le lipsește o anumită forță lirică degajată din contactele cu pămîntul, dar trebuie eliminat un anume manierism tradiționalist („tropot sirep”, „colîndeale cu vrăjile de aur”, „dalbe zori”) ca și un anume pitoresc folcloric și dialectal prea subliniat: „nășărimba lui Priap”, „ripi și hinse de piatră”, „clisa pămîntului”, „amiros de ursuc în bunde”, „Lerui, Lerui domn” etc.

Versurile tinărului poet Sergiu Adam, din placheta Țara de lut, se resimt, în parte, de același manierism, dar mai puțin ostentativ („veselii nenunțite”, „dealuri de clisă”, „bru-

cronica literară

ma cuminecă stele”, „Oh, lerui-ler” etc.). Țara de lut poate fi o metaforă pentru universul copilăriei, sau, într-un alt sens, pentru universul poetic în general, ca și Corabia de fum a lui Vlaicu Bârna, ancorată la fîrmlul apelor, lingă munți, aproape de „masa de piatră” a tăcerilor brăncușiene, în plină atmosferă folclorică, mai rarefiată la Sergiu Adam. Ceea ce este enorm la Blaga, la Voiculescu și la Labiș, de la care pornesc unele fire spre Sergiu Adam, însoțite de o undă liturgică, se miniaturizează la acest sentimental delicat, căruia îi place să se ascundă cite o dată după decorul datinilor, ca în Iarna: „Ninge pe vechi catedrale, vin sîrbători, / se roade vinul în poloboace, / Pun peste suflete datina veche / pînă la taina cea mare, / rădăcîni colinde, rudele mele sîrace”. Jocul este reluat și în Fantezia de Iarnă, starea sentimentală fiind provocată de surpraze punților care veneau din trecut, dintr-o copilărie inconjurată de datini: „Și nici un alai la fereastra tirzie, / nici o veste de taină, nici o stea căldătoare, / Iatră singurătatea-n fîntîni părăsite, / fișă cocoșii sub Ursa Mare. // Nu se mai naște nimeni în noaptea aceasta, / magii se sting sub ninsori ca orbetii, / ingeri pleșuși se retrag în fîrde / și spurci în

zori, cînd se-adună, pereții”. Imaginea îl obsedează și în Colind: „La marginea cetății, pe sub scunde ferestre / zăpada spune colinde, lerui-ler, floare de suflet”. Poetul se află într-o fază în care se caută și dincolo de confluentele pe care le urmărim aici. Ceea ce ele aduc ca material imagistic, în poeziile din acest volum, ar putea să devină, în cele viitoare, cu totul neesențial, mai ales cînd poetul va învinge și tendința de a descrie sentimentele.

Ion Iuga își intitulează volumul Țara fîntînilor, anunțînd direct un univers metaforic cunoscut, din care nu lipsesc „motivele de baladă”, „albastrul de Voroneț”, „rășina din haiducie”, „glia”, „marii profeți de var” — voievozii, „duhul locurilor” și „strigătul dorului” etc. Trebuie să recunoaștem, de la început, că poetul reușește să domine și să depășească această recuzită tradiționalistă, printr-o încercare de modernizare evidentă și esențială a versului atras către fagașe lirice mai adînci. Un poem în proză ca Duhul fîntînărilor ar fi avut darul să-i înspăimînte pe semănătorști și chiar pe unii tradiționaliști. Cu astfel de poezii urmașii lor îndepărtați încearcă să-și apropie, oricît ar părea de bizară afirmația, experiențe literare moderne. Dacă s-a vorbit, cum face G. Călinescu, de o autohtonizare a simbolismului, s-ar putea vorbi, în poezia lui Ion Iuga și a altor poeți contemporani, de o autohtonizare a suprarealismului. Dealtfel este știut că suprarealiștii români au căutat, nu o dată, justificări în folclor. Poemul Duhul fîntînărilor credem că oferă argumente interesante în favoarea acestei afirmații. Pronumele personale El, scris cu majusculă pentru că se încearcă și o reliefare grafică, este lipsit de orice precizie contextuală. Ideea de sacrificiu util intruchipată de „fîntinar” (El) pare să centreze aceste imagini incongruente, impuse la suprafață din zonele obscure ale conștiinței. Versurile sînt, din această cauză, aprcrape agramaticale: „El cel vegheat osîndit, injunghiat la răscruce / de drumuri legat ca o luminare în mîinile nașilor / volbura săbililor înspre El și clestele grăbite să-i stingă glasul / caută flacăra El crește graiul / pămîntului dieci de la Moisei pădure deschisă spre / El înalță clopotele minăstirii / din biserică albă din Peri”. În acest discurs frînt de inconsecvențe nu-i greu totuși să localizezi admirația, care a fost și a lui Nicolae Iorga, pentru „diecii din Moisei”, care au plămădit, la biserică din Peri, graiul literar. El, acest fîntinar și Prometeu maramureșean, asigură continuitatea de cultură și unitatea de neam.

Poezia lui Ion Iuga devine vag autobiografică în Ideea de țară, amintînd de Aron Cortuș prin scurtimea versurilor și prin elogiul violent făcut de acesta înaintașilor: „Intii a fost Ion / în trei stejari și-a scris numele / dindu-le nume / din trei brațe / își cioplise coliba / la intrare coloană / trupul lui așezînd”. Aluzia fîntește coloana înfîntă a celui-lalt Ion, într-un simbolism al continuității de neam și al sacrificiului pe care se întemeiază vatra eternă: „Ion cel drept căzu în genunchi / sub raza crengilor fării / Ion, Ion, Ion / legîndu-și numele de vatră”. Semnalăm aceleași preocupări și în Asemănare, un fel de Cîntare a României în care se confundă și biografia poetului.

Lectura acestor trei volume de versuri, la care ar fi de adăugat și altele, întărește ideea că ipostazele stilistice în care mai trăesc astăzi impulsuri cu rădăcinile îndepărtate în tradiționalism și chiar în semănătorism sînt încă puternice în poezia actuală. Este o temă la care s-ar mai putea medita.

AL. ANDRIESCU

Un paradox al comparatismului literar este că această „filosofie a literelor” (Francois Jost, *Essais de littérature comparée*, II, Europeana, le série, *La littérature comparée, une philosophie des lettres*, Fribourg 1969), în ciuda obiectului și finalității ei, e limitată de inexistența unei perspective unice, de distanța care separă încă diferitele „școli” comparatiste naționale. Dacă într-adevăr cartea lui Claude Pichois și André M. Rousseau, de pildă, (*La littérature comparée*, Paris, 1967) ar exprima o opinie majoritară a comparatismului francez, o „învoacare” deci a Paul van Tieghem, făcând abstracție de cercetările unor Escarpit și Etiemble, atunci ar fi cu totul exactă această opinie a lui Ulrich Weisstein (*Einführung in die vergleichende Literaturwissenschaft*, Stuttgart 1968, p. 35): „consolidarea comparatis-

Se știe, literatura comparată a apărut ca istorie, nefiind, în același timp, și critică literară. Dacă la noi, de pildă, majoritatea studiiilor pe acest teren rămân într-o pronunțată tendință istorică, faptul este și un semn al tineretii comparatismului. De altfel, începuturile disciplinei au fost contemporane cu dezvoltarea istorismului și a pozitivismului. Comparatismul actual nu a rămas pur și simplu o istorie, cum era conceput de Paul van Tieghem, Carré ș.a.: nu numai „raporturile faptice”, „paralelisme”, influențele etc. sînt ceea ce contează, ci mai ales analiza operei, evaluarea ei, deci o determinare a comparatismului în sfera literaturii. Iată de ce profesorul Joseph Strelka (după o idee a lui Wellek despre colaborarea pe terenul literaturii comparate a teoriei, criticii și istoriei literare) pledează pentru existența unei critici literare

este necunoscut. Această „nehotărîre” a comparatismului japonez este aproape eludată: un comparatist cu Saburo Ota afirma foarte exact (*Comparative Literature in Japan*, în „Jadavpur Journal of Comparative Literature”, 3, 1963, apud Weisstein, p. 220) că studiul literaturii naționale japoneze a fost mereu comparatist. Adevărul acestei afirmații este aproape axiomatic: chiar prima lucrare de critică literară japoneză, *Prefața la celebra antologie Kokin-aka-shu (Poezii antice și moderne)* din secolul al X-lea, redactată de poetul Ki no Tsurayuki, este concepută în perspectivă comparatistă: sînt mereu considerate relațiile poeziei vechi japoneze cu poezia chineză.

Predilecția istorică a comparatismului (comparatismul a început prin a fi istorie) a căutat „tematologia”, „sursologia” etc. Studiul „influențelor” indică în cercetările mai vechi sau mai noi descendența pozitivistă a preocupării. Insistența cercetărilor legate de influența unor scriitori sau a unor literaturi asupra altora demască de multe ori o confuzie gravă (observată de mari istorici literari de la Gustave Lanson la Etiemble, Wellek și Weisstein) între „cantitate” și „calitate” în opere de artă. Ar fi de repetat mai des această frumoasă frază a lui Gustave Lanson: „Marile opere sînt acelea pe care doctrina lui Taine nu le dizolvă în întregime” (*Histoire de la littérature française*, dixième édition, Paris, Hachette, 1924, Avant-propos, p. VII, nota 1). Depășirea pozitivismului și a neopozitivismului ar implica și o limitare a studiului influențelor, mai ales că dincolo de pomenita confuzie — cantitate — calitate — este de urmărit adevărata influență și proporția ei. Cazurile de falsă influență (Sopenhauer-Eminescu în ce privește „pesimismul” poetului, Boileau-Dryden ș.a.) ca și acelea de „influență” indirectă (!) sînt destul de frecvente. Apoi, chiar în cazurile influențelor certe, studiul structurilor celor două (sau mai multe) realități în discuție, studiul adîncimii și proporției „influenței” etc. rămîn foarte dificile. Comparatismul contemporan (Wellek, Ihab Hassan, Etiemble, Weisstein, Jost, Al. Dima ș.a.) nu consideră factorul influență ca fundamental. Ar mai trebui de asemenea de văzut încă două aspecte ale „procesului de influență literară”: acțiunea de „înfrîngere” a prezentului asupra trecutului literar, precum și faptul că, potrivit evoluției gustului, receptarea trecutului și a influenței sale, se modifică, chiar dacă nu în mod esențial, de la o generație la alta. Ajungem încă o dată, și din acest punct de vedere, al studiului influențelor întru „explicarea” unei opere, la ideea mai sus citată a lui Baldensperger („Revue de littérature comparée”, 1, 1921, p. 7), exprimată de Etiemble în termenii acestia: „comparaison n'est pas raison” (care constituie, de altfel, și titlul uneia dintre cărțile sale). Este repus în discuție însăși esența comparatismului. Desigur, comparația ca metodă nu rămîne mai puțin utilă. Tot Etiemble observa foarte bine (cu referire la culturile europene și extrem-orientale) că „studiul comparativ al structurilor poemelor (fie că civilizațiile în cauză au sau nu relații istorice) ne-ar permite... să descoperim condițiile sine qua non ale poemului” (*Comparison n'est pas raison*, Paris, 1963, p. 102).

Periodizarea, studiul comparativ al genurilor și revirimentul cercetărilor tematologice constituie alte aspecte ale comparatismului actual.

S-a observat că perioada în istoria literară este un termen echivoc (Wellek, Weisstein ș.a.) sau care conține chiar un contrast: impune ideea de repetiție (perioada este ceva care „revine” și existența numeroaselor neo — neoclasicism, neoromantism, neorealism etc. — întărește această idee) în cazul unor valori ce se constituie ca unicate și nu este străin de sugestia „închiderii” într-un spațiu temporal a unor realități care își devansează timpul. Realizarea unei perioade universale — mereu mai solicitată prezentului — este dezavantajată de decalajele de timp în dezvoltarea aceluiași fenomen literar în diferite țări (de pildă, clasicismul japonez — sec. al IX—XII-lea, cel francez — sec. al XVII-lea, cel german — sec. al XVIII-lea, cel românesc — sec. al XVIII-lea — al XIX-lea). Desigur, periodizarea poate implica uneori o depășire a cronologiei (sau o ignorare a lui): anumite elemente definitorii pentru un fenomen literar pot fi caracteristice nu numai unei anumite epoci „repetabile” (conf. și Weisstein, p. 126). Dar nici astfel „periodizarea” nu-și depășește echivocul.

Revirimentul cercetărilor tematologice (Raymond Trousson, Elisabeth Frenzel, Al. Dima, *Principii de literatură comparată*, pp. 99—110, Fr. Jost ș.a.) nu semnifică, desigur, și un reviriment al pozitivismului. S-a observat că această materie de studiu nu este definitiv „compromisă”. Dimpotrivă, atunci cînd nu este considerată unicul scop al cercetării, tematologia rămîne un domeniu ispititor al comparatismului.

Epoca noastră este una a „fragmentării”, a specializării. Dar tendința către unitate nu-i lipsește acestui secol. Literatura comparată, prin însăși natura ei (perspectiva totalității fenomenului literar, vocația universalismului etc.) este o expresie a tendinței către unitate. În capitolul al treilea al cărții sale *Vergleichende Literaturkritik (Universaler Humanismus...)* Joseph Strelka acorda foarte mult spațiu necesității realizării unei imagini unitare a omului; în acest loc, critica literară comparată, în concepția lui Strelka, ar putea avea un rol important. Și alți comparatisti (Jost, Weisstein, Etiemble) acceptă această idee. Scepticismul lui Wellek în ce privește posibilitatea, și prin literatura comparată, a realizării unui „nou umanism” este aproape singular.

Nu întimplător dezvoltarea generală și profundă a literaturii comparate este contemporană (determinată de fapt) cu tendința mai generală a lumii către reconciliere, unitate și sinteză. Literatura comparată poate oferi o sugestie, o șansă, o cale chiar realizării acestei necesități de reconciliere.

COMPARATISMUL LITERAR

mului pe o bază internațională ar rămîne în viitorul mai apropiat sau mai îndepărtat un vis de împlinit”. Desigur că astfel acel proces de „internaționalizare a operelor literare” (Fr. Jost) esențial comparatismului, este în bună parte trădat. Acest paradox, paradoxul unei discipline care-și neagă obiectul, este cu atât mai evident cu cît unul dintre întemeietorii ei, Hugo Meitzl de Lomnitz, îi fixa, acum aproape o sută de ani, structura. Lomnitz editează la Cluj, între anii 1877—1888 prima revistă de literatură comparată, „Acta comparationis litterarum universalium”: o revistă poliglotă, al cărei întemeietor era trilingv (vorbea din copilărie germana, româna și maghiara). Este interesant de observat că deși Lomnitz, german de origine și cu studii la Leipzig și Heidelberg, profesor de limba și literatura germană la Cluj, deci avînd la dispoziție o limbă de circulație, se face exponentul ariei umane și culturale în care se născuse — Transilvania. Concepția sa despre literatură comparată este foarte actuală. Chiar în primul număr al revistei (1877, p. 311) precizează că o rasă de oameni nu așa de importantă pe plan politic ar putea fi „din punct de vedere literar-comparatist la fel de importantă ca cea mai mare națiune”. De asemenea el a voit parcă să evite exagerările europocentriste de mai târziu ale comparatismului din primele decade ale secolului nostru. Perspectiva lui Lomnitz era foarte largă, anticipînd-o, într-un fel, pe cea a lui Etiemble: în numărul II (1878) al revistei (p. 496) scria că toate literaturile „sînt importante, europene sau neeuropene” (apud Ulrich Weisstein, *op. cit.*, p. 85).

Criza literaturii comparate despre care vorbeau Etiemble și Wellek nu este încă depășită; metodologia disciplinei mai păstrează destule moșteniri pozitiviste, după cum se menține încă — cel puțin în practică — la vechea concepție europocentristă.

A devenit cu totul insuficientă ideea lui Paul van Tieghem că literatura comparată propriu-zisă studiază raporturile binare între opere, scriitori sau literaturi (*Literatură comparată*, Buc., 1966, p. 148). Chiar metoda comparatistă este susceptibilă de a fi „corectată” (Etiemble, Jost ș.a.). Comparatismul nu poate rămîne la ceea ce se numește *parallelism*, în înțelesul pe care-l dădea, de pildă, Paul van Tieghem termenului. Încă Baldensperger preciza foarte ferm că, niciodată, simpla comparație între două obiecte nu clarifică nimic pentru că ea este supusă „jocului amintirilor și impresiilor”, fanteziei spiritului. (conf. „Revue de littérature comparée”, 1, 1921, p. 7).

Neactuală apare și o altă idee a lui Paul van Tieghem: „Comparatismul lasă biografiei, criticii psihologice sau estetice comprehensiunea autorului sau a operei în ceea ce au unic și incommunicabil. El se limitează la studierea legăturilor operei cu altele, la inspirația, fondul, forma, stilul ei” (*Op. cit.*, p. 48): în fond o plasare a cercetării în domeniul extraliterar. Ori tocmai comparatismul oferă astăzi o șansă de a realiza acel unic și „incommunicabil” ale unei opere sau ale unui autor într-un context mai larg decît cel național.

comparate (*Vergleichende Literaturkritik*, München, 1970). Cartea citată a lui Ulrich Weisstein se intitulează semnificativ *Introducere în știința literaturii comparate*, impunînd de la început perspectiva teoretic-critic-istorică, deci o perspectivă care are în vedere o cercetare multilaterală, dincolo de limitele pe care le impuneau vechea *Stufengeschichte*, „tematologia”, „sursologia” etc. Obiectul literaturii comparate ar fi ceea ce numea Kurt Wais „übernational wirkende Zeitstile” (în *Forschungsprobleme der vergleichenden Literaturgeschichte*, Tübingen 1951, p. 6). Ce este literatura comparată? Iată o „definiție” a lui Claude Pichois și André M. Rousseau (*La littérature comparée*, p. 176), întrucîva simplificatoare, ca orice definiție, dar comprehensivă: „Literatura comparată: descriție analitică, comparație metodică și diferențială, interpretare sintetică a fenomenelor literare interlingvistice sau interculturale, prin istorie, critică și filosofie, pentru a înțelege mai bine literatura ca funcție specifică spiritului uman” Perspectiva devine mai largă dacă adăugăm că Etiemble concepea, de asemenea, și studiul comparat al poeziei, stilisticii, metaforicii și metricii. Un cercetător ca L. Găldi a întreprins (și în ce ne privește) studii de versificație comparată (v. „International Journal of Slavic Linguistics and Poetics”, VI, 1963).

Tot de delimitarea „terenului” disciplinei ține și raportul dintre istoria literară și literatura comparată. Ulrich Weisstein, un autor atît de comprehensiv și departe de spiritul „școlii” lui Paul van Tieghem, menține totuși ideea acestuia și a lui Carré, considerînd comparatismul „o ramură a istoriei literare” (*Op. cit.*, p. 118), deși astăzi este mereu mai afirmată opinia că literatura comparată e pe cale de a deveni centrul însuși al cercetării literare. Mai mult, în concepția a numeroși comparatiști contemporani, între care și François Jost, „istoria literară a unei națiuni date este o ramură a literaturii comparate” (*Op. cit.*, p. 330). Încercarea de subordonare a literaturii comparate istoriei literare alimentează o altă stare paradoxală a comparatismului: după Paul van Tieghem și continuatorii săi „literatura comparată studiază acțiunea și influența personalităților”, deși, altfel decît istoria literară propriu-zisă, ceea ce interesează în primul rînd cercetarea comparatistă nu este atît personalitatea (chiar istoria literară exagerază adesea constituindu-se ca o istorie a personalităților) cît tendința generală, sensul unui moment literar general sau direcția unei evoluții. Astfel, necesitatea depășirii europocentrismului în literatura comparată, invocată foarte des de Etiemble, se impune ca esențială, cu atît mai mult cu cît spațiul altor culturi nu mai este astăzi, în acest „secol al vitezei” îndepărtat și aztec și circumscriserea lui în studiul comparatist oferă singura șansă și singura cale a adevărului uman total. Mai mult, această circumscrisere aduce dovezi noi, chiar metode și mijloace noi necesare fundamentării disciplinei. În Japonia, de pildă, comparatismul se află sub înfrîngerea „școlii” franceze (Tieghem-Carré), deși comparatismul „mai liberal” american nu

SPAȚIUL DINLAUNTRU

AL POEZIEI

Poetul pe care-l abordăm astăzi este greu de prins într-o formulă și, oricum, aceasta ar fi limitativă. Poezia lui Michaux, ca și viața lui, fascinează prin registrul neverosimil de bogat al aventurii spirituale care viza epuizarea posibilităților de cunoaștere, poetul străbînd planeta de la un capăt la celălalt — sincronizînd astfel în sine civilizații rudimentare rămase în expresia lor primară, cu „zgomotul și furia” metropolelor contemporane, asimilîndu-le și refuzîndu-le succesiv.

„Spațiul său lăuntric e spațiul de conștiință și vis, de ratate și imperfecțiune al umanității însăși, sediu de iluzii destrămate și năruiri, de elanuri și sfîrșimări succesive”, observă cu îndreptățire poetul Vasile Nicolescu, autorul ediției românești a poemelor lui Henri Michaux.

În cazul lui Michaux, eul poetic își transferă trăirile asupra omului ca entitate, iar experiența sa poetică capătă valențe generalizatoare. Spiritul poetului răsfrînge imaginile lumii, deformările și perfecțiunea ei, neantul și deriziunea, înflorirea și mineralizarea — totul exprimîndu-se printr-o anamorfoză în care este imposibil de stabilit limita dintre real și ideal, dintre contingent și fantastic.

Conștiința ambiguității, dacă o putem numi astfel, se decantează la Michaux, odată cu poezia, ele sînt așadar, sincrone; experiența cunoașterii și experiența lirică se întîlnesc în sine într-un sunet unic: Nu cîntăriți mai mult decît o flacără și totul va merge bine, / O flacără de zefir, / O flacără venind dintr-un plămîn cald și-nșingera! / O flacără într-un cuvînt. Este focul lăuntric, focul sacru, rugul care purifică, este intangibilă fata morgana a desertului, după care Henri Michaux va fi năzuit în peregrinările sale.

De la această imponderabilă „flacără de zefir”, poetul mărește neconținut orizontul cuprinderii, spiritul lui răsfrînge alterările acestui secol, nantizarea conștiinței, el face „caricatura tragică a lucrurilor tragice”. Volumele „Cel care am rost” (1927), „Ecuador” (1929), „Un oarecare Plume” (1930), „Nestatornică noapte” (1935), „Departele lăuntric” (1938), exprimă oroarea lui Michaux în fața degradării ființei umane, și o face în numele unei nelimitate responsabilități și a unei înalte ținute etice.

Poezia lui Michaux este o diafragmă a refuzului, un refuz accentuat de criza spirituală pe care i-o provoacă ascensiunea fascismului, ocuparea Franței de către naști, ororile războiului. Rămîne o singură acceptare: Teatrul meu uriaș, adăpostul și vatra mea, / Pivnița mea de aur, / Tu viitor și zăre, tu mama mea cea bună, / În slava, în lumina, în oroarea ta, / În voia ta mă las.

Este un fel de odihnă în urgle, cum indică și titlul poeziei din care am citat, este încercarea de a rămîne solidar pe ruine, la limita dintre necesitate și hazard.

S-a observat că, în ceea ce îl privește pe Michaux, viziunea de labirint a lumii, senzația cufundării în noaptea istoriei, nu sînt proiecțiile unei estetici a absurdului, ci fațetele unei lumi reale a cărei presiune se exercita cu toată violența asupra conștiinței poetului.

Accentele cele mai patetice și mai dramatice ale acestui adevărat oratoriu sînt capate în volumul „Incercări, Exorcisme”, scris între 1940—1944 „sub scrișnetul cricului și sub dispreț, / sub ziua de ieri, sub ruine, / sub uriașe panouri cu veto”.

Volumul următor al lui Michaux — „Viața în tainele ei” (1949) are sonorități de recviem, este un remembru pentru cel căruia „în cîntecul de amurg îi va sta amintirea”.

Cu „Pasaje” (1950) Henri Michaux trece într-o nouă ipostază a existenței sale poetice: confruntarea cu timpul. Potrivit concepției lui Michaux, poezia trebuie să fie investită cu harul de a scurta-circuita sensibilitatea umană. Și într-adevăr, poezia sa are această capacitate. Ea derivă din forța poetului în a sesiza insesizabilul, în a mări transparența lucrurilor, în a orchestra imprevizibil un spațiu de rezonanță complexior.

Alături de un T. S. Eliot, de Saint-John Perse sau Ungaretti, Michaux propune „o nouă măsură a omului și a universului”, poezia fiindu-le steaua după care caută țărnul.

„Deși ei știu bine că stelele sînt altceva decît niste lumini formidabile presărînd un cer pălînic, nu se pot abține să nu facă și ei niște închipuirii de stele, ca să placă odraslelor lor, ca să-și facă lor înșile plăcere, măcar așa ca să încerce, din spontaneitate magică”.

N. TURTUREANU

M. CAMARUȚ:

„Circumărese”

I. CONSTANTINESCU

Omenirea a transformat natura după dimensiunea ei proprie. Corelația sa cu lumea este esențialmente alta decât a oricărei alte ființe. O relație de bază a constituie formarea acelor *simțuri umane* despre care a vorbit Karl Marx, reprezentând simultan: o reflectare umană a lumii și o adevărată lumească a umanului.

Relația de bază integrează, însă, un miez, care poate fi socotit o relație secundă, de survolare — acela de reflexie propriu-zisă, când simțul însuși, în structurarea sa necesară cu relațiile obiective, se autocunoaște. Căci nu este vorba numai de o reflectare, deci despre o ordonare simplă binară om-lume, ci despre auto-pătrunderea, ei, despre auto-revelarea ei și a sensu-

prinstrungă acțiunii sociale, să iasă din moartea orizontalității ființei, aceeași necesitate o cere ca propriu sprijin.

Teoreticul este sinteză umană și, ca urmare, este expresie eidetică a faptelor materiale a omului, a acțiunii sale sociale productive, politice și cognitive. El răzbate prin masa faptelor din nevoia de lumină, această universală nevoie de lumină, și din nevoia de schimbare ordonată. Asupra rolului acesta de emancipare propriu-zisă a rațiunii de sub dominația legilor lucrurilor, și pentru dictarea unor legi ale spiritului uman opresiunii materiei dezlănțuite, Marx a insistat încă din prima sa observație la filozofia lui Feuerbach.

Nu-i dificil să înțelegi domnia o-

EMERGENȚA TEORETICULUI

lui ei intim printr-o „rupere” de ea însăși.

Meditația, raționalul sînt acel sens invers prin care cunoașterea devine cunoaștere cu înțeles: comprehensiune. Reamintind o idee a lui Engels, știința ne apare în adevărata ei ființă numai ridicîndu-se și rupîndu-se de sensibil. Sensibilul uman reprezintă o ordonare și structurare specifică a lumii. Teoreticul, ceea ce de la începuturi e tot una cu raționalul sau reflexia, înseamnă tentativa dezlănțuirii rostului, cheii, ordinii într-o sferă a libertății umane, a puterii ei de a se proiecta și prospecta, a jocului ei dar și a responsabilității adînci.

Teoreticul este pentru cunoaștere autenticul urcuș infinit pe verticală. El este străbătut de legea esențială a permanenței neîncheieri, poate mai mult ca oricare altă expresie a ființei umane. Invariantul intern al teoreticului este sinteza. Aceasta, la rîndul ei, presupune o coerență de al doilea grad între concret și abstract. Sînt pilduitoare tezele lui Marx despre dubla legătură a abstractului cu concretul. Abstractul este un intermediu la concretul sensibil (primar) concret și logic (secund).

Teoreticul intră în sfera propriei sale realități pe calea abstracțiunii, pe calea schemei avansate de rațiune, pe calea unei proiectii dezlănțuitoare. Această proiectie este „săracă”, dar ea autentică un cîmp de libertate umană în care se imaginează, se anticipează, se construiește în idee spre a explica sub-ordinea sensibilului.

Ce realitate mai complexă, pentru sensibilitatea umană, ca societatea? Or, în fața complexității, mijloacele sensibilului dezarmează. Abstracția devine singura metodă, releva Marx. Dar teoreticul este sinteză abia după ce abstracția folosește ca instrument pentru a strămuta în gîndire ordinea internă a sensibilului. Aceasta probează ființa aparentă, relativă, a ceea ce, în fapt, este comandat de legături obiective de esență.

Prin trecerea de la abstract la concret în gîndire, ascensiune umană de cea mai înaltă valoare, teoreticul se poate statua drept oglinda comprehensivă a universului.

O cunoaștere fără acest act nu poate „vedea” nici departe nici aproape și ceea ce este și mai rău, nu poate folosi în sensul modern al cuvîntului. Ea poate duce doar viața subterană a „trăirii” fără lumină. Și, dacă o necesitate internă a lumii a făcut să izbucnească pe verticală cunoașterea

biectului asupra subiectului, reflectarea, ci să te desprînzi de o însușire amorfă, lipsită de viață pasivă a lumii și să sesizezi realitatea omenească ca pe o totalitate de raporturi în cîmpul acțiunii. Or, a înțelege însinuarea fecundă a spiritului uman, a conștiinței sociale, în trupul faptei, făcîndu-l pe acesta fertil, este tocmai puțința de a eleva teoretic ceea ce Marx a numit activitatea sensibilă-acțiunea umană transformatoare asupra lumii.

Existența socială determină legic spiritualitatea omenească ontologic, cognitiv și axiologic. Conștiința socială dovedește însă febrila nerăbdare de a-și subordona universul natural și cel social. Ea subține un complex de trăiri și idei care, istoriceste, a fost marcat de o paradoxală dar reală inconștiință. Adesea iluzia a ținut loc de oglindă.

A fost necesară înălțarea conștiinței sociale însăși la nivelul teoreticului spre a deveni o forță materială reală de edificare a unei societăți superioare, coerentă cu cele mai înalte aspirații ale umanității, societatea socialistă. Nu întîmplător, teoria materialismului dialectic și istoric îndeplinește acest rol. Dar caracteristica ei esențială, aceea de gîndire în permanentă dezvoltare, cere temeinic un dublu proces: pe de o parte, de aplicare a ei de către forțele vitale ale istoriei, pe de alta, necesitatea de teoretizare a fenomenelor noi care particularizează lumea contemporană.

În spiritul cuvintelor rostite de Engels, despre schimbarea materialismului odată cu fiecare descoperire științifică, se poate formula ideea îmbogățirii materialismului istoric cu fiecare nouă schimbare în viața societății. Materialismul istoric este un proces ascendent el însuși ca și viața materială a societății pe care o teoretizează.

Viața și practica societății socialiste pun în fața oamenilor sarcini multiple pe care numai o conștiință profund teoretică, dezvoltată de partidul comunist, le poate soluționa eficace. Îndeplinind exigențele de teoretizare, exigențe ale ordinii reclamate de edificarea unei societăți socialiste multilateral dezvoltate, activitatea politico-ideologică de educare marxist-leninistă a membrilor de partid și a oamenilor muncii capătă valențe superioare autentice.

Secretarul general al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu, releva ca pe un serios neajuns ignorarea semnificației și valorii problemelor teoretice.

Activitatea teoretică, se subliniază în Expunerea la Consfățuirea de lucru a activului de partid din domeniul activității politice și cultural-educative din 9 iulie 1971, nu poate fi săvîrșită în problemele sociale decât de către aceia care iau parte activă la lupta revoluționară, la lupta de construcție socialistă, care se află în primele rînduri ale acestei lupte.

Aceiași document relevă necesitatea imperioasă ca de problemele teoretice și ideologice să se ocupe în primul rînd cadrele de conducere ale partidului.

Societatea formează și sub raport axiologic un sistem în care valoarea politică conduce, impulsionează și centrează acțiunea materială și elanul social precum și toate celelalte valori, de la economic la spiritual. În relație cu valoarea teoretică, politicul este un factor de exigență. Este un act de maturitate și de eficiență categorică a acțiunii, pentru faptul politicului, de a cere teoretizarea tuturor sferelor acțiunii materiale sociale, a practicii social-istorice și, mai mult, teoretizarea sa proprie.

Organizarea științifică a societății, presupunînd o cunoaștere de detaliu sociologică a ceea ce este și a ceea ce trebuie să fie, conjugarea, la nivelul legilor, a practicii și științelor, împlinirea științei în matca faptelor ca mijlocită forță de producție, autocunoașterea pe care și-o cere politicul în planul teoriei — sînt semne certe ale metodei superioare puse ca fundament și al rezultatelor sigure care vor succeda proiectiei lucide, spre viitor. Decizia și responsabilitatea capătă astfel un liant puternic în care nici o fisură de amploare nu-și poate afla loc.

Pentru coerența socială a practicii materiale și a cunoașterii, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea de teoretizare ca necesitate democratică de sus și pînă jos, de la nivelul Comitetului Central al partidului și pînă la nivelul organizației de uzină.

Cunoașterea teoretică a tuturor articulațiilor și dialecticilor vieții sociale nu poate fi numai o cunoaștere a generalului, ci, mai ales, o cunoaștere a particularului. Ea nu vizează doar prezentul, ci și zona de posibilități pe care o poate actualiza viitorul. Între previziune (prospectare) științifică și analiză științifică se manifestă o continuitate care nu poate ignora, totodată, o cunoaștere superioară a muncii de propagandă.

Cunoașterea legităților, a necesităților subiective a oamenilor, precum și a metodelor adecvate ale acestei munci facilitează strînsa legătură dintre factorii de concepție și factorii de transpunere în act, dintre sugestia necontrolată și neintegrată încă structurii dialectice a teoriei și acțiunea de comandament a adevărurilor anterior stabilite.

Teoretizarea ca necesitate ce răzbate din practica momentului istoric al edificării societății socialiste multilateral dezvoltate este o îndatorire continuă de prim ordin, un criteriu al maturității și al competenței, un act care dă adevăratul sens intenției istorice care străbate efortul acestei societăți.

Un impresionant moment al unității teoriei cu practica îl constituie recenta Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste și comuniste.

Document de o deosebită forță și amploare teoretică la care și-a adus contribuția întregul partid și, personal, secretarul general al partidului, Expunerea prezentată, bazată pe cunoașterea detaliată a realizărilor regimului nostru în planul dezvoltării sociale și a ridicării nivelului de cultură al poporului, pe experiența partidului nostru în organizarea activității ideologice și politice de masă, înaltă Programul de educație socialistă ca cerință imperioasă a etapei actuale — însușirea creatoare a marxism-leninismului, organizarea întregii vieți sociale pe baza principiilor eticii și echității socialiste.

Materializarea acestor exigențe imperioase presupune legități și căi eficiente precum: creșterea rolului conducător al partidului în societate și sporirea funcțiilor statului în conducerea vieții sociale, sporirea rolului școlii ca factor principal de instruire și educație a tinerei generații, lărgirea orizontului de cunoaștere al maseilor, condiție a dezvoltării și perfecționării continue a democrației socialiste, intensificarea participării României la schimbul mondial de valori economice, științifice, cultural-artistice etc.

Garanție a trăinicieii, a coerenței logice a caracterului național al mijloacelor subordonate, toate, țelului suprem al elevării materiale și spirituale a oamenilor, acest document de excepțională însemnătate teoretică și practică deschide o nouă și reprezentativă epocă, pentru umanismul viguros al societății socialiste în România.

cartea științifică

ATH. JOJA: Studii de logică

Proaspăt scos de sub tipar, volumul al III-lea de Studii de logică al academiianului Ath. Joja a stat și în atenția participanților la cel de-al IV-lea Congres internațional de logică ținut la București în 1971 — dovadă a activității creatoare a unui specialist consacrat pe plan internațional.

Analiza întreprinsă de acad. Ath. Joja se desfășoară pe mai multe planuri: istoric, logic, gnosologic și, ca o încununare a acestora, filozofic. Au prioritate, astfel, cercetările din domeniul logicii generale, istoriei logicii și epistemologiei, făcîndu-se vizibilă peste tot amprenta unei gîndiri sistematice și originale, ancorată organic în materialismul dialectic.

Aceste planuri nu sînt paralele, dimpotrivă, ele se întrepătrund firesc, astfel încît studiile cuprinse în volume, deși sînt, în primul rînd, de logică, dezbate și numeroase și actuale probleme de istoria filozofiei, de filozofie și de epistemologie. De altfel, D.D. Roșca se exprima astfel la apariția primului volum de Studii de logică: „inteligentă prin excelență filozofică, deci capabilă să prindă fețele multiple și conexiunile multiple ale problemelor și ideilor, să sesizeze, prin urmare, ansamblurile pe care acestea din urmă le oglindesc, deci inteligentă capabilă să gîndească dialectic, autorul pune și analizează problemele numeroase ridicate de marea temă dominantă a lor în legăturile lor complexe cu celelalte probleme ale filozofiei...”

Această sugestivă caracterizare este întocmai potrivită și pentru volumul de care ne ocupăm. Astfel, primul studiu — Teoria aristotelică a modalității, cuprinde, simultan, o logică, o epistemologie și o istorie a modalității, toate tratate filozofic. De pildă, se face simțită mereu armonioasă îmbinare dintre spiritul de analiză și cel sintetic. Paragraful intitulat *Silogistica modală aristotelică* se constituie ca o originală prezentare a silogismelor de figura întâi cu două premise contingente, cu o premisă de inesse și una contingenter inesse, cu o premisă necesară și una contingentă și silogisme de figura a doua cu două premise contingente.

În ceea ce privește aspectele istorice ale modalității, să semnalăm, mai întîi, precuparea constantă pentru Aristotel. De fapt, nu există problemă majoră în care analiza acad. Ath. Joja să nu facă apel la înțelepciunea stagiritelui. Și aceasta, deoarece „cunoașterea logicii aristotelice prezintă interes nu numai pentru istoria logicii, dar și pentru logica însuși. Organon nu este o lucrare din cele ce au valoare numai pentru un timp, o realizare destinată să cuileagă aprobarea și aplauzele vremii prezente, ci și un bun valabil pentru totdeauna” (Ath. Joja). „Peritenția logicii aristotelice” apare în studiul semnalat din felul original în care stagiritul a elaborat teoria consecinței modelelor și silogistica modală. De asemenea, continuînd analizele din volumele precedente asupra categoriei logice și filozofice a universalului, acad. Ath. Joja sintetizează într-un ansamblu de caracteristici concepția aristotelică asupra universalului: astfel, pentru Stagiritul universalul este: a) obiectivitatea, căci există în re; b) o unitate noetică, căci există în formă pură și concentrată; c) identitatea, căci este o formă logică; d) atribut în sine și prin sine etc. Aceste trăsături ale universalului sînt desprinse din textele aristotelice cu necesitate logică, pe calea raționamentelor deductive. De pildă: „...universalul este inteligibil și nu perceptibil prin natura lui. El este semper et ubique și de aceea nu poate fi sesizat prin simțuri, ci numai prin inteligență”.

Adept al opiniei că în istoria filozofiei și a logicii s-au șlefuit ideile și s-au întregit soluțiile, acad. Ath. Joja mînuiește cu subtilitate metoda comparativă. Sînt desprinse cele mai fine nuanțe în elaborarea tuturor categoriilor modale, și a raporturilor dintre ele. Posibilul, contingentul, necesarul se perindă prin fața minții cititorului, așa cum le-au descris Aristotel, megariicii, stoicii, Epicur, Leibniz, Kant, Cercul de la Viena, Gombot, Poirier și alții. În acest mod, erudiția nu este folosită pentru a epata, ci pentru a crea un cadru larg de dezbateri a acestor categorii fundamentale. De aceea, credem că cercetătorii care se ocupă de raporturile dialectice dintre necesitate — întîmplare — posibilitate, vor găsi în Studii de logică aspecte inedite fără de care contribuțiile lor ar rămîne limitate și nenuanțate.

Un loc însemnat îl ocupă problemele de epistemologie, care antrenează astăzi deopotrivă și pe filozofi și pe logicieni și pe oamenii de știință. De multă vreme se făcea simțită la noi necesitatea unor analize competente asupra istoriei cunoașterii științifice, în care să fie clarificate raporturile dintre obiect și subiect în procesul cunoașterii științifice. Pentru aceasta, academiianul Ath. Joja procedează simultan istoric și sistematic. Astfel, principalele chestiuni ale epistemologiei ca: posibilitatea și valoarea cunoașterii științifice, rolul subiectului în cunoașterea științifică, raportul dintre senzații și intelect, scepticismul, raționalismul, adevărul științific, funcțiile limbajului și altele sînt urmărite în Dialogurile platoniciene, în lucrările lui Aristotel, în cercetările sofistilor, ale stoicilor și ale scepticilor, la Toma d'Aquino, Duns Scot, Occam, Descartes, Kant, ca și în gîndirea contemporană.

Problema fundamentală a epistemologiei este problema raportului dintre obiect și subiect în actul cunoașterii. În antichitatea greacă subiectul era considerat pasiv, el participa la actul cognitiv fără a avea vreun rol în elaborarea ideilor. Abia Descartes va descoperi existența subiectului conștient, nu a subiectului contemplativ, ci a subiectului sursă de construcții.

Astfel este descoperit Cogito-ul sau subiectul cunoașterii. Descoperirea va fi desăvîrșită de Kant. Reprezentant al raționalismului, acad. Ath. Joja consideră, pe bună dreptate, Critica rațiunii pure o „reacție împotriva realismului naiv care vedea în gîndire o simplă oglindă a realului, transpus mental exact așa cum este în sine... Critica rațiunii pure este antidotul necesar oricărei uitări posibile a activității subiectului, oricărei înțelegeri simplificatoare a actului de cunoaștere, oricărei vulgarizări a procesului cognitiv...”, oricărei negări sau subestimări a efortului creator, demiurgic al intelectului”.

Studiul de logică este, și la acest volum, un exemplu de probitate științifică. Deși accentele critice formează o parte importantă a cărții, ele sînt realizate într-o manieră demnă și constructivă. Ele sînt îndreptate, mai ales, împotriva unor gînditori contemporani care, datorită viziunii lor idealiste, au denaturat contribuțiile remarcabile ale logicienilor și filozofilor din antichitate și din epoca modernă. Critica nu se realizează printr-o selecție subiectivă a datelor, dimpotrivă, sînt utilizate cele mai semnificative surse pe care gînditorul român le specifică cu o exemplară grijă, menționînd tot ceea ce a contribuit direct sau indirect la cristalizarea ideilor sale. Aceasta nu se realizează în dauna viziunii de ansamblu a studiilor, deoarece autorul subordonează întotdeauna analiza faptelor, țelului mai înalt al surprinderii esențialului.

Noul volum apărut desăvîrșește astfel imaginea deja creată de primele două volume asupra autorului lor, imaginea unui gînditor original, mai ales, prin complexitatea structurii sale. Erudiția stă alături de invenție și descoperire, contemporană filozofică, alături de precizia logicii, analiza lucidă și profundă, alături de sinteza cuprinzătoare. Și toate acestea, pentru a dezlănțui un spirit raționalist care acționează în lăuntrul universalului bine determinat al filozofiei marxiste.

TEODOR DIMA

M. CAMARUȚ :

„Uzină la Zlatna”

TUDOR GHIDEANU

SUPRAEXISTENȚĂ

— Pe vremuri, se zice, un monarh oriental, doritor să afle ce a fost pe lume înaintea lui, a chemat la el pe învățatul palatului și l-a poftit să-i scrie o istorie a omenirii. S-a ostenit acesta ani de zile și într-o bună zi, cu închinăciune dar și cu orgoliu, i-a înfățișat opera. Era un sac de volume. Înălțimea Sa, de, s-a speriat: — „E prea din cale afară. N-am timp. Mai scurtează”. Alți ani de trudă și s-a ajuns la jumătatea. — „Prea mult. N-am vreme”. Istoria omenirii a fost înghesuită într-un volum. — „Încă e mult. N-am timp”. Printr-o nouă încercare a minții, a încăput totul în cîteva file. — „Să fie mai scurt. N-am timp”. Chinuitul înțelept a izbutit să prindă toată istoria într-o frază: **S-a născut, a trăit, a murit.**

— Mi se pare că a exprimat perfect esența vieții omenirii.

— Într-un fel. A uitat însă ceva care mă tem că e totul. Bine, a trăit. Dar în ce fel a trăit? Nu crezi că este mai de preț modul cum ți-ai împlinit viața, decât simplul fapt că ai respirat un timp?

— Dar aceasta este de la sine înțeles. Fiecare își trăiește viața după calapodul vremii și al locului. Oamenii se fabrică în serii mari, iar modelul se înlocuiește la cîteva generații. În asemenea condiții, elogiul, ca și reproșarea, nu-și prea au locul. Face fiecare ceea ce fac și ceilalți și fac toți ceea ce pot și mai ales ceea ce li se recomandă și li se permite. Cu variații, care, primate la scara omenirii, sînt infime.

— Acesta este spectacolul vieții, ceea ce se vede din afară. Ca să zicem așa, este o primă aproximație. Într-a-

devăr, privind lucrurile de la distanță, avem impresia că viața se încarnează în mii de mii de obiecte manufacturate în serie.

— Orice metamorfoză naște o modă. Chiar protestul, după cum se vede.

— Aceasta-i aparența. Existența — pentru altul. Sîntem siliți să ne încadrăm în statură. Este însă și Existența — pentru — sine. Asupra acesteia te invit să reflectezi.

— Cum, crezi că noi toți ducem o viață dublă, o împietire hibridă de renunțare și încăpăținare?

— Nu se ajunge pînă acolo. Fiecare dintre noi se încadrează într-un model social. Nu se poate altfel. Trebuie să alegi o profesiune, o localitate, un stil de viață — și apariții prin naștere unui popor, unei colectivități. Dar acest destin și această opțiune fixează limite largi, o zonă vastă în care te poți mișca liber. Poți să alegi o variantă proprie, ceea ce înseamnă foarte mult.

— Ce câștigăm prin această posibilitate de selecție?

— Enorm. Îți construiești viața, o dăluiești clipă de clipă. Firește, după un model, dar îmbogățindu-l cu atîtea conduite proprii și cu nimicuri de preț, încît pînă la urmă se intruchipează o operă originală.

— Oricum, o imitație.

— În linii foarte mari: că ești profesor ori strungar, medic ori viticultor, în cutare ținut și în anume timp. Dar sînt atîtea și atîtea chipuri de a fi ceva. Asupra aspectului diferențial doresc să insist.

— Nu te împiedic să încerci.

— Nimic nou, de altfel. Sînt cîteva directive de viață, pe care le-au surprins înțelepții

încă din lumea veche, atît în Elada cit și în Orient. Să le zicem **libertate, natură, tensiune.**

— Ce fel de libertate? E un termen de care se abuzează.

— Înțeleg detașarea de lucruri, eliberarea de sub tirania civilizației de consum. Notează-ți semeni de-ai noștri trăiesc cu deviza: **Să avem, să avem mult, tot mai mult.** Viața se petrece adunînd, strîngînd lucruri scumpe pe clăie peste grămadă, ca în **Noul locatar** al lui Eugen Ionescu. E un instinct puternic, prezent și la unele animale, probabil din vremea cînd omul era amenințat deseori să moară de foame ori de frig ori de cotropire. Astăzi nu-și mai are rostul. Este o viață stupidă, absurdă. Mai grav, nici nu constituie o existență, pentru că treci pe alături. Viața de cirtă.

— Poate vrei să renunțăm la toate, ca Diogene?

— Divinul Epicur ne-a învățat că unele dorințe, sînt naturale și necesare, altele sînt naturale, dar nu sînt necesare, iar altele nu sînt nici naturale nici necesare.

— O separație anevoie de observat.

— Altfel ne măcinăm viața cu nimicuri. Cu aceasta am ajuns la a doua prescripție: **să urmăm natura.**

— Și natura este un termen echivoc.

— Natura din noi și natura din afară. Să cultivăm înclinațiile, talentele ce încolțesc în noi, să ne cufundăm în natură, să pătrundem în intimitatea lucrurilor. Fiecare atom din noi și din natură ne vorbește, dacă știm să-l ascultăm. A trăi înseamnă a vibra la unison cu universul.

— După ce ți-ai ales drumul propriu, fă ceea ce faci cu tot sufletul. Nu te lăsa purtat de valul dezgustului, al nepăsării, al ușurătății. Te înșeli în primul rînd pe tine însuși și nu păcălești pe nimeni. Aruncă-te total în viața faptului plener. fii încandescent, o flacără în incendiul universal. Imprumută ceva din focul solar, din clopotul stelar. Este viața la temperaturi înalte, care trezește fațete noi, nebănuite, ca și în existența metalelor.

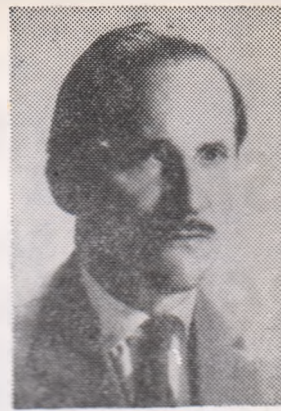
— Toate acestea sînt foarte frumoase pe hirtie. Dar viața te fură, nu-i timp de filosofare. Facem ce putem.

— Iată nenorocirea unei astfel de optici. **Subexistența**, viața în praful călduț al indolenței, în leagănul dulce al nimicurilor parfumate, în nimicirea oarbă a timpului. Îți dai seama cîți dintre noi subzistă, dar nu trăiesc? Cîți mobilează gratuit colțșoarele istoriei?

— Nu vei fi vrînd ca fiecare locuitor al Planetei să fie un erou? Vegetez pe Terra, sînt prin definiție terestru.

— În cazul acesta rostul tău pe lume este să îngroși praful ce imbracă, da, ca un giulgiu Pămîntul. Și, mai odios, să țevi plase imense care împiedică pe ceilalți să zboare. Căci omul are aripi, dar nu mulți le încearcă. Nu înțeleg de ce să îngrași magma, cînd supraexistența te imbie.

PETRE BOTEZATU

Prof. dr. docent FILIMON CÎRDEI

În ziua de 13 noiembrie a trecut din viață, la Iași, profesorul dr. docent Filimon Cîrdei.

Născut la 6 august 1903, în comuna Bîlca — Rîdăuți, dintr-o familie de țărani, a fost din fragedă copilărie legat de natură pe care a iubit-o și studiat-o cu pasiune. Din 1940 pînă la sfîrșitul vieții a funcționat la Universitatea din Iași. Facultatea de biologie-geografie, mai întîi ca preparator prin concurs, avansat apoi la gradul de asistent, șef de lucrări, conferențiar și profesor. Fiecare grad l-a obținut pe baza muncii didactice și a lucrărilor de specialitate publicate. În 1944 își susține teza de doctorat în Științele Naturii, specialitatea — Zoologie, cu mențiunea „Magna cum laude”.

În cadrul Facultății de biologie a Universității din Iași și-a dezvoltat și aprofundat cunoștințele din domeniul zoologiei și entomologiei aplicate, publicînd singur sau în colaborare numeroase specii și forme noi de Opilioniade, Pseudoscorpionide, Odonate și Formicide, direcție în care a lucrat cu pasiune și competență. Activitatea sa didactică și științifică, desfășurată timp de 40 de ani, s-a concretizat în 60 de lucrări științifice, în monografii și cursuri, precum și în peste 30 de articole cu caracter tehnic și de popularizare.

Ca cercetător, profesorul Filimon Cîrdei s-a interesat de mai multe domenii de biologie animală ca: Sistematica, Biologia și Ecologia, răsplîndirea geografică a mai multor grupe (Opilioniadae, Odonatae, Pseudoscorpionidae, Formicidae etc.). Marea pasiune a profesorului Filimon Cîrdei a fost studiul Opilioniadelor, rămînd unicul specialist în acest domeniu din țara noastră. O predilecție deosebită a avut și pentru Odonatae, pe care le-a colectat și studiat, reușind să întocmească o frumoasă monografie, intitulată „Odonata”, apărută în „Fauna R.S.R.”, în

1961. Despre această lucrare, specialiștii români și străini au avut aprecieri extrem de elogioase: R. Camaerts, în Bull. An. Soc. Roy. int. Belg. (1965), arată: „Cet excellent ouvrage...”.

În studiul grupelor de Opilioniade și Odonate, preocupările sistematice sînt împlinite cu cercetarea biologiei și ecologiei acestor organisme, iar prin rezultatele obținute el și-a cîștigat pe deplin locul de clasic în istoria cercetării acestor grupe. Pentru realizarea operii sale a întreținut o vastă corespondență și legături de schimb de material și lucrări cu specialiști din peste 31 de țări. Opera științifică lăsată de profesorul Filimon Cîrdei, în care se găsesc valoroase observații sistematice, ecologice, etologice și biologice cu privire la grupele studiate, va rămîne la baza tuturor cercetărilor în acest domeniu.

În cariera didactică, profesorul Filimon Cîrdei a depus aceeași pasiune și perseverență în predarea cunoștințelor de Zoologie, Entomologie aplicată, Magnum practicum etc. Numeroase generații de studenți au fost conduse cu competență și răbdare în tainele cunoașterii naturii, în cadrul practicii de teren sau cu ocazia elaborării diplomelor de licență.

În calitate de director al Muzeului de Științe Naturale de la Complexul muzeal Iași, prin colectări și preparări proprii, prin cumpărări de la specialiști și prin schimburi, a întocmit o colecție de circa 30.000 de exemplare de insecte și alte nevertebrate, grupate în 7.000 de specii. Această colecție se află astăzi în păstrare la Muzeul Universității și formează una din bogățiile acestui muzeu.

În persoana profesorului Filimon Cîrdei, naturalistul pierd un distins cercetător, un coleg modest și amabil, întotdeauna dispus să ajute și să împărtășească altora din vasta lui experiență de naturalist.

Conf. dr. S. VANCEA

Cu prof. dr. CICERONE POGHIRC

despre problemele orientalisticii românești

I. C.: Într-o scurtă perioadă de existență, Asociația de Studii Orientale a organizat deja trei simpozioane, fiecare dintre ele sporind apreciabil „consistența” orientalisticii românești. Mereu și mereu se descoperă contribuții în acest domeniu, provenind din partea unor oameni care au îmbinat erudiția cu modestia (a fost vorba, la actualul simpozion, de un V. Bogrea, O. Osipescu, de Th. Simenschy). Așadar nu putem vorbi de discontinuitate, de „cataclisme” între D. Cantemir sau N. Milescu și noi. De ce totuși, astăzi, orientalistica românească se manifestă încă destul de firav?

Prof. dr. Cicerone Poghirc: *Explicațiile sînt multiple, Orientalistica e o disciplină extrem de grea, care cere adesea o lungă existență umană pentru a pătrunde dificultăți uriașe. Acestea încep cu scrierea, se manifestă în structura vocabularului limbilor orientale, total deosebite de cele ale limbii noastre și continuă cu realitățile lumii orientale. Sînt cunoscute cazuri de orientaliști celebri care au zăbovit o viață întreagă la șlefuirea traducerii unei opere orientale. Se adaugă la aceasta o anume „sfială” a orientaliștilor noștri de a ieși din lumea specialiștilor.*

Aș atrage totuși atenția asupra a două lucruri îmbucurătoare. Comparativ timp este de-a dreptul prodigios. Aș putea exemplifica între alte lucrări apărute, cu gramatica japoneză a lui L. Petraru, alte cîteva gramatici și dicționare orientale fiind într-o fază avansată de perfecționare — printre ca-

re excepționalul studiu asupra sintaxei lui Codex Cumanicus datorat eminentului nostru turcolog. V. Drimba. Mai important însă și mai îmbucurător este numărul sporit de traduceri făcute de specialiști, direct, din original și nu prin intermediari dubioși (o sentință orientală spune că traducerea trecută prin mai multe limbi este asemenea unui riu limpede de munte trecut prin mai multe băltoace). Cred că n-ar fi rău ca editurile să prefere categoric traducerea din original și lucrările făcute pe baza unor informații de primă mînă. Cîteva reviste literare („Tribuna”, „Ramuri”, „Cronica”, „Argeș”, „Contemporanul”) au dat un bun exemplu în acest sens, deschizînd larg paginile unor specialiști orientaliști. Cît privește sintezele originale, poate e încă prea devreme să le pătrundem, dar ele sînt necesare, căci avem nevoie de o imagine a orientului realizată de noi și pentru noi, spre a nu mai fi tributari unor viziuni prin prismă străină.

I. C. După cartea consacrată lui Hasdeu, știm că pregătiți pentru publicare o lucrare despre cultura și civilizația indiană. Avînd în vedere că un fragment a apărut deja într-un număr recent al Magazinului istoric, putem spera să citim în curînd întreaga carte?

Prof. dr. C.P. Lucrarea este foarte aproape de definitivare dar numeroase și importante obligații profesionale și obștești nu-mi îngăduie să vă promit apariția ei prea apropiată; deși aș dori să o pun cit mai repede la dispoziția publicului și primei serii de indianaști, pe care îi pregătim întîia

oară la noi în țară, la Universitatea din București, cu ajutorul specialiștilor români și al domnului profesor Vidyasagar, de la Universitatea din Hyderabad, aflat de cîțiva ani la noi în țară.

I. C. Cum apreciați posibilitatea de dezvoltare a orientalisticii românești? Care credeți că trebuie să fie contribuția A.S.O. în acest sens?

Prof. dr. C. P. După o lungă perioadă de europocentrism exclusiv cu scurte accente de americanism, cred că este timpul să ne îndreptăm privirile spre toate regiunile lumii care au creat culturi și civilizații tot atît de demne de atenția noastră și în primul rînd spre cele orientale. Sarcinile A.S.O. în această direcție sînt imense, dar cîteva mi se par esențiale. Mai întîi să creze, împreună cu secția de orientalistică a Universității din București, specialiștii necesari pentru toate domeniile, să asigure transmiterea cunoștințelor de la generația veche și mijlocie la cea tînră, care va permite continuitatea și propășirea științei noastre. Este necesar apoi să se inventarieze comorile orientale — documente, cărți rare, monumente și opere de artă — să fie descrise, să fie făcute accesibile cercetătorilor și să fie tratat valorificate. Acesta este și scopul sesiunilor noastre științifice organizate în diverse orașe ale țării.

Operațiile acestea reprezintă un act necesar nu numai pentru noi, ci și pentru știința mondială, care se va îmbogăți cu lucruri nu numai necunoscute, dar adesea nebănuite. Este suficient să amintesc în acest sens atît de neașteptatul text tibetan, unic în felul lui, găsit la Concești, prezentat în ultima sesiune, la Iași de dr. Sergiu Al. George. În sfîrșit, ceea ce nu e mai puțin important, trebuie create instrumentele care să aducă la cunoștință marelui public comorile civilizației orientale, îmbogățindu-i informația și sensibilitatea artistică, creînd în același timp un climat favorabil în cele mai largi straturi, climat atît de necesar dezvoltării oricărei științe. De nu ar fi decît cele amintite aici și ar fi suficient ca program de activitate pentru o societate științifică, pentru multă vreme.

Interviu realizat de ION CULIANU

„ANUARUL INSTITUTULUI DE ISTORIE ȘI ARHEOLOGIE

A. D. XENOPOL“ DIN IAȘI, tomul VIII/71

Prestigioasă publicație, „Anuarul Institutului de istorie și arheologie A. D. Xenopol” justifică acum — la apariția ultimului tom (Iași, 554+XXVI pag.) — mai mult ca oricînd bunele aprecieri de care se bucură în rîndurile specialiștilor din țară, ca și din străinătate. Masivul volum se remarcă înainte de orice prin calitatea științifică a materialelor înglobate (în marea lor majoritate — contribuții de prim ordin, documentate și redactate într-o formă strălucită și aleasă), ca și prin varietatea problemelor abordate: istoria națională și a relațiilor internaționale ale României, evoluția doctrinei partidelor politice în țara noastră, chestiuni de istoriografie, științele auxiliare ale istoriei etc. De asemenea, este demnă de laudă atenția acordată de editorii cultivării glorioaselor tradiții revoluționare ale proletariatului. (Vezi L. EȘANU și C. BOTEZ, Tradițiile revoluționare ale muncitorimii ceferiste ieșene), și remarcabilelor dobîndiri ale istoriografiei noastre moderne. (Cf. D. CIUREA, N. Iorga și problemele cercetării istorice; editorialul N. Iorga (100 de ani de la naștere), p. XIII—XXV).

Multitudinea și varietatea problemelor studiate nu ne îngăduie să insistăm asupra contribuțiilor incluse în volum. Se cuvine să reținem însă principalele aspecte cercetate de colaboratori. Astfel, domeniul raporturilor externe ale României în trecut este îmbogățit cu interpretări originale sau noi mărturii documentare. (Cf. L. BOICU, Raporturile româno-poloneze ogîndite în memoriile lui W. Czartoryski; VEN. CIOBANU, Aspecte ale relațiilor comerciale dintre Moldova și Polonia în secolul al XVIII-lea; J. BENDITER și I. CIUPERCĂ, Relații româno-germane în perioada 1928—1932). Domeniul istoriei naționale este bine ilustrat de studii — cele mai multe bazate

pe documente inedite descoperite în arhivele din țară sau din străinătate — consacrate epocilor medievale (Cf. I. CAPROȘU, Camătă și cămătari în Moldova în epoca fanarioasă; N. GRIGORAS, Abuzurile și corupția membrilor aparatului de stat feudal din Moldova, secolele al XV-lea — al XVIII-lea; AL. I. GONTA, Începutul industriei alcoolului în Moldova feudală modernă (Cf. ECATERINA N. MUNTEANU, Sfatul administrativ al Moldovei între anii 1832—1862; A. MACOVEI, Unificarea vamală între Moldova și Țara Românească; CONSTANTIN C. ANGELESCU, Despre ultima fază a luptei pentru Unire în Moldova; D. VITCU și V. RUSU, Frămîntări politice interne în vremea guvernării D. Ghica — M. Kogălniceanu, 1868—1870) și contemporană (Cf. I. AGRIGORAEI, Programul P.N.L. din perioada 1918—1921 și unele probleme referitoare la dezvoltarea economiei naționale; I. SAIZU, Contradiții între partidele burgheze din România în domeniul politicii economice, 1922—1928; D. SANDRU și GH. FLORESCU, Inventarul agricol din România între cele două războaie mondiale).

În cadrul rubricii „Documentar”, D. Constantinescu, Paul Mihail, I. Caproșu și N. Stoicescu fac interesante precizări asupra trecutului Moldovei, ori tipăresc un număr apreciabil de documente inedite din veacurile al XVII-lea — al XVIII-lea.

În sfîrșit, la rubricile „Recenzii” și „Note bibliografice” — extrem de bogate în acest număr din „Anuar” — mai mulți cercetători (AL. Zub, I. Solcan, D. Vitcu, G. Ignat, L. Boicu, D. Șandru ș.a.) analizează cu competență și spirit critic o bună parte din recenziile producției românești sau străine referitoare la istoria universală și, mai ales, națională.

GH. BUZATU

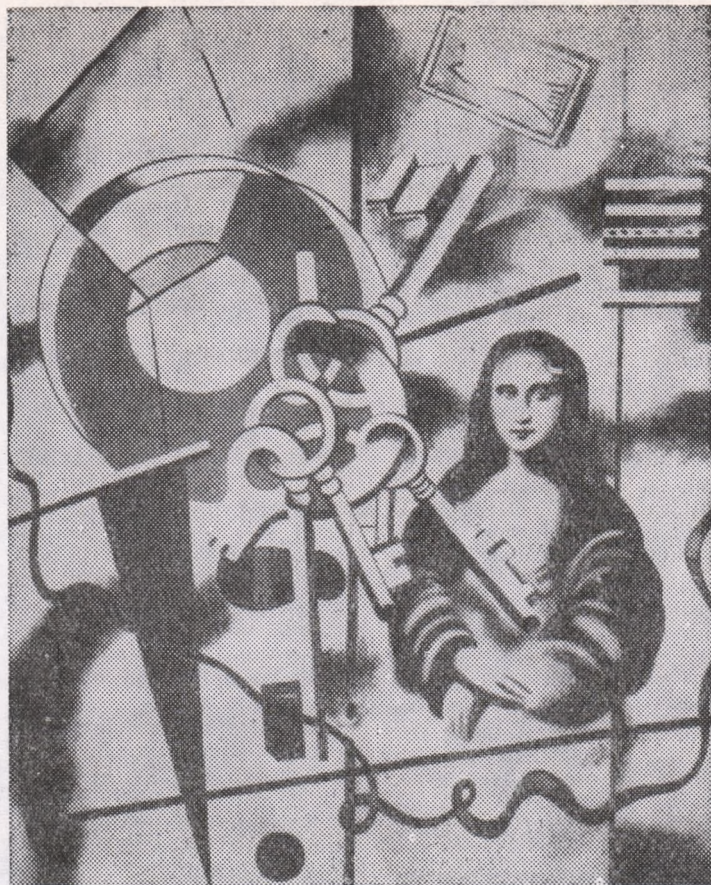
UN UMANISM FĂRĂ MARGINI

Marea retrospectivă Fernand Léger de la „Grand Palais” este, probabil, evenimentul artistic cel mai important pe care Parisul îl trăiește de la recenta sărbătorire a lui Picasso. O retrospectivă care ne permite nu numai contactul cu opera — considerabilă — a artistului, ci și o trecere în revistă a momentelor ce au marcat aventura picturii secolului XX. Pentru că opera lui Léger — de o diversitate adeseori derutantă, inconștabilă însă prin reluarea anumitor teme și modalități ilustrate — este un exemplu de evoluția unui artist modern fascinat de nou, dar reușind întotdeauna să se elibereze de tirania modei, experimentând pentru a se regăsi și auto-depășă, abandonând treptat căutările sterile în favoarea unei luări de poziție franc umaniste și angajate.

Primele pinze, anterioare anului 1910, sînt exerciții în manieră impresionistă, trădînd talentul, dar nu geniul. Eveniment decisiv în cariera lui Léger — retrospectiva Cézanne din 1907: Cézanne i-a insuflat, va spune autorul Constructorilor, dragostea pentru forme și volume, atunci a înțeles că „desenul trebuie să fie rigid, cituși de puțin sentimental”, rigiditate ce domină perioada cubistă, precedînd primul război mondial. Cubist prin preferința față de jocul formelor geometrice, față de contrastele — lipsite de orice preocupare figurativă — între volume și suprafețe plane, Léger face totuși, de pe acum, figură aparte prin atenția acordată culorii: „o necesitate naturală, precum apa și focul, o materie primă indispensabilă vieții”. Războiul e un șoc puternic, o experiență tragică determinînd o evadare din abstract și o integrare în real; începînd cu celebra Partie de cartes („prima pinză al cărei subiect l-am luat, în chip de liberat, din epocă”), Léger devine pictorul vieții moderne, al civilizației contemporane,

al mașinilor și al muncii. Așa numita „perioadă mecanică” prefigurează invazia tehnicii, ne introduce într-un univers ale cărui coordonate fundamentale sînt mișcarea și efortul constructiv. În compoziții savant organizate, de o varietate coloristică frapantă, violent stridentă pe alocuri, Léger celebrează roata, discul, elicea, nelăsîndu-se dominat de subiect, pictorul demontează mașina și o remontează, o re creează de fapt, cu o forță de invenție și o voință de construcție extraordinare.

Figurile umane (Tipograful, Șoferul negru, Mecanicul), la început șterse și inexpressive, fîntînd apoi să ocupe centrul tabloului, par totuși strivite de acumularea elementelor tehnice; adevăratele „personaje” ale pinzei rămîn remorcherul, gara, podul (sufocarea omului în mijlocul aglomerațiilor urbane e evidentă în Discursile în oraș — 1921). Picturile anilor 1925 sînt, poate, o reacție față de agresiunea din ce în ce mai marcată a tehnicii: Léger traversează o perioadă „puristă”, pictează naturi moarte, alături forme geometrice, figuri umane și obiecte insolite (ciclul „obiectelor în spațiu”) ca în șocanta Gioconda cu chei (1930). De acum înainte însă umanizarea artei sale e tot mai sensibilă: începe epoca „personajelor în spațiu”, a peisajelor (motivul arborilor devine obsedant), a scenelor de circ. Léger încearcă o reabilitare a realismului, pe care îl înțelege însă în chip original și antidogmatic: „Arta este subiectivă, bineînțeles, dar de o subiectivitate controlată și care se sprijină pe o materie primă „obiectivă” (...). Opera plastică este „starea de echivoc” între două valori, realul și imaginarul. A găsi echilibrul între acești doi poli, iată dificultatea; dar a o elimina și a nu face decît abstracționism pur sau imitație, e cu siguranță prea fa-

FERNAND LÉGER :

„Gioconda cu chei”

cil”. Acest echilibru, obținut după ani de ezitări, va caracteriza opera matură a lui Léger, culminînd în marile compoziții ale anilor '50. Sederea în S.U.A., în timpul celui de al doilea război, coincide cu o eliberare a culorii, printr-o tehnică inspirată de luminile de pe Broadway. După război, Léger își clarifică atitudinea politică și optează pentru un „realism social” viguros, de o incontestabilă originalitate a limbajului pictural. Acum el realizează ciclul Constructorilor, excepțional reprezentat la „Grand Palais” prin reunirea schișelor, a studiilor de mîini, a pinzelor ce pregătesc tabloul „definitiv” din 1950. Paralel o altă temă esențială, circul, „fara cercurii în acțiune”, își găsește împlinirea în La grande parade, după ce pictorul se oprișe în delung, fascinat, asupra lumii

acrobaților, muzicanților și clovnilor. Munca și jocul, efortul și destinderea — iată cele două teme ce sintetizează o experiență umană și o viziune asupra existenței.

Pictor al ritmului frenetic și adesea neliniștit al expansiunii tehnologice, Léger ajunge, la maturitate, să redescopere lumea, să-i regăsească farmecul și rațiunea de a fi. „Fiecare epocă, scria el, își inventează frumusețea. Realismul variază datorită faptului că artistul trăiește într-o epocă diferită, într-un mediu nou, și într-o ordine a gândirii care îi domină și înfrumusețează spiritul”. Realismul creației lui Léger este un realism al secolului XX și al unui umanism fără margini.

AL. CĂLINESCU

Paris, dec. 1971.

PREZENȚE ROMĂNEȘTI

După absolvirea conservatorului, Elena Cărcăleanu s-a integrat cu ușurință ansamblului consacrat de interpreți ai operelor ieșene, reușind, grație aptitudinilor sale recunoscute, să câștige foarte curînd simpatia publicului din capitala Moldovei. Rînd pe rînd, soprana de coloratură abordează piese de rezistență și de virtuozitate, realizînd creații remarcabile în rolul Reginei nopții („Flautul fermecat”), Reginei („Bărbierul din Sevilla”) Pepi („Sînge vienez”), Stazi („Silvia”), Valenciene („Văduva veselă”), Zeolîna („Don Juan”), Gilda („Rigoletto”) și lista repertoriului său nu e epuizată.

Calitățile native ale vocii sînt puse în valoare printr-o muncă asiduă, pasionată. Toate acestea îi atrag simpatia publicului precum și aprecierile criticii. În stagiunea trecută, Elena Cărcăleanu a fost remarcată de impresariatul operi din Karlsruhe, care i-a propus o stațiune cu opera „Păsările” de Braumfels, în rolul de mare dificultate al Privighetorii. „Păsările”, operă din prima perioadă de creație a compozitorului german, de la începutul acestui secol — este o lucrare cu numeroase elemente specifice curentului romantic tîrziu care însă își află numeroase valențe pentru

gustul contemporan, fapt care l-a determinat de altfel pe reputatul muzician Bruno Walter s-o numească drept „una dintre cele mai interesante noutăți ale muzicii de operă germane contemporane”. Opera „Păsările”, reprezentată pentru prima dată acum patru decenii, se dovedește de o rară prospețime muzicală. Motivul ei dominant, condus de rolul-cheie al Privighetorii, este vesnica dorință de dragoste și de contopire cu natura a omului. Acest rol de virtuozitate, interpretat la premiera din 1931 de celebra soprana de coloratură Maria Ivogün — a fost reluat cu aceeași strălucire de tînăra solistă a opereii ieșene, despre care critica muzicală germană a avut numai cuvinte elogioase. Astfel, W. Schwinger de la „Stuttgarter Zeitung” notează: „Descoperirea din România, Elena Cărcăleanu a cîntat rolul Privighetorii atît de virtuos și plin de simțire, încît a reușit să dea o nouă strălucire unei partituri care ar trebui să intre în repertoriul dorit al oricărei soprane de coloratură”, iar cronicarul muzical al revistei „Feuilleton” arată că „oaspetele din România la Karlsruhe, Elena Cărcăleanu, nu este mai prejos Mariei Ivogün. Frumusețea coloraturilor, imitarea artistică a cîntecului privighetorii, frumusețea fără cusur a vocii, răceala inerentă deosebiri vocii omenești de natura strict biologică a sunetului primar, toate acestea au fost perfecte”.

Succesul acestui debut a determinat invitarea cîntăreței române pe scenele altor opere din Republica Federală a Germaniei, ca cele din Bremen și Köln, unde va cînta rolul Reginei nopții din „Flautul fermecat” de Mozart. De o mare importanță pentru cariera tinerei cîntărețe, aceste reușite reliefează, în același timp, bunul renume de care se bucură pe scenele străine calitățile interpretative ale soliștilor români.

Intr-o scrisoare care ne-a parvenit de curînd la redacție, Elena Cărcăleanu își exprimă încă o dată dragostea pentru publicul ieșean: „Aștept cu dor, așa cum numai noi românii știm ce e dorul, reîntîlnirea cu publicul ieșean, iubitul meu public moldovean, care merită toată dragostea”.

AL. IONESCU

PETROLUL

Acordul de principiu realizat la Teheran între statele producătoare de petrol din Golful Persic, membre ale OPEC și Consorțiul petrolier occidental, are o semnificație deosebită, în contextul acțiunilor întreprinse de țările posesoare de resurse petrolifere, pentru apărarea bogățiilor lor naționale. Consorțiul a fost nevoit să recunoască dreptul celor șase state din zona Golfului de a primi compensații pentru pierderile suferite ca urmare a devalorizării de facto a dolarului, care a dus, implicit, la scăderea prețului petrolului exportat de membrii OPEC, preț exprimat în moneda americană.

După cum se știe, pentru o serie de țări în curs de dezvoltare, îndeosebi pentru cele din Orientul Apropiat și Mijlociu și Africa de Nord, zăcămintele de țite constituie principala bogăție naturală, iar exploatarea și exportul de petrol — unica sau esențială sursă de venituri bugetare și de devize. Astfel, de exemplu, Arabia Saudită își asigură 93 la sută din veniturile grație petrolului, Irakul 92 la sută, iar Iranul 88 la sută. Petrolul formează aproximativ o treime din totalul exporturilor țărilor în curs de dezvoltare. În comparație cu alte materii prime, minerale sau agricole, la care cererea pe piața externă înregistrează o continuă scădere, consumul de carburanți a înregistrat o vertiginoasă curbă ascendentă în concordanță cu condițiile impuse de actuala revoluție științifică și tehnică. Dacă în 1937 ponderea lui ca izvor energetic era de 19,9 la sută, în 1951 procentul a ajuns la 28,5, pentru ca în 1967 să depășească 41 la sută. Folosirea lui în petrochimie, agricultură și — în viitor — chiar în industria alimentară, determină o extindere vertiginoasă a producției și cererii. Față de 2,28 miliarde tone extrase în 1970, anul 1990 va reclama aducerea la suprafață a unei cantități de 5,25 miliarde tone și aceasta în ciuda intrării în competiție a energiei nucleare. Merită să fie notat faptul că în timp ce o proporție importantă a zonelor de producție se situează în state în curs de dezvoltare, zonele de consum principale sînt țările dezvoltate. Deși, de exemplu, în 1970 Orientul Apropiat și Mijlociu a produs 800 milioane tone de petrol, consumul propriu s-a situat la nivelul a 60 milioane tone, un procent majoritar din diferență fiind furnizat Europei occidentale. În 1980, cele două cifre ale relației vor fi de 1,5 miliarde tone și, respectiv, 120 milioane tone. Această disonanță între producție și consum s-a înregistrat și în alte regiuni, precum America de Sud și Africa de Nord. Europa occidentală contribuie în prezent doar cu 0,8 la sută la producția mondială de petrol, dar consumul său se ridică la 26,2 la sută. Cît privește America de Nord (S.U.A. și Canada), consumul ei este de 36,8 la sută din producția mondială, față de un nivel al producției proprii de 24,8 la sută.

Dar existența și exploatarea acestei bogății nu a produs o substanțială schimbare în starea economică a unora dintre statele producătoare de petrol. Și aceasta, deoarece, alături de discrepanța suscitată dintre regiunile de extracție și cele de consum, există și aceea dintre cota-parte valorică obținută de statele exportatoare — grupate din 1960 în Organizația țărilor exportatoare de petrol (OPEC), cu sediul la Viena — și cea obținută de cele care asigură transportul, rafinarea și distribuția. Potrivit unui raport întocmit de secretariatul OPEC, membrii acestei organizații, care asigură 93 la sută din exportul mondial, obțin doar 8 la sută din prețul luat de companiile străine pe piețele de desfacere, preț care a crescut neîntreprut datorită saltului cererii, paralel cu scăderea veniturilor exportatorilor cauzată de devalorizarea monedelor occidentale. Un alt calcul a stabilit că dintr-o unitate valorică de 100 franci francezi, 10,6 franci revin producătorilor, iar 89,4 franci importatorilor și distribuitorilor, din care 6,3 franci beneficiu net. Tocmai această repartizare anormală a veniturilor, spolierea bazată pe vechile sechele ale tutelei și trecutului colonial, care a determinat numeroase ingerințe de ordin politic, constituie astăzi principala direcție de atac pentru țările OPEC.

Un prim succes deosebit l-a constituit acordul intervenit, în luna februarie a acestui an, între reprezentanții țărilor producătoare de petrol din Golful Persic și delegația celor 23 de companii petroliere occidentale. El prevede majorarea cu 35 de cenți a prețului barilului de petrol, acest preț urmînd să crească anual (valabilitatea acordului pe 5 ani) cu 5 cenți. Totodată, impozitul asupra beneficiilor obținute de societățile petroliere occidentale în toate țările producătoare din Golful Persic va fi stabilit la 55 la sută. Acest acord, ca și cel semnat recent în capitala iraniană cu privire la compensații, ca urmare a crizei monetare occidentale, evidențiază hotărîrea statelor producătoare de petrol de a nu lăsa să fie prejudiciate din punct de vedere economic, prin perpetuarea unor relații comerciale inechitabile.

Reconsiderările intervenite în relațiile dintre aceste țări și companiile petroliere occidentale nu au doar o semnificație zonală, ele evidențînd, pe un plan mai vast, dificultățile menținerii vechilor privilegiilor ale monopolurilor în condițiile afirmării drepturilor suverane ale popoarelor asupra bogățiilor lor naționale. „Trusturile petroliere care au fost nevoite să facă în ultimul timp concesii pe care altădată nici n-ar fi acceptat să le discute”, remarca publicația britanică „Economist”. Fiecare etapă a negocierilor pe care țările membre ale OPEC le-au angajat în acest an, separat sau ca partener colectiv, cu companiile petroliere occidentale, la Caracas, Teheran, Alger, Tripoli, Kuwait, Bagdad, Beirut etc., au marcat cite un recul al pozițiilor monopolurilor, statele respective reușind să-și impună într-o mai mare măsură punctele de vedere, conforme cu interesele naționale. Firește, lupta nu se oprește aici: confruntarea dificilă, punctată adesea de momente de tensiune, dintre țările OPEC și marile monopoluri petroliere continuă. Ea evidențiază însă profunde și semnificative mutații care au loc în lumea contemporană, determinate de hotărîrea tot mai fermă a țărilor în curs de dezvoltare de a prelua controlul asupra bogățiilor lor naționale.

RADU SIMIONESCU

cronica

săptămînal politic, social, cultural

Redactor șef: LIVIU LEONTE

Redactori șefi adjuncți: ANDI ANDRIEȘ, N. BARBU

Secretar general de redacție: ȘTEFAN OPPEA

în colegial de redacție:

AL. ANDRIEȘCU, CONST. CIOPRAGA, ION CREANGA, AL. DIMA, ILIE GRAMADĂ, DAN HATMANU, MIRCEA RADU IACOBAN, GAVRIL ISTRATE, GEORGE LESNEA, P. MILCOMETE, CR. SIMIONESCU, CORNELIU STURZU, CORNELIU ȘTEFANACHE, NICOLAE ȚAJOMIR.

Prezentarea grafică: VALER MITRU